

PLAN RAZVOJA KULTURE

GRADA PULA - POLA

ZA RAZDOBLJE 2023. - 2030.

IMPRESSUM

PLAN RAZVOJA KULTURE GRADA PULA-POLA ZA RAZDOBLJE 2023. - 2030.

**Naručitelj
Grad Pula-Pola**

**GRAD PULA
CITTÀ DI POLA**

**Izrađivač
ProIDEA: Ana Šilović**

2022./2023.

SADRŽAJ

1.	UVOD	4
2.	STRATEŠKI OKVIR RAZVOJA KULTURE GRADA PULE	6
2.1.	Europski strateški okvir za kulturu.....	6
2.2.	Nacionalni, regionalni i lokalni strateški okvir	8
	IZAZOVI, POTREBE, POTENCIJALI	11
3.	DIONICI KULTURNOG SEKTORA.....	12
3.1.	Institucije	12
3.2.	Civilni sektor u kulturi	17
3.3.	Kulturna baština	21
3.4.	Kulturne manifestacije	25
3.5.	Kulturne i kreativne industrije - profitni sektor u kulturi	27
4.	UPRAVLJANJE I FINANCIRANJE KULTURE	30
4.1.	Izdavanja za kulturu u EU i RH	30
4.2.	Program javnih potreba u kulturi grada Pule.....	32
4.3.	Upravni odjel za kulturu	38
4.4.	Uloga kulturnih vijeća	39
5.	SURADNJA I UMREŽAVANJE.....	41
5.1.	Suradnja unutar sektora	41
5.2.	Međusektorska suradnja	42
5.2.1.	Kultura i obrazovanje	42
5.2.2.	Kultura i turizam.....	43
5.2.3.	Kultura i ostali sektori	46
6.	SUDJELOVANJE U KULTURI.....	48
6.1.	Sudjelovanje u kulturi i razvoj publike.....	48
6.2.	Mladi i kultura.....	51
	STRATEŠKE SMJERNICE RAZVOJA KULTURE.....	54
7.	STRATEŠKE SMJERNICE PLANA RAZVOJA KULTURE.....	55
7.1.	Vizija razvoja kulture	55
7.2.	Strateški okvir	55
8.	POPIS LITERATURE I IZVORA.....	75

1. UVOD

Plan razvoja kulture grada Pula-Pola donosi se za provedbeno razdoblje od 2023. do 2030. godine. Dokument je usklađen s nacionalnim, regionalnim i lokalnim strateškim aktima, a ujedno korespondira i s europskim strateškim okvirom u kulturi.

Svrha Plana je artikulirati strateški pravac razvoja kulture grada Pula-Pola u sljedećem sedmogodišnjem razdoblju, koji će objediniti potencijale, resurse i napore dionika u kulturi kako bi se osiguralo unaprjeđenje uvjeta rada i stvaranja u kulturi te održivi razvoj kulture, ojačala međunarodna, unutarsektorska i međusektorska suradnja te osiguralo veće sudjelovanje građana u kulturi.

Definirani strateški elementi podloga su za uspostavljanje kvalitetnijeg ekosustava za kulturu koji će u nepredvidljivim globalnim okolnostima i klimatskoj krizi omogućiti sektoru kulture da bude otporan i prilagodljiv na brojne izazove, a kultura prepoznata kao globalno javno dobro¹ s nizom svojih intrinzičnih i društvenih vrijednosti kojima pridonosi većem obrazovanju pojedinaca, zadovoljstvu, empatiji i donosi mnoge druge neposredne dobrobiti za pojedince i društvo u cjelini.

Bogatstvo kulturne baštine i suvremene kulturne i umjetničke produkcije, kao i prepoznatljivost i tradicija kulturnih manifestacija u gradu Puli stvaraju iznimno vrijedan preduvjet oblikovanju budućeg razvoja. Ideja dokumenta nije ograničavati dionike u njihovu kulturnom i kreativnom radu niti im nametati neke posebne kriterije i smjernice za razvoj programa i aktivnosti, nego utvrditi zajedničke ciljeve i pristup koji će osigurati provedbu zajedničke vizije te omogućiti nastavak razvoja Pule kao grada koji živi kulturu i u kojem je ugodno živjeti zbog kulture.

Ovaj plan razvoja nastao je participativnim procesom koji je osigurao uključivanje brojnih i različitih dionika iz sektora kulture u strateško promišljanje budućeg razvoja kulture. U sklopu izrade dokumenta održani su brojni radni sastanci s različitim dionicima u području kulturnog stvaralaštva i kreativnih industrija, akterima koji djeluju u području kulture mladih i koji kreiraju programe za mlade te članovima i predsjednicima svih kulturnih vijeća Grada Pula-Pola. Organiziran je i niz fokus grupa s predstavnicima svih kulturnih institucija koje djeluju u gradu Puli, predstavnicima civilnog društva u kulturi, turističkim djelatnicima, kao i s publikom, prvenstveno mladima čije je uključivanje i aktivni angažman u kulturnom životu prepoznat kao ključan za njihov, ali i za razvoj kulturnog sektora. Prepoznata je i uloga organizacija civilnog društva koje čine važan dio izvaninstitucionalne kulture grada Pule te su njihova mišljenja, osim na radnim sastancima, a kako bi se uključio i na ovaj način što veći broj dionika, prikupljena i posredstvom anketnog upitnika. Gospodarstveni je sektor obuhvaćen anketnim ispitivanjem koje se fokusiralo na ulaganja u kulturu. Svi prikupljeni podaci, mišljenja i komentari poslužili su za analizu postojećeg stanja te su korišteni u formiranju strateškog okvira Plana razvoja kulture. U strateški okvir Plana uvršteni su svi projekti koji su već bili zadani u Planu razvoja grada Pula-Pola 2020. - 2030. godine.

Dokument **Plan razvoja kulture grada Pula-Pola** predstavlja tako srednjoročni akt strateškog planiranja koji se sastoji od analize sadašnjeg stanja u sektoru kulture prikazane kroz opis potreba, izazova i potencijala te od strateškog okvira koji kroz četiri prioritetna područja

¹ UNESCO (2022.) *Re/shaping policies for creativity: addressing culture as a global public good*. Pariz: UNESCO; UNESCO (2022.) *Culture: global public good*. Pariz: UNESCO.

donosi razradu ciljeva, projekata/aktivnosti, indikatore, izvore financiranja i vremenski plan te identificira dionike uključene u implementaciju zadataka.

Zahvaljujemo svim sudionicima koji su svojim doprinosima pridonijeli izradi Plana razvoja kulture, identificiranju realnih problema i izazova s kojima se susreće kulturni sektor te definiranju konkretnih i adekvatnih odgovora na njih.

2. STRATEŠKI OKVIR RAZVOJA KULTURE GRADA PULE

2.1. Europski strateški okvir za kulturu

- Budući da su pojedinačne države članice EU-a odgovorne za vlastite kulturne politike, uloga je Europske komisije pružiti pomoć u rješavanju zajedničkih izazova te postaviti okvir za suradnju u kulturi na razini cijele Europske unije. Europska unija od 2007. izrađuje strateške okvire za kulturu, počev od **Agende za kulturu** koja je postavila tri prioriteta: kulturnu raznolikost, kreativnost u svrhu ekonomskog rasta i zapošljavanja te međunarodnu suradnju. Kao nadopuna Agendi uvedena su i dva alata za suradnju u području kulture na razini EU-a: Otvorena metoda koordinacije (OMC) s državama članicama EU-a i Strukturirani dijalog (SD) s civilnim društvom koji se primarno odvija kroz niz izdanja *Voices of Culture* posvećenih nizu različitih tema aktualnih za kulturu.

Trenutačno je na snazi strateški okvir **Nova europska agenda za kulturu**² (*A New European Agenda for Culture*), usvojen 2018. godine, koji u prvi plan stavlja društvenu dimenziju kulture, a potom ističe njezinu ulogu u ekonomskom razvoju te jačanju međunarodnih kulturnih odnosa.

Prepoznavanje važnosti društvene dimenzije kulture i europske kulturne raznolikosti u Agendi je artikulirano doprinosom kulture u jačanju socijalne kohezije i blagostanja, što se može postići osnaživanjem i poticanjem građana Europe na aktivno sudjelovanje u kulturnim aktivnostima, povećanjem mobilnosti profesionalaca u kulturnom i kreativnom sektoru te zaštitom i promoviranjem europske kulturne baštine kao zajedničkog resursa. U Agendi se posebno ističe potreba poboljšanja uvjeta rada kulturnog i kreativnog sektora koja je tijekom razdoblja pandemije došla u prvi plan pa su stoga mnogi umjetnici i kulturni profesionalci, kao i kreator i donositelji odluka u kulturi isticali važnost unapređenja prekariziranih uvjeta i radnih prava u ovom sektoru. Upravo je taj aspekt prepoznat kao prvo prioritarno područje u novom **Radnom planu za kulturu za razdoblje 2023. – 2026.**³ koji je Vijeće ministara kulture i audiovizualnih djelatnosti EU-a usvojilo 29. studenoga 2022. godine.

Riječ je o ekonomskom oporavku sektora od utjecaja pandemije bolesti COVID-19 te nastojanju da se sustavno riješi problem uvjeta rada u ovom sektoru. Naime, kriza koju je izazvao COVID-19 jasno je pokazala da oporavak kulturnog sektora ne bi trebao ciljati na povratak u pretpandemijsko vrijeme u kojem su već bili jasno izraženi problemi nesigurnih i neusklađenih shema zapošljavanja, malih plaća i prihoda, projektne logike financiranja te nedostatak zajedničkih minimalnih europskih standarda po pitanju statusa i uvjeta rada umjetnika i kulturnih profesionalaca. U sklopu ovog prioriteta Radni plan predviđa niz akcija putem kojih se planiraju poboljšati status i uvjeti rada u sektoru, a uključuju poštovanje slobode umjetničkog izražavanja, digitalnu transformaciju, zelenu tranziciju kulturnog i kreativnog sektora, kao i osnaživanje kulturne i kreativne dimenzije sektora videoigara.

Osim osnaživanja kulturnog i kreativnog sektora, ovaj recentno objavljen dokument definira još tri prioritarna područja za sljedeće trogodišnje razdoblje: kultura za ljude, kultura za planet te važnost i uloga kulture u međunarodnim odnosima.

2 Dostupno na: <https://culture.ec.europa.eu/document/a-new-european-agenda-for-culture-swd2018-267-final>

3 Dostupno na: <https://www.consilium.europa.eu/media/60399/st15381-en22.pdf>

Okosnicu prioriteta *Kultura za ljude* čini sudjelovanje u kulturi koje prepoznaje važnost promicanja demokracije i izgradnje kulturnoga građanstva kroz kulturu, a posebno je prepoznata važna uloga knjižnica u omogućavanju pristupa kulturnim sadržajima i europskim vrijednostima. Unatoč tome što Europska digitalna strategija ne prepoznaje kulturu kao relevantno područje, Radni je plan naveo ulogu digitalnih platformi u širenju kulturno-umjetničkog sadržaja, ali i prepoznao važnost medijske pismenosti u svrhu zaštite djece i mladih od štetnih sadržaja u digitalnom okruženju.

Posljedice pandemije suočile su sva društva sa sve većim problemima mentalnog zdravlja, i to posebno mladih ljudi,⁴ pa se na razini EU-a u posljednje vrijeme sve više ističe pozitivan utjecaj kulture i umjetnosti na očuvanje zdravlja i općenito dobrobiti stanovništva. Stoga se zagovara uključivanje kulture u zdravstvene politike EU-a te veće ulaganje u kulturu u sklopu intersektorske suradnje sa zdravstvenim sektorom. Tako i prioritet posvećen Kulturi za ljude naglašava važnu ulogu kulture u poboljšanju zdravlja i dobrobiti pojedinaca koja se postiže upravo sudjelovanjem u kulturnim aktivnostima. Zbog toga je pristup kulturi prepoznat kao jedna od najvažnijih odrednica psihološke dobrobiti svakog pojedinca, o čemu govori i nedavno objavljena studija *The Culture For Health Report - Scoping review of culture, well-being and health interventions and their evidence, impacts, challenges and policy recommendations for Europe* (2022).

U sklopu prioriteta *Kultura za planet* ističu se razvoj kulturnih statistika i novih modela upravljanja, uloga kulture, umjetnosti i kulturne baštine za klimatske akcije, ali i zaštita kulturne baštine od različitih prirodnih katastrofa. Također se kao važne navode visokokvalitetna arhitektura i životno okruženje, kao i borba protiv trgovine kulturnim dobrima. Time Radni plan pokazuje da je u kontekstu sve bržeg razvoja negativnih posljedica klimatskih promjena i gubitka bioraznolikosti te potrebe ubrzane transformacije prema održivom društvu kultura prepoznata kao područje koje može imati višestruku ulogu u toj tranziciji, od jačanja otpornosti sektora, posebice kulturne baštine, na klimatske promjene do umjetničkih i kulturnih projekata angažiranih na podizanju svijesti javnosti o klimatskoj krizi.

Razvoj međunarodnih odnosa i uloga kulture u njima za Europsku uniju već dulje predstavlja važan aspekt djelovanja, a novi Radni plan je u ovom prioritetnom području predvidio angažman u pružanju zaštite kulturne baštine te osnaživanju kulturnog i kreativnog sektora u Ukrajini, kao i pružanje podrške kulturi i kulturnim profesionalcima u politički osjetljivim kontekstima. Time Radni plan ističe potrebu širenja svijesti o tome da kulturno bogatstvo i sloboda Europe, kao i tradicija demokratskog pristupa odozdo prema gore, ukorijenjenog u jakom europskom civilnom društvu, predstavljaju temelje za izgradnju međunarodnih odnosa i partnerstava.

Donošenje novog Radnog plana za kulturu odvija se u kontekstu povećanog proračuna za program *Kreativna Europa*, jedinog programa EU-a za potporu kulturnom i audiovizualnom sektoru, koji je za razdoblje 2021. – 2027. gotovo udvostručen u odnosu na razdoblje 2014. – 2020. te iznosi gotovo 2,5 milijardi eura u usporedbi s 1,4 milijarde za prethodno razdoblje, što je najveća financijska podrška EU-a za kulturu dosad. Unatoč tome što je riječ o proračunu

⁴ Prema podacima *The Culture For Health Report-Scoping review of culture, well-being and health interventions and their evidence, impacts, challenges and policy recommendations for Europe / Kultura za zdravlje - pregled intervencija u kulturi, dobrobiti i zdravlju te povezanih učinaka, izazova i preporuka politike za Europu* (2022), u Republici Hrvatskoj je stopa samoubojstava mladih ljudi porasla za 57,1% u 2020. godini (CHR, 2022).

za *Kreativnu Europu*, ovako ambiciozno postavljen Radni plan mogao bi biti dodatni poticaj za daljnja povećanja ulaganja članica Europske unije u kulturu. Povećanje ulaganja u kulturu na europskoj razini te stvaranje većeg proračuna za europske/međunarodne kulturno-umjetničke programe i projekte moralo bi se odraziti na jačanje kulturnog i kreativnog sektora na lokalnim razinama s dosljedno snažnijom financijskom potporom kulturi na nacionalnoj i lokalnoj razini diljem Unije.

2.2. Nacionalni, regionalni i lokalni strateški okvir

Uz europske strategije i planove vrlo važan aspekt strateškog promišljanja razvoja kulture grada Pule predstavljaju nacionalni, regionalni i lokalni strateški dokumenti s kojima mora biti usklađen ovaj dokument Plana razvoja kulture. U Republici Hrvatskoj krovni okvir strateškog planiranja proizlazi iz obveza *Zakona o sustavu strateškog planiranja i upravljanja razvojem Republike Hrvatske* (NN 123/17), u skladu s kojim se definira izrada relevantnih strateških akata. Iako ovaj legislativni okvir nije obvezujući za lokalne sektorske strategije, poput *Plana razvoja kulture grada Pula-Pola*, njegova se važnost ipak očituje u činjenici da opći strateški akti na regionalnim i lokalnim razinama trebaju biti usklađeni s navedenim zakonom, a koji potom trebaju biti komplementarni ostalim sektorskim strateškim planovima.

Nacionalni strateški okvir

Najvažniji strateški akt u Republici Hrvatskoj je **Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske 2030** (NN 13/21), s kojim trebaju biti usklađeni ostali strateški planovi. Nacionalnom razvojnom strategijom definirana je vizija Republike Hrvatske u 2030. godini kao konkurentne, inovativne i sigurne zemlje prepoznatljivog identiteta i kulture, očuvanih resursa, kvalitetnih životnih uvjeta i jednakih prilika za sve. Već u samoj viziji istaknuta je važnost kulture kao temelja budućeg razvoja Republike Hrvatske u cjelini. Strategijom je postavljeno 13 strateških ciljeva (SC) podijeljenih u razvojne smjerove: *Održivo gospodarstvo i društvo, Jačanje otpornosti na krize, Zelena i digitalna tranzicija te Ravnomjeran regionalni razvoj*, a s tim je ciljevima usklađen ovaj dokument. U sklopu SC1 jedno od prioritarnih područja (PP) predstavlja PP5 *Poticanje razvoja kulture i medija*. Važan alat za poticanje pametnog, održivog i uključivog rasta društva u cjelini čini poticanje stvaralaštva, ulaganje u umjetničku proizvodnju i distribuciju kulturnih sadržaja te jačanje aktivnog sudjelovanja građana u kulturi i razvoju publike, u čvrstoj povezanosti s kreativnim obrazovanjem i gospodarstvom. Razvojem kulturnog i umjetničkog stvaralaštva pridonosi se stvaranju novih vrijednosti i društvenog kapitala. U kontekstu materijalne i nematerijalne kulturne baštine ističe se važnost ulaganja u očuvanje, prezentaciju, promociju i turističku valorizaciju kulturne baštine s obzirom na to da ona predstavlja jedan od nacionalnih strateških resursa. Kulturne i kreativne industrije također su iskazane kao iznimno važan faktor diversifikacije nacionalnoga gospodarstva te kao sredstvo promicanja nacionalne baštine i turizma. Važan element budućeg razvoja čini i razvoj medija te digitalizacija sektora kulture. Sukladno navedenom, prioriteta provedbe javne politike kojima će se pridonijeti razvoju kulture i medija čine:

- jačanje i promicanje hrvatske kulture, umjetničkog stvaralaštva i sudjelovanja u kulturi
- zaštita, očuvanje, prezentacija i ekonomsko vrednovanje kulturne, povijesne i prirodne baštine
- ulaganje u kulturne i kreativne industrije te

- razvoj medija i medijske pismenosti.

Osim ovog strateškog cilja koji uključuje područje kulture i medija, važno je istaknuti i ostale strateške ciljeve s kojima je Plan razvoja kulture grada Pula-Pola usklađen: SC2 *Obrazovani i zaposleni ljudi*, SC5 *Zdrav, aktivan i kvalitetan život*, SC8 *Ekološka i energetska tranzicija za klimatsku neutralnost*, SC11 *Digitalna tranzicija društva i gospodarstva* te SC13 *Jačanje regionalne konkurentnosti*.

Važan strateški dokument na nacionalnoj razini za kulturu predstavlja **Nacionalni plan razvoja kulture i medija za razdoblje 2022. – 2027.**, koji je tijekom nastanka ovog dokumenta bio u procesu izrade. Taj će dokument, nakon usvajanja, predstavljati krovni srednjoročni akt strateškog planiranja koji će obuhvatiti cjelokupni sektor kulture i medija. S obzirom na to da je dokument bio u procesu izrade, nije bilo moguće utvrditi ciljeve i aktivnosti komplementarne i relevantne za Plan razvoja kulture grada Pula-Pola.

Dokumenti na regionalnoj razini

Relevantan akt strateškog planiranja na regionalnoj (županijskoj) razini predstavljat će **Plan razvoja Istarske županije za razdoblje do 2027. godine**, koji je također tijekom izrade ovog dokumenta bio u fazi kreiranja. Taj će akt predstavljati krovni dokument razvoja Istarske županije u cjelini, integrirajući ciljeve razvoja svih sektora, uključujući i kulture.

- Iako trenutačno važeći **Provedbeni program Istarske županije za razdoblje 2022. – 2025.** nema stratešku vrijednost, važno ga je uzeti u obzir jer među prioritetima uočava prepoznatljivost istarskog identiteta, a kao poseban cilj navodi *razvoj kulturnog sektora te jačanje kulturnog identiteta, baštine i tradicije*, što uključuje niz mjera relevantnih za područje kulture. Osim očuvanja nematerijalne kulturne baštine te obnove, valorizacije, prezentacije i dostupnosti materijalne baštine, Provedbeni program predviđa poboljšanje uvjeta kulturnih i kreativnih industrija nizom aktivnosti među kojima je važno izdvojiti dodjelu napuštenih i nedovoljno korištenih prostora, razvoj umrežavanja i međunarodne suradnje, unaprjeđivanje znanja i vještina aktera u kulturi, posebice za javno zagovaranje, kao i ulaganje u infrastrukturu za produkciju i prezentaciju. Razvoj infrastrukture obuhvaća obnovu i ulaganje u energetske učinkovitost postojećih objekata u kulturi, izgradnju novih resursa i poticanje novih organizacijskih oblika, kao i osiguravanje dostupnosti kulturne infrastrukture. Uz pružanje potpore umjetničkoj produkciji, posebno je izdvojen razvoj Istre kao filmske destinacije.

Lokalni strateški okvir

Između lokalne i regionalne razine razvoja postoji i Urbano područje Pula kao svojevrsna interlokalna razina upravljanja, a koja se potiče provedbom ITU mehanizma. Razvoj Urbanog područja Pula usmjeren je **Strategijom razvoja Urbanog područja Pula za razdoblje 2021. – 2027.** Kultura je protkana kroz nekoliko ciljeva, a prvi cilj ove strategije definira i poseban cilj - *Kvalitetan društveni i kulturni život*, čime se naglašava važnost kulturnog razvoja ovog prostora sa svrhom povećanja kvalitete života. Unutar ovog posebnog cilja naveden je niz aktivnosti, od podrške razvoju i unaprjeđenju prostornih kapaciteta za kulturne ustanove, obrazovne ustanove u umjetničkom području te udruge u kulturi, preko dostupnosti kulturnih sadržaja izvan turističke sezone, s posebnim naglaskom na uključivanje djece i mladih u kulturu, digitalizacije u kulturi do podrške projektima razvoja kulturnih i kreativnih industrija te inovativnih umjetničkih praksi. Ističe se i kultura zajednice te se prepoznaje važnost nezavisne

i „žive“ kulture. Osim tog posebnog cilja koji je u potpunosti posvećen kulturi, ovo se područje provlači i kroz druge ciljeve pa su tako predviđene aktivnosti:

- razvoja središnjeg digitalnog portala za kulturne programe i događanja
- očuvanje, valorizacija, istraživanja i revitalizacija kulturno-povijesne baštine te upravljanje njome, kao i energetska obnova kulturnih dobara te
- razvoj ljudskih kapaciteta u kulturnoj baštini.

Iako se kulturnoj baštini u mnogim aktivnostima pristupa sa svrhom razvoja kulturnog turizma, prepoznaje se važnost razvoja novih modela upravljanja baštinom. Prepoznata je i važnost Društvenog centra Rojc u kojem djeluje veliki broj organizacija civilnog društva iz svih područja djelovanja, a od kojih većina pripada kulturnom sektoru. U DC Rojc predviđena su daljnja ulaganja u infrastrukturu i sadržaj.

Plan razvoja grada Pula-Pola za razdoblje 2020. - 2030. predstavlja temeljni akt srednjoročnog strateškog planiranja za Pulu, a u tijeku izrade ovog dokumenta bio je u završnoj fazi. Taj je dokument ključni krovni strateški plan za lokalnu razinu te s njim treba biti usklađen *Plan razvoja kulture grada Pula-Pola*. Vizija navedena u tom dokumentu glasi: „*Pula-Pola je zelen grad po mjeri stanovnika, unaprijeđen principima održivog, otpornog i kružnog razvoja, koji svojim inovativnim okruženjem potiče razvoj zajednice.*“ Od posebnog značaja za razvoj kulture je poseban cilj 1.2. *Grad kulture*, pod kojim su definirane aktivnosti i projekti relevantni za budući razvoj kulture u Puli. Dokumentom se naglašavaju bogatstvo i vrijednost kulturne baštine, uspješnost kulturnih ustanova i dionika u kulturi, a poseban naglasak stavlja se na aktivnosti izvaninstitucionalnog sektora kao pokretača novih ideja u kulturi. Aktivnosti su artikulirane kroz dvije mjere - prva se odnosi na razvoj kulturnih i kreativnih industrija, a druga na revitalizaciju kulturne baštine. Aktivnostima su obuhvaćeni različiti aspekti važni za razvoj kulture, od infrastrukture i energetske obnove, dostupnosti sadržaja osobama s invaliditetom, digitalizacije do razvoja prezentacijsko-produkcijskih uvjeta za nezavisne i inovativne projekte te niza aktivnosti povezanih s upravljanjem i revitalizacijom kulturne baštine.

Zaključak

Svi navedeni dokumenti, a posebice Plan razvoja grada Pula-Pola 2020. – 2030., čine strateški okvir za Plan razvoja kulture te su predstavljali podlogu tijekom procesa izrade ovog strateškog dokumenta čiji su strateški elementi, aktivnosti i projekti stoga usklađeni s ostalim krovnim strategijama. Svi razvojni projekti koji se odnose na kulturu, a nalaze se u Planu razvoja grada Pula-Pola uvršteni su i u Plan razvoja kulture grada Pula-Pola 2023. – 2030.

IZAZOVI, POTREBE, POTENCIJALI

3. DIONICI KULTURNOG SEKTORA

Pula je grad specifičan po razvijenoj i vrlo aktivnoj kulturnoj sceni prepoznatoj na nacionalnoj i internacionalnoj razini, po bogatoj i prepoznatljivoj kulturnoj baštini (osobito rimsko i austrougarsko nasljeđe), ustanovama u kulturi te brojnoj i značajnoj nezavisnoj sceni, afirmiranim manifestacijama u kulturi poput *Pulskog filmskog festivala* i *Sajma knjiga* te nizu ljetnih glazbenih festivala.

3.1. Institucije

U Puli djeluju kulturne ustanove kojima su osnivači Grad Pula-Pola, Istarska županija te Ministarstvo kulture i medija. Grad Pula-Pola osnivač je triju ustanova u kulturi, a to su Istarsko narodno kazalište – Gradsko kazalište Pula, Gradska knjižnica i čitaonica Pula te Pulski filmski festival (u sklopu kojeg djeluje Kino Valli). Istarska županija i Ministarstvo kulture i medija RH osnivači su sljedećih ustanova: Povijesni i pomorski muzej Istre, Muzej suvremene umjetnosti Istre (IŽ) te Arheološki muzej Istre (MKM).

Istarsko narodno kazalište – Gradsko kazalište Pula provodi različite javne izvedbe dramskih, opernih, baletnih i drugih glazbeno-scenskih djela, organizira scensko-glazbene predstave i kulturno-umjetničke i zabavne priredbe, izložbe i umjetničke radionice i druge aktivnosti (INK, 2022). Program kazališta financira se najviše iz proračuna Grada Pula-Pola (INK, 2022), a u puno manjim iznosima i iz drugih izvora: vlastitih prihoda, sredstvima Istarske županije i Ministarstva kulture i medija te donacijama (Tablica 1.).

Tablica 1. Prihodi Istarskog narodnog kazališta - Gradsko kazalište Pula za razdoblje 2018. – 2021.

Godina	Proračun Grada	Vlastiti prihodi	Sredstva fondova Europske unije	Donacije	Ukupni prihodi	Rashodi zaposleni
2018.	6.425.000	1.282.000	-	-	7.708.000	2.472.000
2019.	7.508.000	1.376.000	-	17.380	9.335.000	2.441.000
2020.	5.910.000	530.000	-	20.000	6.704.000	2.395.000
2021.	6.854.000	469.000	-	-	7.534.000	2.560.000

Izvor: Istarsko narodno kazalište - Gradsko kazalište Pula, 2022.

U promatranom razdoblju uložena su ukupna sredstva od 6.145.959 kn u različite prostorne elemente samog kazališta i opremu, gdje se najveći dio financirao iz sredstava gradskog proračuna, a potporu je pružalo Ministarstvo kulture i medija (INK, 2022).

Struktura zaposlenih u kazalištu u promatranom razdoblju nije imala značajnije promjene osim zapošljavanja jednog zaposlenika administrativnog osoblja te tehničkog osoblja u 2021. godini. Trenutačno kazalište broji šest članova umjetničkog osoblja, sedam članova administrativnog osoblja te sedam članova tehničkog osoblja. Prema rezultatima participativnog procesa, jedan od najvećih izazova u radu Istarskog narodnog kazališta - Gradskog kazališta Pula nedovoljan je broj kazališnih djelatnika i manjak stručnog kadra, ali i zgrada u kojoj je kazalište smješteno koja zahtijeva veća ulaganja. Naime, to je jedino kazalište u Hrvatskoj koje nema vlastiti glumački ansambl, što, prema nalazima participativnog procesa, otežava njegov daljnji razvoj i onemogućava mu da zauzme mjesto krovne kulturne ustanove u području izvedbenih umjetnosti ne samo u Puli nego u cijeloj Istri. Kao glavni potencijal prepoznat je upravo razvoj regionalne suradnje i gostovanja s vlastitim predstavama po svim

istarskim općinama tijekom cijele godine, što bi podrazumijevalo gradsko i županijsko ulaganje u razvoj glumačkog ansambla Istarskog narodnog kazališta - Gradsko kazalište Pula.

Osim glumačkog, kazalištu nedostaje i profesionalnog kadra koji bi više radio na razvoju publike te ostvario bolju suradnju prvenstveno s obrazovnim sektorom, ali i s turističkim s kojim bi se mogli razvijati komercijalni umjetnički sadržaji, čime bi se pridonijelo razvoju kvalitetnijeg kulturnog turizma. Zbog nedostataka adekvatnih ljudskih resursa kazalište dosad nije koristilo EU fondove niti sudjeluje u internacionalnim suradnjama i koprodukcijama.

Kako bi osiguralo ponudu kazališnih programa tijekom cijele sezone, osim vlastite produkcije, Istarsko narodno kazalište - Gradsko kazalište Pula razmjenjuje programe s drugim kazalištima, a koprodukcije predstava najviše ostvaruje s Hrvatskim narodnim kazalištem Ivana pl. Zajca Rijeka.

Kao što je vidljivo iz Tablice 2., najveće smanjenje broja posjetitelja zabilježeno je u 2020. i 2021. godini kao posljedica pandemije bolesti COVID-19 te je nužno pratiti oporavak kazališta kako bi se utvrdila relevantna promjena u posjećenosti.

Tablica 2. Broj posjetitelja Istarskog narodnog kazališta - Gradskog kazališta Pula od 2016. do 2022. godine

Godina	Broj posjetitelja
2016.	46.970
2017.	56.769
2018.	54.440
2019.	54.041
2020.	10.648
2021.	13.992
2022.	35.757

Izvor: Istarsko narodno kazalište INK - Gradsko kazalište Pula, 2022.

S obzirom na to da u Puli postoji velik manjak zatvorenih izvedbenih prostora a da Istarsko narodno kazalište - Gradsko kazalište Pula raspolaže najreprezentativnijim izvedbenim prostorom u gradu, ta je ustanova najtraženija kad je riječ o ustupanju dvorane te davanju tehničke i organizacijske podrške svim drugim akterima u kulturi u gradu Puli, kako neprofitnima tako i profitnima. Međutim, zbog nepostojanja *Pravilnika za ustupanje prostora* (napomena: INK ima puno gradskih termina i vanjskih korisnika) stvoreno je nezadovoljstvo među akterima u kulturi, posebno među organizacijama civilnog društva koje nemaju na raspolaganju prostorne resurse za izvedbene umjetnosti i ovise o suradnji s javnim ustanovama. Stoga je protokol suradnje između institucionalne i izvaninstitucionalne scene, predložen u prethodnoj strategiji, ali nikada razvijen, vjerojatno najpotrebnije razviti upravo za INK.

Gradska knjižnica i čitaonica Pula djeluje, osim u središnjoj knjižnici, u još pet ogranaka - tri su na području grada Pule (Dječja knjižnica, Knjižnica Veruda, Čitaonica kluba umirovljenika), a dva izvan grada (Vodnjan i Žminj).

Knjižnica provodi razne aktivnosti za poticanje čitanja, pismenosti i osobnog razvoja, od književnih, znanstvenih, općeobrazovnih do kulturno-umjetničkih, zabavnih i drugih sadržaja. Zbog toga je važno jačanje njene suradnje s drugim ustanovama u kulturi i obrazovanju.

Knjižnica ima malu polivalentnu dvoranu koja nije dovoljna za sve programe koji se održavaju u njoj te je često premala za broj posjetitelja koji želi pratiti program.

Tablica 3. Prihodi Gradske knjižnice i čitaonice Pula za razdoblje 2018. – 2021. godine

Godina	Proračun Grada	Vlastiti prihodi	Sredstva fondova Europske unije	Donacije	Ukupni prihodi	Rashodi zaposleni
2018.	4.065.970	722.981	-	-	5.885.225	3.732.340
2019.	4.128.805	721.088	50.979	24.506	6.075.618	3.707.880
2020.	4.311.463	567.153	62.087	70.253	6.298.004	3.684.870
2021.	4.596.556	685.333	59.528	51.312	6.578.166	4.142.663

Izvor: Gradska knjižnica i čitaonica Pula, 2022.

Najveći izazovi knjižnice su prostorni i ljudski resursi. Prema podacima iz listopada 2022. godine, knjižnica broji 32 stalno zaposlena, od kojih su 23 člana knjižničnog osoblja, 3 člana administrativnog te 6 članova tehničkog osoblja. U usporedbi s 2021. godinom u 2022. smanjen je broj tehničkog osoblja s osam na šest zaposlenih. Sukladno Standardu za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj, knjižnica bi trebala imati veći broj stručnih djelatnika jer trenutačnim brojem zadovoljava samo 75% minimuma hrvatskog standarda (GKČP, 2022), a djeluje na pet lokacija te unutar nje djeluje nekoliko posebnih službi. Središnja knjižnica otvorena je 12 sati dnevno i obavlja izravan rad s korisnicima, a nedostatan broj zaposlenika ostavlja vrlo malo prostora za osmišljavanje kvalitetnih programa i projekata koji bi se bavili povećanjem korisnika knjižnice ili koji bi razvijali projekte EU-a i ostale suradnje. Nedostaju i znanja o potrebama i zadovoljstvu građana knjižničnim uslugama jer se ne provode godišnja istraživanja korisnika/publike.

Prostorni problemi odnose se na veličinu dostupnog prostora za smještaj knjižnične građe, što rezultira prenatrpanošću polica, nepreglednim smještajem građe te manjkom prostora za dodatna spremišta. Zbog toga knjižnica ima poteškoća s formiranjem pojedinih zbirki, održavanjem programskih aktivnosti, uvođenjem inovativnih usluga poput većih izložbi, mjesta kreativne produkcije (digitalni laboratorij / makerspace), konferencijske dvorane, suvremene čitaonice, pohrane zavičajne zbirke i slično. Osim toga, postojeća spremišta nemaju adekvatne uvjete za odlaganje građe, među kojima se ističe problem vlage.

Knjižnica nije opremljena adekvatnim resursima (ljudskim, tehničkim i financijskim) da se razvija u skladu s trendovima u društvu (drugačiji način prijenosa informacija, društvene mreže, sveprisutnost digitalnih medija i slično), što utječe na ponudu i korištenje knjižničnih usluga. Kao i u ostatku Hrvatske, bilježi se pad korištenja tradicionalnih knjižničnih usluga, manji je interes mladih za čitanje i dolaske u knjižnicu, a sve dodatno otežava činjenica da na nacionalnoj razini ne postoji strategija u području digitalnih sadržaja koje posreduju knjižnice (npr. posudba e-knjiga). Pritom treba uzeti u obzir i činjenicu da je u 2022. Središnja knjižnica Pula šest mjeseci bila zatvorena zbog sanacije. Važno je istaknuti da knjižnica bilježi povećanje virtualnih posjeta te je ponudu digitalnih usluga knjižnice svakako potrebno nastaviti razvijati (Tablica 4.).

Tijekom participativnog procesa istaknute su moguće smjernice unaprjeđenja rada knjižnice kojima bi se osiguralo povećanje broja korisnika, građe i zbirki. Za njih je potrebno osigurati dodatne ljudske, prostorne, tehničke i financijske resurse, a mogu se sažeti u pet ključnih grupa:

- Programi: novi programi za različite dobne skupine korisnika u skladu s njihovim potrebama i interesima
- Usluge: pokretanje bibliobusne službe tj. pokretne knjižnice
- Vidljivost: stvoriti vizualnu prepoznatljivost knjižnice
- Volonterstvo: programi za specifične ciljane skupine, prije svega mlade i starije
- Jačanje infrastrukture: novi knjižnični ogranak i/ili proširenje Središnje knjižnice.

Osim toga, naglašena je potreba daljnjeg razvijanja Pule kao grada knjige razvojem novih projekata za promoviranje čitanja, razvojem rezidencija za pisce, razmjenama autora, jačanjem suradnje ustanova i udruga uz iznimno važnu potporu zavičajnom izdavaštvu, promocijom usmene narodne književnosti, dijalektalnih govora te vrijednih „skrivenih zbirki“ (Mornarička knjižnica, zavičajna zbirka Histrica itd.).

Tablica 4. Broj posjetitelja Gradske knjižnice i čitaonice Pula od 2016. do 2022. godine

Godina	Broj posjetitelja	Broj virtualnih posjetitelja
2016.	274.089	-
2017.	247.249	25.882
2018.	237.044	38.314
2019.	223.805	80.818
2020.	123.534	157.621
2021.	130.602	100.607
2022.	107.709	156.530

Izvor: Gradska knjižnica i čitaonica Pula, 2022.

Treća gradska ustanova, **Pula Film Festival (PFF)**, osnovana je 2003. sa zadatkom organizacije filmskog festivala, a od 2007. u sklopu ustanove djeluje i Kino Valli (Grad Pula-Pola, 2022). Osim Pulskog filmskog festivala, ova ustanova organizira i brojne manifestacije od interesa za Grad poput programa proslave blagdana sv. Tome, zaštitnika Pule, manifestacije Dođi u grad!/ Vieni in città! ili Adventa u Puli – L'avvento a Pola te pruža logističku podršku sceni u Areni tijekom cijele godine. U Kinu Valli se, osim redovnog filmskog programa, organiziraju i drugi sadržaji poput Programa FUŠ - Film u školi, projekcija za djecu, Kino kviza itd. (Grad Pula-Pola, 2022).

Javna ustanova PFF, prema podacima iz 2022. godine, zapošljava 14 stalnih zaposlenika, od kojih 11 čini administrativno osoblje te 3 tehničko osoblje (odjel tehnike i kinooperateri) (PFF, 2022). Upravo je nedostatak tehničkog osoblja, posebice tijekom pripreme pulske Arene za vanjske programe te priprema pozornice i Pulskog filmskog festivala, istican kao najveći problem u smislu kadrovskih kapaciteta rada ustanove.

Ukupni prihodi ove ustanove u 2020. godini su znatno manji u usporedbi s pretpandemijskim razdobljem, velikim dijelom zbog protupandemijskih mjera koje su onemogućile realizaciju mnogih programa, ali već je u 2021. godini vidljiv oporavak. PFF jedina je gradska ustanova koja koristi sredstva iz fondova Europske unije. Naime, Kino Valli je član međunarodne mreže Europa Cinemas koja sufinancira prikazivanje europskih filmova. Zbog rasta broja međunarodnih filmova na Pulskom filmskom festivalu ubuduće će PFF moći aplicirati na natječaje EU-a programa MEDIA za potporu organizacije filmskog festivala, ali za to im je potreban profesionalni kadar za projekte EU-a.

Tablica 5. Prihodi Pula Film Festivala za razdoblje 2018. – 2021.

Godina	Proračun Grada	Vlastiti prihodi	Sredstva fondova Europske unije	Donacije (MK, IŽ, HAVC i dr.)	Ukupni prihodi	Rashodi zaposleni
2018.	5.553.228	4.582.067	111.244	2.634.844	12.881.383	2.260.487
2019.	6.148.230	3.779.738	66.874	2.634.530	12.629.372	2.454.166
2020.	5.178.229	1.120.020	69.668	1.861.532	8.229.449	2.403.895
2021.	5.760.576	1.869.194	117.480	2.631.024	10.378.274	2.667.923

Izvor: Pula Film Festival, 2022.

I ova ustanova kao izazov ističe brojne upite raznih dionika kulturnog sektora o ustupanju na korištenje dvorane Kina Valli te smatraju da je nužno izraditi protokol za suradnju institucija i drugih aktera u kulturi.

Tablica 6. Broj posjetitelja Kina Valli od 2018. do 2022. godine

Godina	Broj posjetitelja
2018.	76.436
2019.	49.955
2020.	17.280
2021.	18.380
2022.	23.200

Izvor: Pula Film Festival, 2022.

U prošlom razdoblju izvršena su i veća ulaganja u opremu pa su INK i Kino Valli dostatno kapacitirani. Stoga je još važnije da gradske ustanove, kao i ostale institucije u gradu budu što je moguće više otvorene za suradnju i dijeljenje prostornih resursa s prvenstveno neprofitnim dijelom kulturnog sektora, organizacijama civilnog sektora u kulturi koje su u izrazito nepovoljnom položaju po pitanju kulturne infrastrukture. Također, ključno je poticanje međusektorske suradnje u razvoju zajedničkih projekata i koprodukcija kako bi došlo do međusobne razmjene znanja s civilnim sektorom u području razvoja inovativnih programa i tehnologija, međunarodnog umrežavanja i novih metoda razvoja publike.

Stoga najveći potencijal za daljnji razvoj gradskih ustanova predstavlja jačanje njihove javne funkcije razvojem ljudskih resursa i međusektorskom suradnjom.

Tri ustanove kojima nije osnivač Grad Pula, a neizostavan su dio kulturnog života grada su **Arheološki muzej Istre** (osnivač Ministarstvo kulture i medija RH), **Povijesni i pomorski muzej Istre** i **Muzej suvremene umjetnosti Istre** čiji je osnivač Istarska županija.

Muzej suvremene umjetnosti Istre dijeli gotovo identične probleme s gradskim ustanovama kad je riječ o nedovoljnom ulaganju u kadrove (muzej ima samo dva zaposlenika). Više kadrova rezultiralo bi i većim brojem programskih sadržaja i suradnji, a treba istaknuti da ustanova prolazi kroz složene procese infrastrukturnih radova na adaptaciji zgrade, koji se u kontinuitetu odvijaju od 2015. godine. Ovaj je muzej istaknuo da je otvoren za suradnju sa svim dionicima u kulturi, ali za razvoj i provedbu EU i ostalih međunarodnih projekata je potkapacitiran. S obzirom na to da u Hrvatskoj postoje samo tri muzeja suvremene umjetnosti (Zagreb, Rijeka, Pula), ovaj bi svakako trebalo bolje razviti uz suradnju Grada i Županije te ga bolje pozicionirati kao važno mjesto promocije i produkcije suvremene umjetnosti koje će usko surađivati s HDLU-om Istra, svim gradskim galerijama i ostalim akterima izvaninstitucionalne scene koji se bave suvremenom likovnom umjetnošću.

Povijesni i pomorski muzej Istre djeluje u neadekvatnim uvjetima kad je riječ o obradi i pohrani građe te im nedostaje prostor za arhiv, što je generalni problem većine institucije u gradu Puli.

Arheološki muzej Istre ostvaruje znatan dio prihoda od gradske baštine kojom upravlja te samim time posjeduje najadekvatnije uvjete za rad i razvoj u cijelom kulturnom sektoru grada. Uz ostale spomenike, ovaj muzej upravlja Arenom, najposjećenijim spomenikom u cijeloj državi koji ostvaruje znatne prihode od turizma, te Malim rimskim kazalištem čija je obnova, kao i obnova samog muzeja, netom završena. Naime, upravo zahvaljujući njihovim prihodima pokrenuta je najveća investicija u pulsku kulturu, a to je obnova Arheološkog muzeja i Malog rimskog kazališta koju zajedno financiraju Arheološki muzej od prihoda Arene te Ministarstvo kulture i medija RH.

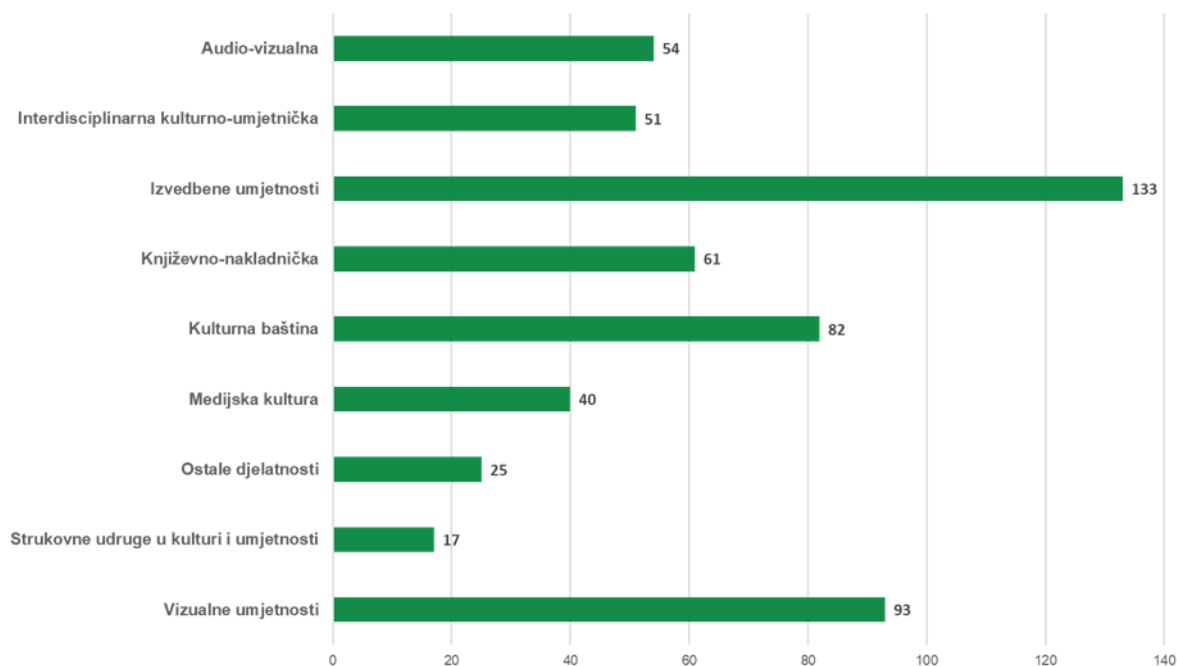
Osim ovih ustanova, u Puli djeluje još nekoliko drugih institucija, a tijekom participativnog procesa spomenuta je i potreba osnivanja Muzeja grada Pule, Muzeja Antonija Smareglie, kao i potreba za osiguravanjem prostora za stalni postav zbirke Antuna Motike i likovnog fundusa Grada Pule. Istaknuta je i potreba da se institucije koje su prostorno disperzirane po gradu, poput Sveučilišne knjižnice i Muzičke škole, smjeste u kompleks stare Opće bolnice. Škola primijenjenih umjetnosti i dizajna treba prostorno proširenje, a spominjala se i nužnost utemeljenja Simfonijskog orkestra.

Izazovi i potrebe	<ul style="list-style-type: none"> - Profesionalna potkapacitiranost - Zastarjelost infrastrukture u kojoj su smještene ustanove u kulturi - Manjak znanja o procesu prijave i provedbe EU projekata, razvoja publike, digitalnih vještina - Nepostojanje protokola suradnje javnih ustanova u kulturi i drugih aktera u kulturi - Nedostatak depoa za čuvanje građe - Digitalizacija
Potencijali	<ul style="list-style-type: none"> - Razvoj regionalnog programa INK-a, Kina Valli i Knjižnice u cijeloj Istri - Razvoj Muzeja suvremene umjetnosti Istre - Poticanje suradnje institucionalne i izvaninstitucionalne kulture u upotrebi resursa, koprodukcijama i proizvodnji novih kulturnih sadržaja - Veća primjena digitalnih tehnologija i sadržaja u knjižnici - Izgradnja nove kulturne infrastrukture i obnova postojeće za produkciju, edukaciju, prezentaciju/promociju, čuvanje građe i unaprjeđenje rada ustanova u kulturi

3.2. Civilni sektor u kulturi

Prema Regstru udruga (2022), na području grada Pule registrirane su ukupno 984 udruge te 2 zaklade. Prema područjima djelatnosti, udruge koje su registrirale područje djelovanja „kultura i umjetnost“ čine 21,7% ukupnog broja udruga, odnosno registrirano ih je ukupno 215. Pri tome udruge prilikom registracije mogu odabrati više područja djelovanja te više djelatnosti. Najveći broj udruga tako je, prema Regstru udruga (2022), registrirao djelatnost izvedbene umjetnosti (63,3%) nakon čega slijede vizualne umjetnosti (44,3%), kulturna baština (39%), književno-nakladnička djelatnosti (29%), audiovizualna djelatnost (25,7%),

interdisciplinarna kulturno-umjetnička djelatnost (24,3%), medijska kultura (19%), ostale djelatnosti (11,9%) te strukovne udruge u kulturi i umjetnosti (8,1%).

Slika 1. Struktura djelatnosti registriranih u području kultura i umjetnost

Izvor: Registar udruga, 2022.

U području iz nadležnosti Upravnog odjela za kulturu te Upravnog odjela za društvene djelatnosti i razvoj civilnog društva gradske prostore po povlaštenim uvjetima koristi više od 160 udruga, među kojima ih je 101 smještena u Društvenom centru Rojc, a ostali korisnici su u drugim gradskim prostorima. Osim što skrbi o Društvenom centru Rojc, Grad Pula brine i o Dječjem kreativnom centru u kojemu, među ostalima, djeluje i umjetnička organizacija dječje kazalište Teatar Naranča (Grad Pula-Pola, 2022).

Prema registru Ministarstva kulture i medija u gradu djeluje 9 umjetničkih organizacija, od kojih 3 djeluju u području kazališnog stvaralaštva, 2 u području glazbeno-scenske umjetnosti i 4 u području likovne, filmske i multimedijalne umjetnosti.

Problemi identificirani tijekom izrade prošle kulturne strategije (KSGP, 2013) u velikoj su mjeri prisutni i danas. Razvoj ovog sektora prvenstveno usporava postojeći projektni model financiranja (kako na nacionalnom, tako i na lokalnom nivou) koji ne osigurava dostatna sredstava za zapošljavanje. Zbog toga organizacije civilnog društva djeluju u izrazito nestabilnim i prekarnim uvjetima, bez mogućnosti dugoročnog i održivog profesionalnog razvoja. Povrh toga, ovaj sektor djeluje u neadekvatnim prostornim i tehničkim uvjetima, što također otežava njegov održiv razvoj te stabilnost. Kao jedan od najvećih problema, uz nedostatno financiranje na lokalnoj razini, istaknuti su prostorni uvjeti, posebno nepostojanje adekvatno opremljene i uređene dvorane za izvedbene umjetnosti, što ne treba čuditi jer je najveći postotak udruga registrirao upravo djelatnost izvedbenih umjetnosti (63,3%) (RURH, 2022).

Prema rezultatima participativnog procesa, udruge koje su ispunile dostavljeni upitnik zapošljavaju različit broj osoba, u rasponu od 0 do 4 zaposlena po udruzi. Međutim, važno je naglasiti da zaposlene djelatnike imaju samo veće udruge, dok se u većini udruga volontira.

Oblici zaposlenja uključuju zaposlenje na puno radno vrijeme ili pola radnog vremena. Akteri civilne scene upravo teškoću pronalazjenja radne snage, kao i zadržavanje zaposlenika ističu kao jedan od velikih izazova koji je direktno povezan s nedostatnim i nekontinuiranim financijskim sredstvima. Kao velik nedostatak definiran je i manjak kadra mladih ljudi u kulturnom sektoru.

Prošlom strategijom razvoja kulture prepoznata je iznimno važna uloga civilnog sektora u kulturnom razvoju Pule. Zbog toga su planirane ključne aktivnosti usmjerene prema njegovoj stabilizaciji uvođenjem trogodišnje institucionalne potpore i uspostave protokola suradnje s javnim ustanovama u kulturi sa svrhom upotrebe prostornih resursa, kao i razvoja zajedničkih projekata. Također je uvedena posebna linija financiranja Programi zajednice kako bi se odvojili projekti koji se temelje na umjetničkoj vrijednosti od onih kojima je primarni cilj odgovaranje na potrebe zajednice. Institucionalna potpora je iznimno velik doprinos razvoju ovog sektora i jačanju njegovih kapaciteta, a Pula je prvi i jedini grad u Hrvatskoj koji je uveo takav oblik potpore. Međutim, s obzirom na broj udruga i programa koje ovaj sektor producira, osiguran iznos za ovaj oblik potpore i dalje je nedostatan da bi se sektor značajnije razvio. Iako je suradnja s ustanovama poboljšana u posljednjih nekoliko godina i primjetno je veće razumijevanje između ta dva sektora, potrebno je nastaviti unaprjeđivati modele njihove suradnje i usustaviti je kako bi svi imali optimalne koristi.

Rezultati ankete provedene u ovom sektoru potvrdili su da Pula ima javnu prostornu infrastrukturu za kulturu, ali da ne postoji protokol korištenja takvih prostora, što akterima izvaninstitucionalne kulture onemogućuje veću proizvodnju kulturnih sadržaja tijekom cijele godine, izvan ljetne sezone. Odustajanje od realizacije „kulturnog“ centra Mehanika, koji je jednim dijelom trebao zadovoljiti potrebe civilnog sektora za prezentacijskim prostorima / dvoranom te tehničkom podrškom, negativno utječe na mogućnost realizacije zahtjevnijih umjetničkih produkcija.

Ispitanici su upozorili na *Istraživanje kulturne participacije i kulturnih potreba građana/ki Istarske županije iz 2022.* (Krolo i Tonković, 2022) u kojem je na osnovi provedenog istraživanja cijelog kulturnog sektora (javne ustanove, civilne organizacije, privatni sektor) istaknuta važnost uspostave produkcijskog centra koji bi predstavljao dugoročnu investiciju za jačanje kulturno-umjetničke proizvodnje. Ulaganje u produkciju i stvaranje kulturno-umjetničkih djela predstavljalo bi važnu protutežu dominantnom obrascu financiranja festivalske ponude koju svi smatraju problematičnom. Za ovakav projekt bila bi potrebna suradnja na razini cijele županije, a tu bi inicijativu mogao pokrenuti Grad Pula.

Prepoznat je i problem nedovoljne implementacije inovativnih metoda razvoja publike zbog, kao i kod ustanova, profesionalne potkapacitiranosti pa bi sustavna međusektorska suradnja i razmjena iskustava i znanja bila poželjna i u ovom području. Istaknuto je i nepostojanje većih međunarodnih projekata koje bi pokrenuo Grad, a koji bi uključili cijeli kulturni sektor.

Kao glavni potencijal ovog sektora istaknuta je bogata i raznolika suvremena kulturna produkcija te cijeli niz suvremenih umjetnika koji djeluje u sklopu tih organizacija, po čemu je Pula prepoznata na nacionalnoj i međunarodnoj razini. Anketnim upitnikom ustanovljeno je da određeni programi udruga koje su ga ispunile privlače sve veći broj posjetitelja.

Velik je potencijal upravo glazbeni sektor s alternativnom, rock i jazz scenom, kao i niz međunarodno prepoznatih festivala i manifestacija kojima su nositelji upravo OCD-i i umjetničke organizacije. Ovi akteri stvaraju puno više programa iz područja novih medija i

multidisciplinarnih umjetničkih praksi u odnosu na ustanove te su neki od njih (veće udruge) profesionalno opremljeniji suvremenim znanjima i metodama razvoja kulturno-umjetničkih programa u odnosu na institucije, posebno u području razvoja i upravljanja EU projektima. Udruge koje koriste EU fondove imaju i veće iskustvo u međunarodnoj suradnji. Pojedine mreže i platforme u kulturi imaju dostatnu razinu znanja o sudioničkom upravljanju kulturnom infrastrukturom te inovacijama u kulturi, što su znanja koja su danas itekako relevantna za razvoj suvremenog kulturnog sektora u EU-u. Istaknuto je i da ti akteri partnerski prijavljuju projekte te tako pridonose održivosti svojih organizacija i uzajamno jačaju vlastite kapacitete pa je sve veća povezanost aktivnosti pojedinih udruga te međusobno ustupanje prostora. Ne smije se zaboraviti ni to da je bavljenje javnim zagovaranjem te propitivanje i kritika društvenih politika jedan od nosećih zadataka organizacija civilnog društva. Stoga ih je nužno više uključiti u sve procese planiranja i provođenja kulturnih politika.

Neizostavnu ulogu na izvaninstitucionalnoj kulturnoj sceni, ali i općenito kulturnoj sceni grada ima **Društveni centar Rojc**, jedinstveni društveno-kulturni centar u Hrvatskoj s velikim potencijalom razvoja. Rojc, uz film, knjigu i antičku baštinu, sigurno predstavlja glavni reper prepoznatljivosti kulturnog identiteta Pule te prostor kojeg vrlo pozitivno ocjenjuju i sami građani.

U Rojcu, prema podacima Grada Pula-Pola (2022), trenutačno djeluje čak 101 udruga od kojih u području kulture djeluje 37 organizacija. Zgrada u kojoj udruge djeluju vlasništvo je Grada Pule, a rad Centra koordinira mješovito tijelo – Koordinacija Društvenog centra Rojc, koju čini podjednak broj predstavnika Saveza udruga Rojca i Grada Pule. Udruge smještene u Društvenom centru Rojc bave se različitim djelatnostima, od kulture, sporta, socijalne skrbi i zdravstva, skrbi o osobama s posebnim potrebama, skrbi o djeci i osobama treće životne dobi, ekologije, humanitarnog rada, tehničke kulture do nacionalnih manjina i djelatnosti udruga proizašlih iz Domovinskog rata. Osim udruga koje su smještene unutar zgrade, velik broj aktera sudjeluje u radu Društvenog centra koji godišnje provodi stotine programa, različite tipove aktivnosti poput radionica, koncerata, predstava, izložbi, okruglih stolova, događanja i manifestacija⁵.

Grad ulaže sredstva za redovno održavanje zgrade, a uloga Koordinacije je da predloži koji su prioriteti u financiranju te da nadzire kako se sredstva troše. Grad ulaže i u obnovu infrastrukture pa je veliki planirani gradski projekt sveobuhvatna obnova zgrade Rojca. Svrha projekta je smanjivanje ukupnih troškova energenata zgrade u javnom vlasništvu do 70% i povećanje energetske učinkovitosti, što je u skladu i s Dugoročnom strategijom obnove nacionalnog fonda zgrada do 2050. godine (DSO NF, 2020). Osim energetske obnove, provođenjem projekta *Sunčana elektrana Rojc* bit će moguće na tisućama kvadrata ravnog, novoobnovljenog krova zgrade iskoristiti solarni potencijal zgrade te pridonijeti održivom razvoju DC-a Rojc.

Osim potrebe daljnjeg ulaganja u prostornu infrastrukturu Rojca, velik izazov predstavlja razvoj modela sudioničkog upravljanja. Društveni centar Rojc razvijao se postepeno te je upravo takav njegov „organski“ postepeni rast rezultirao u jedinstveni „grad“ udruga prepoznatljiv u Hrvatskoj i EU. Međutim, sadašnji model upravljanja Društvenim centrom Rojc

⁵ U istraživanju javnog mijenja građana Pule o Društvenom centru Rojc (2019.) koje je provela agencija IPSOS na uzorku od 600 stanovnika, u sklopu jednog europskog projekta Saveza udruga Rojca i Zelene Istre, pokazalo se da dvije trećine ispitanih smatra kako je Centar izrazito potreban Puli te da sadržaje u Rojcu posjećuju sve dobne skupine.

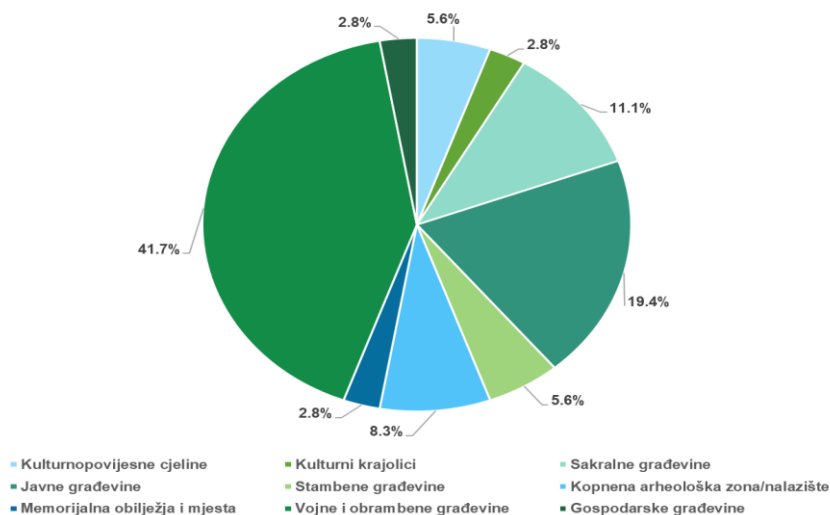
je, premda uključiv, inovativan i društveno napredan, opterećen brojnim slabostima. Stoga su udruge iz Rojca u suradnji s Gradom Pulom 2021.g. u participativnom i konzultativnom procesu razvile novi model javno-civilnog partnerstva u upravljanju DC-om Rojc predstavljen u Planu upravljanja Društvenim centrom Rojc kojeg je izradio Institut za političku ekologiju. Ovim Planom predlaže se uspostava mješovite javno-civilne Ustanove “Društveni centar Rojc” koju bi zajednički osnovali Grad Pula i Savez udruga Rojc. Osnivanje ustanove doprinijelo ni učinkovitijem upravljanju čime bi se smanjio pritisak na gradsku upravu te bi omogućilo stabilan razvoj i raznoliko financiranje ovog važnog društveno-kulturnog centra.

Važno je istaknuti da je pulska izvaninstitucionalna scena iznimno velika i raznolika te da se sastoji od niza međusobno vrlo različitih aktera, od onih koji organiziraju prepoznatljive, ali i dijelom profitne manifestacije i događanja namijenjena širokoj publici do onih koji djeluju u specijaliziranim programskim i neprofitnim područjima namijenjenima puno manjem broju ljudi. Kako bi se moglo pristupiti što sustavnijem razvoju te scene, treba napraviti detaljnu analizu i plan razvoja ovog podsektora u kulturi kakav imaju neki drugi hrvatski gradovi (Zadar, Koprivnica).

Izazovi i potrebe	<ul style="list-style-type: none"> - Nedovoljno ulaganje u razvoj civilnog sektora u kulturi, posebno u ljudske resurse te razvoj novih kadrova u kulturi - Neadekvatni prostorni resursi - Nedostatna suradnja institucija/ustanova i izvaninstitucionalne scene - Nedovoljno sufinanciranje međunarodnih programa - Nedovoljno i sporadično uključivanje civilnog društva u donošenje strateških odluka u kulturi
Potencijali	<ul style="list-style-type: none"> - Brojne, raznolike i dinamične organizacije civilnog društva u kulturi - Poticanje suradnje institucionalne i izvaninstitucionalne kulture u upotrebi resursa, koprodukcijama i proizvodnji inovativnih kulturnih sadržaja - Osnivanje mješovite javno-civilne ustanove Rojc - Razvoj polivalentnog prostora za produkciju i izvedbu te koncertne dvorane - Unaprjeđivanje znanja i vještina predstavnika organizacija u kulturi za njihovo aktivno sudjelovanje u kreiranju javnih politika i javno zagovaranje - Izrada plana razvoja izvaninstitucionalne scene

3.3. Kulturna baština

Prema podacima Registra kulturnih dobara (2022), na području grada Pule nalazi se 37 zaštićenih nepokretnih kulturnih dobara, u sklopu kojih se nalaze dvije zaštićene kulturno-povijesne cjeline urbanog (Kulturno-povijesna cjelina grada Pule) i vojno-obrambenog karaktera (Područje nekadašnjeg vojnog kompleksa Monumenti) te jedan kulturni krajolik (Kulturni krajolik otočja Brijuni). Prema Slika 2., među pojedinačnim kulturnim dobrima najzastupljenije su vojne i obrambene građevine (41,7%), a potom slijede javne (19,4%) i sakralne građevine (11,1%).

Slika 2. Kategorizacija zaštićene nepokretne materijalne baštine grada Pule

Izvor: Registar kulturnih dobara, 2022.

Velik dio materijalne kulturne baštine u vlasništvu je Grada Pule, dok samom baštinom upravljaju razni dionici. Grad je Odlukom o davanju na upravljanje kulturno-povijesnih spomenika grada Pule 2013. godine Arheološkom muzeju Istre dodijelio na upravljanje i zaštitu sljedeća kulturna dobra: Arena (amfiteatar), Malo rimsko kazalište, Slavoluk Sergijevaca, Augustov hram, Dvojna vrata, Herkulova vrata, Baziliku Marije Formose i Gradske bedeme. Povijesni i pomorski muzej Istre upravlja Kaštelom, dok su neka kulturna dobra u upravljanju onih institucija u čijem su vlasništvu (primjerice Utvrda sv. Mihovil – Opća bolnica Pula, Zgrada zvjezdarnice s okolnim parkom - Grad Pula, Dječji vrtić Pula itd.).

Najveći izazov u upravljanju i razvoju baštine su velika financijska ulaganja potrebna za njenu revitalizaciju i očuvanje. Ako nije riječ o kapitalnim spomenicima na kojima se ostvaruje prihod od turizma, pa su samim time u potpunosti ili barem dijelom financijski održivi, baština čija se konzervacija i restauracija financira iz gradskog proračuna teško može postati gospodarski resurs jer njena revitalizacija i obnova traju predugo i zahtijevaju velika ulaganja. Stoga je za obnovu i revitalizaciju baštine nužno osigurati sredstva iz EU fondova i ostalih vanjskih izvora.

Nedavno su u Puli završena dva kapitalna projekta ulaganja u obnovu i valorizaciju arhitektonske baštine. Pomoću ITU mehanizma proveden je projekt *Pulski fortifikacijski sustav kao novi kulturno-turistički proizvod* prijavitelja Grada Pule i partnera Turističke zajednice grada Pule, kojim je osigurano sufinanciranje od 9 milijuna kuna bespovratnih sredstava. Taj je projekt obuhvaćao provedbu aktivnosti izgradnje i uređenja infrastrukture Kaštela, prezentaciju pulskog fortifikacijskog sustava i promidžbu kulturno-turističkog brenda. Nadalje, projekt *Konzervacija i rekonstrukcija Malog rimskog kazališta* sastojao se od aktivnosti rekonstrukcije Malog rimskog kazališta u svrhu očuvanja i revitalizacije jednog od najvećih i najznačajnijih antičkih spomenika grada Pule. Prijavitelj je bio Arheološki muzej Istre u partnerstvu s Turističkom zajednicom grada Pule, a za provedbu projekta predviđena bespovratna sredstva iznosila su 8,5 milijuna kuna (SSGP, 2022).

U kontekstu obnove i valorizacije baštine svi su se ispitanici složili da je nedovoljna valorizacija i prezentacija vojno-graditeljske austrougarske baštine te da je u gradu prevelik naglasak stavljen na antičku baštinu. Jedan od takvih primjera je Mornaričko groblje, jedno od najvećih vojnih groblja u Europi koje je uvršteno u popis spomenika pod zaštitom Haaške konvencije i za koje se ne nudi nikakav organizirani i vođeni posjet koji bi educirao kako građane tako i

posjetitelje. Nužno bi bilo upravljati razvojem kulturne baštine kao resursom za razvoj lokalne zajednice tako da se aktivno potiču ulaganja te i dalje koriste mogućnosti fondova Europske unije, ali i da se lokalna zajednica, posebno kulturna javnost, uključi u planiranje prioriteta povezanih s obnovom gradske baštine. No ulaganja sama po sebi nisu dovoljna kako bi svi potencijali koje bogata baština grada nudi bili iskorišteni. Nužno ju je integrirati u svakodnevni život grada te u kulturnu ponudu u najširem smislu.

U participativnom procesu istaknuto je da postoji velik dio baštine, poput fortifikacija, koja nije prezentirana javnosti i valorizirana zbog čega ubrzano propada. Kao dobar primjer istaknuta je utvrda na Vidikovcu o kojoj je skrbila udruga Monte Paradiso. Također, utvrda Punta Christo može se navesti kao dobar primjer prenamjene, upravljanja i samoodrživog korištenja kroz organizaciju kulturnih i zabavnih događanja, kroz suvremenu i inovativnu interpretaciju kulturno-povijesne baštine i kroz jačanje kulturne i kreativne industrije, a u korist lokalne zajednice i posjetitelja grada Pule. Poželjno je da Grad nastavi poticati takve modele upravljanja te ih unaprjeđivati i razvijati sukladno ciljevima ovoga plana. Bitno je pritom voditi računa da su aktivnosti koje se provode unutar i nad kulturnom baštinom regulirane zakonima i pravilnicima pa je ovakav model suradnje moguć jedino uz provođenje nadzora nadležnoga Konzervatorskog odjela. Stoga je važno razvijati i jačati razne sudioničke modele upravljanja kulturnom baštinom koji podižu svijest lokalne zajednice o baštini kao zajedničkom resursu.

Sudioničko upravljanje baštinom potrebno je jačati i kad je riječ o baštini koja je već dana na upravljanje ustanovama jer se u tim slučajevima često radi o kapitalnoj baštini koja predstavlja i najvažniji resurs za razvoj grada. Taj je značaj za grad posebno vidljiv tamo gdje je riječ o baštini koja je ujedno i kulturna infrastruktura za razne programe poput Arene, Malog rimskog kazališta ili Kaštela. Osim kulturne javnosti, u razvoj sadržaja za kapitalnu baštinu potrebno je uključiti i građane s njihovim prijedlozima za razvoj baštine te svakako planirati više programa za lokalno stanovništvo poput postojećih Maskenbala za vrtiće i škole u Areni. Slijedom navedenoga te uzimajući u obzir brojnu i raznoliku kulturnu baštinu koja je u vlasništvu Grada Pule, bilo bi poželjno izraditi plan upravljanja kapitalnim kulturnim dobrima u gradu.

Lokalnoj zajednici mora biti omogućeno korištenje baštine, posebno izvan sezone, kako bi i svijest te zajednice, osjećaj odgovornosti prema baštini, ali i ponosa na vlastiti identitet ojačao. Kao što je pokazano u prethodnoj analizi, velike lokalne potrebe vezane su upravo uz nedostatak izvedbenih prostora, a u sadašnjim skromnim financijskim mogućnostima ključno je da se obnavljaju ona kulturna dobra koja stvarno funkcioniraju kao kulturna infrastruktura određene lokalne sredine.⁶ Stoga bi i u budućem planiranju obnove i revitalizacije kulturne baštine prednost trebali imati oni projekti koji, uz gospodarsku vrijednost, imaju i društvenu vrijednost te, osim razvoju kulturnog turizma, mogu pridonijeti i razvoju cijelog kulturnog sektora i lokalne zajednice.

Osim prihvaćanja potrebe uključivanja pojedinaca i zajednice u upravljanje baštinom, nužno je razvijati što više programa kojima je ciljana publika lokalna zajednica, posebno djeca i mladi. U participativnom procesu isticano je kako programi koji se odnose na prezentaciju i valorizaciju baštine, a koji pristižu na poziv za javne potrebe u kulturi većinom predstavljaju kataloge i izložbe te kako nedostaje kreativnijih i inkluzivnijih programa za lokalnu zajednicu u interpretaciji baštine. Ako postoje neki programi prezentacije i interpretacije posebno

⁶ *Nepokretna kulturna baština*, dr. sc. Josip Belamarić, Pregled kulturnog razvoja i kulturnih politika u RH, MK, 2022.

kapitalne baštine u gradu, onda su oni isključivo komercijalan turistički proizvod, poput Gladijatora u Areni, a nedostaje programa/projekata visoke umjetničke i društvene vrijednosti koji bi bili namijenjeni lokalnom stanovništvu. U tom bi segmentu mogla biti važna uloga novoobnovljenog Arheološkog muzeja kada ponovno započne s radom, jer je riječ o ustanovi koja je kadrovski najbolje kapacitirana za razvoj publike, a osim toga upravlja s nekoliko kapitalnih kulturnih dobara. Međutim, nije dovoljan samo angažman jedne ustanove, nego ulaganje u dodatnu edukaciju kustosa i pedagoga, kao i drugih zaposlenika i suradnika u kulturnoj baštini treba biti jedan od prioriteta u budućem razvoju. Osim toga, neophodno je unaprjeđivati i razvijati nove suradnje između ustanova koje upravljaju kulturnom baštinom i drugih aktera kulturnog sektora, posebno s onim ustanovama i udrugama koje rade s mladima i djecom. Sustavnim i dugoročnim pristupom razvoju publike moguće je očekivati nove programe i projekte namijenjene zajednici, ali i podizanje svijesti i razine kulturne osviještenosti te znanja građana Pule o vrijednosti kulturne baštine grada. Osim toga, digitalizacija se mora nastaviti kao kontinuirani projekt, kao i uspostavljanje i poticanje sustavnog i ujednačenog pristupa digitalizaciji građe u kulturnim ustanovama kako bi digitalni sadržaji kulturne baštine bili dostupni svim zainteresiranim stranama.

Također potrebno je nastaviti njegovati i razvijati multikulturalizam Pule i baštinu svih nacionalnih manjina koje u njoj žive putem njihova aktivnog sudjelovanja u kulturnom životu grada kao i kroz kontinuiranu potporu programima koji u prvom redu njeguju njihov jezik i običaje.

2021. godine dijalekt Istroveneto postao je zaštićena nematerijalna kulturna baština upisana pri Ministarstvu kulture koju je potrebno nastaviti valorizirati i promovirati nizom kulturnih aktivnosti.

Izazovi i potrebe	<ul style="list-style-type: none"> - Manjak ulaganja u očuvanje i prezentaciju baštine koja nije antička - Zapuštenost i manjak ulaganja u centar grada - Opterećenost antičke baštine velikim brojem turista, dok je preostala baština u velikoj mjeri zanemarena - Manjak programa i projekata prezentacije baštine lokalnoj zajednici - Manji broj civilnih aktera koji se bave kulturnom baštinom u odnosu na druge kulturne djelatnosti - Nedostatna znanja i vještine stručnjaka za baštinu za razvoj publike - Digitalizacija
Potencijali	<ul style="list-style-type: none"> - Bogata kulturno-povijesna baština različitih povijesnih razdoblja - Uloga baštine u formiranju narativa o gradu - Ulaganje u fortifikacijski sustav - Korištenje sredstava iz EU fondova i sudjelovanje u međunarodnim projektima - Prilagodba i dostupnost kulturne baštine za osobe s invaliditetom uz uređenje infrastrukture po principima univerzalnog dizajna - Provedba aktivnosti koje pridonose urbanoj i funkcionalnoj revitalizaciji povijesne jezgre (obnova zgrada, prenamjena praznih prostora i dr.)- - Suradnja institucionalnih i izvaninstitucionalnih aktera na razvoju baštinskih projekata - Multikulturalizam - Istrovenetski dijalekt kao zaštićeno kulturno dobro nematerijalne baštine

3.4. Kulturne manifestacije

Uz programe i projekte institucija i nezavisne scene te kulturnu baštinu, kulturne manifestacije predstavljaju važan resurs kulturne ponude. U gradu se tijekom godine održi iznimno velik broj različitih događanja lokalnog, ali i nacionalnog značaja koji su namijenjeni svim uzrastima (Grad Pula-Pola, 2022).

Grad je pokrenuo manifestacije kao što su Dani grada Pule, Pulsko kulturno ljeto, Dani sv. Tome, Advent (u suradnji s TZ-om Pula) i Dođi u grad (u suradnji s TZ-om Pula). Grad s TZ-om Pula organizira i Pulski karneval. Ustanova PFF, uz Pulski filmski festival, organizira i manifestaciju Dođi u grad čiji je cilj vraćanje građana u centar grada te produljenje turističke sezone te program proslave zaštitnika Pule i Advent u Puli (Grad Pula-Pola, 2022).

Manifestacija po kojoj je Pula prepoznatljiva je i Sajam knjige, osnovan 1995. godine. Kao manifestacija koja najmlađima pruža uvid u važnost književnosti 2008. godine pokrenut je Festival dječje književnosti Monte Librić, a popratnim se programima potiče njihov aktivan čitateljski angažman. Zahvaljujući dugogodišnjem djelovanju smatra se da je ova manifestacija najzaslužnija za prepoznatljivost grada Pule kao grada knjige. Kao jedan od najvećih problema održavanja ove manifestacije istican je nedostatak vlastitog prostora za održavanje manifestacije te adekvatnog prostora za cjelogodišnje djelovanje i aktivnosti koje žele provoditi.

Prema podacima Grada, uz Pula Film Festival, najviše financijskih sredstava izdvaja se upravo za manifestaciju Sajam knjige i Monte Librić, što potvrđuje važnost tih manifestacija za grad. Obje manifestacije podržava i Turistička zajednica. Trogodišnje financiranje Grada 2018. – 2021. također je ostvarila i manifestacija Međunarodni festival alternativnih kazališta PUF, a Grad je do 2021. godine kontinuirano financirao i Klupsku zimu – Pula live (Grad Pula-Pola, 2022). Sve navedene manifestacije imaju veliki značaj za razvoj kulturne ponude, prvenstveno za lokalno stanovništvo.

Turistička zajednica grada Pule suorganizira neke od gradskih manifestacija (Tablica 7.) poput Adventa i Dođi u grad, dok su ostale koje financiraju ili suorganiziraju, uz lokalno stanovništvo, namijenjene i turistima te imaju za cilj povećanje turističke atraktivnosti grada poput manifestacija Dani antike, festivala Visualia, Pula pleše i ostalih.

Od programa koje organizira Turistička zajednica Grad kontinuirano financira Dane antike te festival Visualia proračunskom linijom kulturni turizam.

Tablica 7. Najznačajnije manifestacije koje suorganizira TZ Pula

	2018.	2019.	2020.	2021.
SREDSTVA TZ-a				
Dani antike	198.789	265.667	/	/
Visualia	679.895	921.481	/	212.500
Gastro projekti	1.432	6.257	/	5.947
Ljetni sajam obrtnika - hand made	35.049	37.289	/	4.319
Pula pleše	37.228	43.296	/	/
Dani trgovina	51.512	49.450	18.644	26.246
Ljetni koncerti i zabava	234,274	368.912	243.911	303.201

Manifestacije u suradnji s Gradom Pula-Pola	145.562	107.500	/	/
Manifestacije Mladi na usponu De Ville	30.000	51.333	/	/
Advent	100.000	150.000	200.000	150.000
UKUPNO	1.513.741	2.001.185	462.555	895.673

Izvori podataka: Turistička zajednica grada Pule, 2018. – 2022.

Analizom financiranja manifestacija Turističke zajednice grada Pule zaključeno je da su tijekom promatranog razdoblja 2018. – 2021. godine sredstva godišnje izdvajana za više od stotinu programa i događaja u organizaciji institucionalnih i izvaninstitucionalnih aktera (TZ, 2018 - 2022). Velik broj programa i događanja kojima su dodijeljena sredstva TZ-a upućuju na svojevrsnu raspršenost financijskih sredstava (potpore iznose od oko 2000 kn do oko 200.000 kn), što je isticano i tijekom participativnog procesa kada se naglašavalo da je potrebno usmjeriti pažnju na nekoliko kvalitetnih manifestacija kojima bi bila odobrena veća sredstva. TZ je suosnivač dugogodišnje manifestacije Dani antike te partner u organizaciji također dugogodišnjih manifestacija Visualia i Pula pleše, a s Udruženjem obrtnika i HGK organizira i manifestaciju Ljetni sajam obrtnika. TZ Pula također organizira ljetnu manifestaciju Mladi na usponu De Ville. Tri manifestacije koje Turistička zajednica najviše financira, a nisu u njejoj organizaciji, mijenjale su se od 2018. do 2021. godine, a među kontinuirano najviše financiranim manifestacijama je Pulski filmski festival, što je razumljivo s obzirom na značaj festivala.

Dakle, u gradu se tijekom godine održi zavidan broj manifestacija različitog tipa, veličine i kvalitete koje zauzimaju značajnu stavku u javnom proračunu. Stoga je jedan od glavnih izazova unutar skromnog proračuna za kulturu osigurati ravnomjeran razvoj suvremene kulturne i umjetničke produkcije i stvaralaštva u odnosu na potporu kulturi festivalskog tipa. Kroz participativni proces isticana je uspostava boljeg vrijednosnog sustava ocjenjivanja kvalitete manifestacija i dodjele javnih sredstava te bolje i dulje planiranje nekih velikih gradskih manifestacija poput Pulskog ljeta kako bi i njihova kvaliteta te prepoznatljivost izvan grada bile veće, što bi pridonijelo i boljem pozicioniranju grada u međunarodnom kontekstu. Osim toga, potrebna je kvalitetnija suradnja kulturnog sektora s Turističkom zajednicom u planiranju i razvijanju manifestacija koje organizira TZ te bolja suradnja ustanova i nezavisne scene u smislu koprodukcije kulturnih događanja i manifestacija.

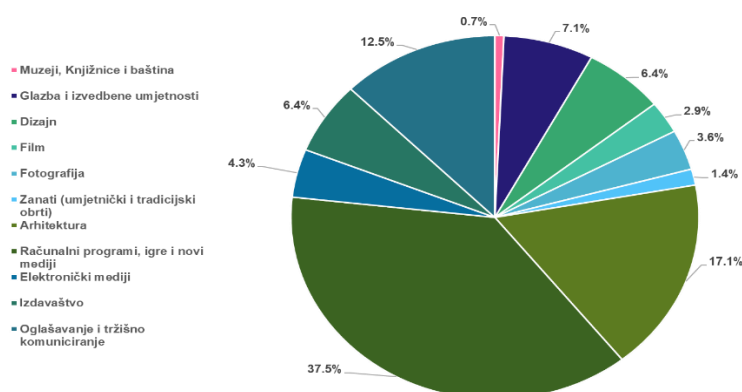
Ističe se i potreba za razvojem ili stvaranjem nekoliko međunarodno relevantnih manifestacija koje bi bile zanimljive lokalnom stanovništvu, ali i međunarodnoj stručnoj javnosti. Sudionici participativnog procesa naveli su kao nedostatak istaknutu sezonalnost manifestacija koje se većinom održavaju u ljetnim mjesecima, čemu je uzrok nedostatak adekvatnih zatvorenih prostora, što često dovodi i do kolizije prilikom korištenja prostora i opreme, odnosno očituje se u manjku prostornih kapaciteta i tehnološke opreme.

Izazovi i potrebe	<ul style="list-style-type: none"> - Financiranje velikog broja manifestacija dovodi do nedovoljnog ulaganja u suvremenu kulturno-umjetničku produkciju - Sezonalnost manifestacija odnosno održavanje velikog broja manifestacija u ljetnim mjesecima zbog nedostatka zatvorenih prostora - Velik broj manifestacija dovodi do kolizija u korištenju prostora i opreme - Pitanje kvalitete određenih komercijalnih manifestacija i događanja - Nepostojanje digitalne platforme koja pruža pregled svih manifestacija i događanja u gradu na godišnjoj razini
Potencijali	<ul style="list-style-type: none"> - Velik broj prepoznatljivih manifestacija - Razvoj međunarodnih manifestacija - Razvoj manifestacija i događanja izvan sezone - Izrada digitalne platforme koja pruža pregled svih kulturnih događanja u gradu

3.5. Kulturne i kreativne industrije - profitni sektor u kulturi

Kreativne industrije, kao i kulturne, nemaju jedinstvenu definiciju. Riječ je o konceptu koji se temelji na međudjelovanju ljudske kreativnosti i ideja te intelektualnog vlasništva, znanja i tehnologije, a koji ima izraženu gospodarsku vrijednost. Najkraće ih se može definirati kao industrije koje se bave proizvodnjom i distribucijom kulturnih dobara u komercijalne svrhe.

Prema podacima Hrvatske gospodarske komore za 2021. godinu (HGK, 2021), na području grada Pule djelovalo je 280 poslovnih subjekata iz područja kulturnih i kreativnih industrija. Najveći broj poslovnih subjekata, njih 105, zabilježen je u podsektoru računalni programi, igre i novi mediji, što čini 37,5% ukupnog broja subjekata. Po brojnosti slijede podsektori arhitektura (48) te oglašavanje i tržišno komuniciranje (35). Najmanji broj subjekata zabilježen je u podsektoru muzeji, knjižnice i baština (2), dok u podsektoru umjetnosti nije zabilježen niti jedan poslovni subjekt (Slika 3.). Ovakva disperzija djelatnosti slična je onoj na županijskoj razini gdje je najmanji broj poslovnih subjekata zabilježen u podsektoru muzeja, galerija i knjižnica, što se objašnjava činjenicom da taj podsektor većinski pripada javnome sektoru (MSKKIIŽ, 2021).

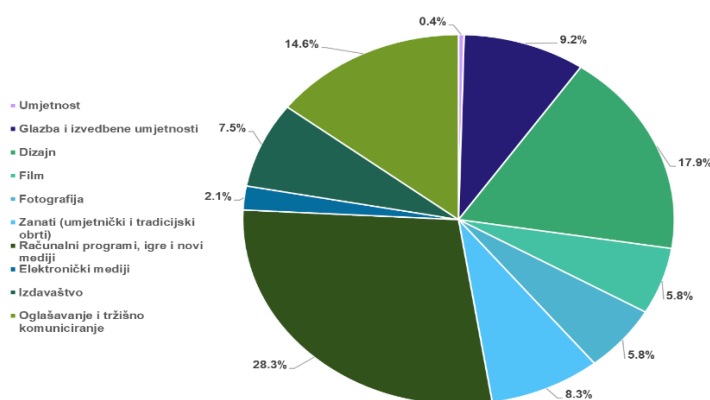

Slika 3. Poslovni subjekti iz područja kulturnih i kreativnih industrija prema NKD-u u gradu Puli 2021. godine

Izvor: HGK, 2022

Prema podacima Registra obrtnika (2022), na području grada Pule u 2022. godini djeluje 240 obrta iz područja kulturnih i kreativnih industrija. Najveći broj obrta, njih 68, zabilježen je u podsektoru računalni programi, igre i novi mediji, što čini 28,3% ukupnog broja subjekata. Po brojnosti slijede podsektori dizajn (43) te oglašavanje i tržišno komuniciranje (35). Najmanji broj obrta zabilježio je podsektor umjetnost (1), a u podsektorima arhitektura i muzeji, knjižnice i baština nije zabilježen niti jedan obrt (Slika 4.). Dakle, može se zaključiti da je raspodjela djelatnosti obrtnika grada vrlo slična onoj trgovačkih društava.

Uz trgovačka društva i obrtnike dio sektora kreativnih i kulturnih industrija su i samostalni umjetnici ili „umjetnici izvan radnog odnosa kojima je umjetničko stvaralaštvo i djelovanje jedino i glavno zanimanje“ (MSKKIŽ, 2021). Na području grada Pule, prema podacima Hrvatske zajednice samostalnih umjetnika, djeluje 18 samostalnih umjetnika, dok je prema podacima dostupnim u Mapiranju sektora kulturnih i kreativnih industrija Istarske županije iz 2021. godine (MSKKIŽ, 2021) brojka samostalnih umjetnika na području Istarske županije čak 651.

Slika 4. Obrti iz područja kulturnih i kreativnih industrija prema NKD-u u gradu Puli 2022. godine

Izvor: Registar obrtnika, 2022.

Prema podacima i analizi Mapiranja sektora kulturnih i kreativnih industrija Istarske županije iz 2021. godine (MSKKIŽ, 2021), broj poslovnih subjekata koji djeluje u sektoru kreativnih i kulturnih industrija na području Grada Pula-Pola povećao se sa 196 na 281, što predstavlja porast od 43,3%. Upravo Grad Pula-Pola predstavlja grad s najvećom koncentracijom poduzeća u kulturnim i kreativnim industrijama na području Istarske županije (40,7% ukupnog broja poduzetnika), što je i očekivano s obzirom na to da predstavlja županijsko kulturno središte (MSKKIŽ, 2021). Nadalje, poduzeća u kreativnim i kulturnim industrijama na području Istarske županije karakterizira usitnjena struktura. Prema podacima za 2019. godinu, poduzeća u prosjeku imaju manji broj zaposlenih (2,4 zaposlena) od prosjeka županijskog gospodarstva (7,7 zaposlenih), kao i od nacionalnog prosjeka (3,7 zaposlenih po poduzeću u kreativnom i kulturnom sektoru te 7,1 zaposlen po poduzeću u ukupnom gospodarstvu).

Rezultati mapiranja sektora koje je provela Istarska kulturna agencija (IKA) ukazuju na velik, ali i nedovoljno iskorišten ekonomski značaj kreativnih industrija u Istri. Važno je istaknuti i njihov kulturno-društveni potencijal koji se može znatno ojačati u suradnji s javnim i neprofitnim dijelom kulturnog sektora, što bi vjerojatno najbrže dovelo do novih kreativnih i tehnoloških rješenja u kulturi (to se posebno odnosi na IT dio sektora, arhitekturu, marketing i dizajn).

Stoga je potrebno aktivno i strateški raditi na povoljnom ekosustavu za razvoj kulturnih i kreativnih industrija jer taj sektor ima tendenciju rasta te može osigurati nova radna mjesta te biti nositelj inovacija, digitalizacije, razvoja zanimljive turističke ponude, brendiranja grada i slično. Međutim, razvoj tog sektora na nivou grada nemoguće je promišljati bez suradnje gradskih ureda za kulturu, gospodarstvo i turizam, a potom i suradnje s IKA-om te s HGK Pula, što za sada izostaje.

U participativnom procesu istaknuto je da gradovi kao prvi oblik potpore ovom sektoru mogu pružiti prostornu podršku jer postoji velika potreba za prostorima za rad, poput coworking prostora, ali i za prodajnim prostorima, posebno kada je riječ o obrtima i samostalnim umjetnicima. Takva prostorna platforma olakšala bi i njihovo umrežavanje koje je ključno kako bi zajednički nastupili na tržištu, što bi brže potaknulo njihov rast. Grad Pula trebao bi dobiti upravo takav prostor Coworking Pula, poduzetnički centar vrijedan više od 27,4 milijuna kuna koji se priprema već godinama i financira iz ITU mehanizma, a vodi ga Istarska razvojna agencija – IDA d.o.o. Coworking centar izgradit će se u prostoru napuštene zgrade Mehanike.

Grad bi svakako mogao razmisliti i o strategiji ustupanja poslovnih prostora ovim dionicima po povoljnim financijskim uvjetima, što može predstavljati i jedan od doprinosa revitalizaciji centra grada. I ovom dijelu kulturnog sektora potrebna je dodatna edukacija iz raznih područja kako bi se nastavio razvijati i privlačiti mlade kadrove u skladu sa sve bržim i dinamičnim promjenama u načinima rada.

Kao poseban izazov istaknut je problem nedostatka suradnje unutar kulturnog sektora u obliku razvijanja zajedničkih programa i projekata. To se posebno odnosi na suradnju neprofitnog dijela kulturnog sektora s IT sektorom i područjem razvoja videoigara (koje po klasifikaciji spadaju u kreativne industrije) jer upravo to područje koristi i razvija tehnološke inovacije poput VR-a, AR-a ili blockchain tehnologija, a koje mogu dovesti do niza inovativnih programa u kulturi i umjetnosti. Zaključak ispitanika iz IT sektora u participativnom procesu jest da, osim što ne poznaju potrebe i ambicije javnog kulturnog sektora, postoji i svojevrsna komunikacijska barijera, iz čega se može zaključiti da kulturnjacima nedostaju vještine iz područja digitalne pismenosti kako bi lakše ostvarili suradnju s ovim sektorom. Kao mogući oblici poticanja suradnje spomenuti su organiziranje niza edukacija IT sektora za predstavnike kulturnog sektora, forumi i radionice na kojima bi se osigurao prijenos znanja i bolje upoznavanje tih dvaju sektora, pokretanje godišnjeg poslovnog foruma iz područja kreativnih industrija koji bi mogla organizirati IKA i slično.

Izazovi i potrebe

- Nedostatak prostora za rad, prezentaciju, prodaju i umrežavanje
- Visoke cijene komercijalnih najamnina
- Nedovoljno razvijena suradnja javnog i civilnog sektora s predstavnicima kulturnih i kreativnih industrija
- Nerazvijena znanja i vještine (obrnici, samostalni umjetnici) u područjima kao što su digitalna pismenost, nove tehnologije i slično te nedostatak edukativnih programa u tim područjima

- Ustupanje gradskih prostora obrtima, samostalnim umjetnicima i ostalim kreativcima po povoljnim cijenama
- Stvaranje coworking prostora Coworking Pula
- Poticanje suradnje između predstavnika kulturnih i kreativnih industrija te javnog i civilnog sektora u kulturi

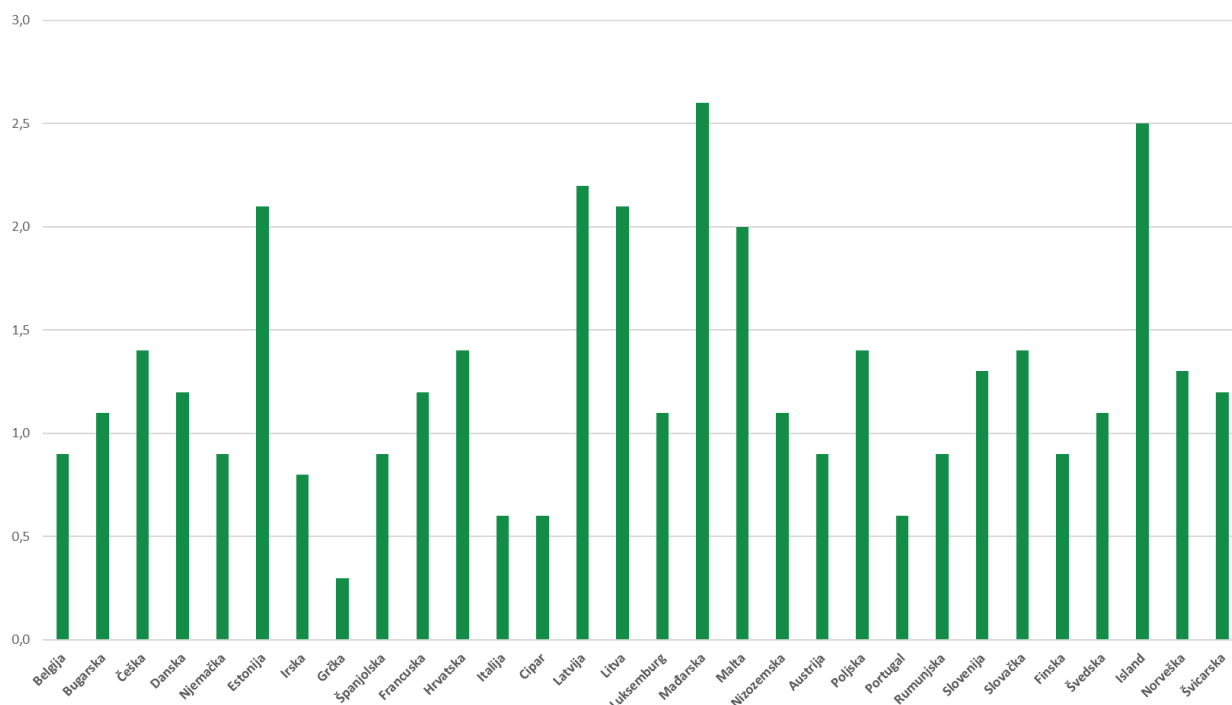
4. UPRAVLJANJE I FINANCIRANJE KULTURE

4.1. Izdvajanja za kulturu u EU i RH

Statistika izdvajanja za kulturu na razini Europske unije prati se kroz Eurostat, bazu podataka koju prikuplja i objavljuje Statistički ured Europskih zajednica na razini država članica. Kako bi se kontekstualizirala izdvajanja u kulturi na razini Europske unije, u nastavku se donosi prikaz postotka izdvajanja u odnosu na cjelokupni proračun država članica za 2020.⁷ u kategoriji Kulturnih usluga⁸. Na razini svih država članica prosjek izdvajanja za kulturu u odnosu na ukupni proračun iznosio je 1%, dok su najveći udjeli izdataka zabilježeni u Mađarskoj (2,6%), Islandu (2,5%) Latviji (2,2%) te Litvi i Estoniji (2,1%). Najmanji iznosi izdvojeni su u Grčkoj (0,3%), Portugalu, Cipru i Italiji (0,6%). Izdvajanje za Hrvatsku iznosi 1,4%, što je više od europskog prosjeka, ali u značajnijoj mjeri manje od država koje izdvajaju najviše (6.).

⁷ Posljednji javno dostupni podaci odnose se na 2020. godinu.

⁸ Kulturne usluge podrazumijevaju: pružanje kulturnih usluga, upravljanje poslovima u kulturi, unaprjeđenje kulturnih objekata, upravljanje ili potporu ustanovama u kulturi, organizaciju kulturnih događanja, potpore ili subvencije za samostalne umjetnike i organizacije koje se bave promicanjem kulturnih aktivnosti te manifestacije na državnoj, regionalnoj ili lokalnoj razini pod uvjetom da nisu namijenjene isključivo u turističke svrhe.

Slika 5. Postotak izdvajanja za kulturne usluge od ukupnog proračuna države članice na razini Europske unije za 2020. godinu

Izvor podatka: Eurostat, 2022.

Na razini Republike Hrvatske javno su dostupna izvješća Ministarstva kulture i medija za izdvajanja za kulturu na županijskoj razini, a podaci na razini gradova nisu segmentirani. Prema Humski (2021), u razdoblju 2017. – 2019. godine izdvajanja za kulturu na razini gradskih proračuna povećala su se, točnije 2019. izdvojeno je 21,3% više u odnosu na 2018., a povećanje u 2018. godini u odnosu na 2017. iznosilo je 20,7%. Izdvajanje za kulturu po glavi stanovnika u promatranom razdoblju bilo je najviše u Dubrovniku (8473), nakon kojeg slijede Hvar (7710), Rijeka (3356), Opatija (3294), Stari Grad (3045) te Korčula (2995), Mali Lošinj (2888), Crikvenica (2652), Gospić (2352) i Šibenik (2288). Prema ovim podacima, Grad Pula ne nalazi se u prvih deset gradova unatoč tome što je riječ o jednom od deset najvećih gradova na razini Republike Hrvatske i regionalnom središtu Istarske županije. Navedeno je i u skladu s podacima Ministarstva kulture i medija s obzirom na to da se u izvješću iz 2019. godine navodi kako za kulturu najviše izdvajaju Primorsko-goranska i Dubrovačko-neretvanska županija (MKM, 2019).

Kao primjer dobre prakse po pitanju izdvajanja iz gradskog proračuna za kulturu u RH ističe se Rijeka koja prati i smjernice EU politika o nužnosti povećanja gradskog proračuna za kulturu. Tako se 2022. godine u odnosu na 2018. u Rijeci povećao prosjek izdvajanja sa 16,3% na 20%, dok je u Puli smanjen s 10% na 6,1%, što ukazuje na izrazito negativan položaj kulture u sklopu gradskih prioriteta razvoja. Treba uzeti u obzir da je Rijeka 2020. bila EU prijestolnica kulture pa su izdvajanja za kulturu bila znatno povećana, a i riječka kulturna infrastruktura je puno veća pa iziskuje i veća izdvajanja za kulturu. No ostaje činjenica da je razlika u prosjeku izdvajanja za kulturu unutar gradskog proračuna između ova dva grada prevelika pa je u Puli potrebno znatno povećati izdvajanja za kulturu ako se očekuje da ona bude jedan od generatora razvoja grada.

Tablica 8. Usporedba postotka izdvajanja iz gradskog proračuna za kulturu Grada Rijeke i Grada Pule

Godina	Upravni odjel gradske uprave za kulturu Grada Rijeke	Upravni odjel za kulturu i civilno društvo Grada Pule
2018.	16,3%	10%
2019.	22%	11,1%
2020.	22,7%	9,5%
2021.	16,6%	7,7%
2022. ⁹	20%	6,1%
Prosjek	19,5%	8,9%

Izvor podataka: Gradski proračuni Grada Rijeke i Grada Pule 2018. – 2022.

4.2. Program javnih potreba u kulturi grada Pule

U skladu sa zakonskim okvirom u Hrvatskoj glavni model financiranja kulturnog sektora na nacionalnoj, županijskim i gradskim razinama čine programi financiranja putem poziva *Javnih potreba u kulturi*, a te pozive u ime Grada Pule svake godine priprema i raspisuje Upravni odjel za kulturu. S obzirom na to da je u srpnju 2022. na snagu stupio novi Zakon o kulturnim vijećima i financiranju javnih potreba u kulturi (NN 83/22), izmijenit će se dosadašnji način dodjeljivanja sredstava. Umjesto dotadašnja dva poziva (*Javni poziv za financiranje programa javnih potreba u kulturi Grada Pula-Pola* i *Javni poziv za financiranje projekata, programa, manifestacija i aktivnosti od interesa za opće dobro koje provode udruge i ostale neprofitne organizacije na području Grada Pula-Pola*), raspisivat će se jedan javni poziv, najkasnije do 1. listopada tekuće godine za sljedeću proračunsku godinu, što će pridonijeti radu kulturnih ustanova, udruga u kulturi, samostalnih umjetnika i ostalih korisnika sredstava navedenog modela financiranja (Grad Pula, 2022).

Od 2013. do 2022. godine proračun namijenjen kulturi povećan je za ukupno 29,6%, ali ukupna sredstava su i dalje nedostatna za održivost razvoja kulturnog sektora u gradu. Najviše se sredstava planiralo izdvojiti u pandemijskoj 2020. godini. Da nije bilo tih izvanrednih okolnosti, proračun za kulturu bi se u 2020. udvostručio u odnosu na početak promatranog razdoblja 2013. godine. Ipak, iznos je rebalansiran i smanjen. U 2021. godini proračunska sredstva namijenjena kulturi bilježe daljnji pad, što je moguće povezati s posljedicama pandemije bolesti COVID-19 koja je znatno utjecala na kulturni sektor na lokalnoj, nacionalnoj i globalnoj razini zbog smanjenog broja događanja i otkazivanja većine ugovorenih programa. Međutim, u 2022. sredstva su neznatno povećana te bi takav trend, uz veće povećanje, trebalo nastaviti. (Slika 6.) (Grad Pula, 2022).

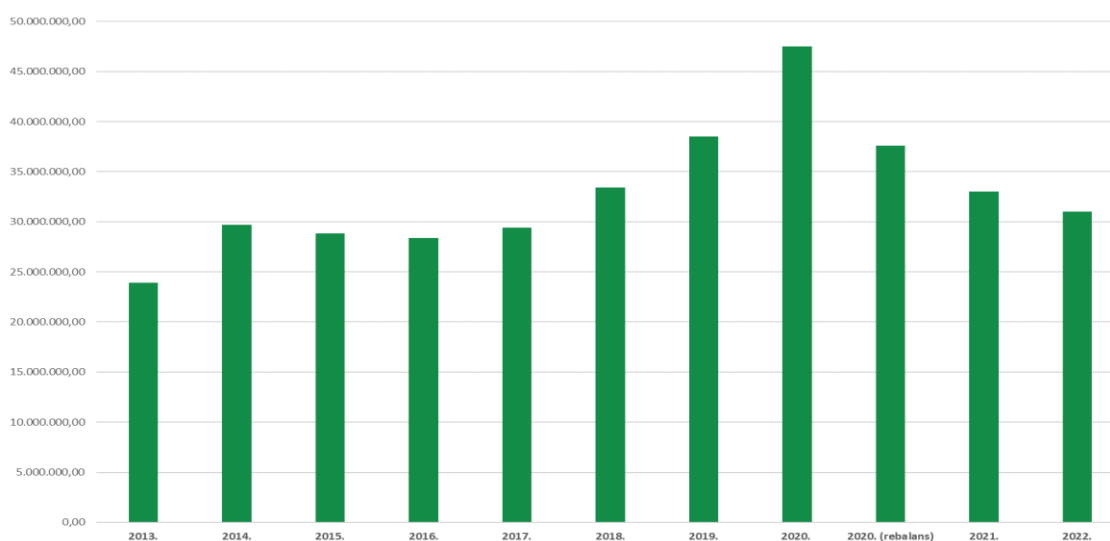
Tablica 9. Osigurana sredstva za Program javnih potreba u kulturi 2013. – 2022. godine

Godina	Osigurana sredstva za Program javnih potreba u kulturi	Razlika između godina (%)
--------	--	---------------------------

⁹ Za 2022. izražena su planirana sredstva, u trenutku izrade ovog dokumenta nisu bila izražena godišnja izvješća.

2013.	23.932.000,00	
2014.	29.718.994,00	24,2%
2015.	28.857.421,00	-2,9%
2016.	28.392.690,00	-1,6%
2017.	29.384.178,00	3,5%
2018.	33.433.184,60	13,8%
2019.	38.527.459,60	15,2%
2020.	47.471.301,00	23,2%
2020.	37.612.719,71 ¹⁰	-20,8%
2021.	33.024.091,00	-12,2%
2022.	33.176.592,00	0,46%

Izvor podataka: Grad Pula-Pola, 2022.

Slika 6. Osigurana sredstva za Program javnih potreba u kulturi 2013. – 2022. godine

Izvor podataka: Grad Pula-Pola, 2022.

Struktura sredstava Programa javnih potreba u kulturi Grada Pula-Pola 2018. – 2022. ukazuje na to da se unutar kategorija Javna uprava i administracija, Ustanove u kulturi-proračunski korisnici, Pula Film Festival i Ostali programi u kulturi bilježi manji porast ili stagnacija, dok je znatna promjena zabilježena u kategoriji Udruga građana i neprofitnih organizacija s obzirom na to da se iznos osiguranih sredstava u promatranom razdoblju smanjio za 62,2%, što je objašnjeno dalje u tekstu. Segmentacija kategorija Ostali programi u kulturi i Udruga građana i neprofitnih organizacija prikazana je u nastavku teksta.

Tablica 10. Struktura osiguranih sredstava iz Programa javnih potreba u kulturi grada Pula-Pola 2018. – 2022. godine

Programi u kulturi	2018.	2019.	2020. ¹¹	2021.	2022.
Javna uprava i administracija	1.252.500,00	1.172.200,00	1.099.000,00	1.304.000,00	1.479.000,00

¹⁰ Kao posljedica pandemije bolesti COVID-19, sve su aktivnosti zaustavljene, a prvotni iznos rebalansiran.

¹¹ Uneseni su iznosi rebalansiranog proračuna.

Ustanove u kulturi - proračunski korisnici	13.827.565,60	15.677.545,60	13.406.536,71	15.535.000,00	17.053.345,00
Pula Film Festival	3.922.600,00	4.685.000,00	4.272.000,00	4.435.000,00	4.916.670,00
Ostali programi u kulturi	7.218.800,00	8.392.043,00	7.622.337,00	7.742.090,00	6.703.577,00
Udruge građana i neprofitnih organizacija	7.211.719,00	8.600.671,00	11.212.846,00	4.008.001,00	3.204.000,00
UKUPNO	33.433.184,60	38.527.459,60	37.612.719,71	33.024.091,00	33.176.592,00

Izvor podataka: Grad Pula-Pola, 2022.

Kategorijom Ostali programi u kulturi financiraju se programi i projekti kulturnih institucija čiji osnivač nije Grad Pula te programi i projekti raznih udruga i umjetničkih organizacija podijeljenih na različita područja kulturnog i umjetničkog stvaralaštva. U kategoriji Kultura zajednice nalaze se programi zajednice te gradske manifestacije, kulturni amaterizam, logistička potpora udrugama i programima (Tablica 12.).

Nakon usvajanja Kulturne strategije Grada Pule 2014. – 2020. redizajniran je javni poziv Javnih potreba u kulturi tako što su razdvojeni programi koji imaju vrhunsku umjetničku vrijednost od onih koji su važni za zajednicu. Za umjetničke je programe tako ključna njihova estetska vrijednost, dok je za programe zajednice ključna uključenost zajednice, odnosno broj posjetitelja (KSGP, 2013). Sukladno tome, uspostavljena je posebna linija financiranja pod nazivom *Programi zajednice* radi osiguravanja financijske stabilnosti programa zajednice (Grad Pula, 2022).

Primjetno je da je unutar promatranog razdoblja iznos sredstava povećan za Programe i projekte ostalih ustanova u kulturi¹² (47,9%), Likovni programi (30,3%), Književni programi i manifestacije, potpora nakladničkim projektima (38,5%), Inovativne umjetničke i kulturne prakse (10%), Kultura mladih (87,5%), Glazbeni programi (45,8%), Razvoj kulturnog turizma (31,3%), Programi međunarodne kulturne razmjene (66,7%), dok se iznos sredstava za Scensko-dramski i filmski program povećao za gotovo 2,5 puta. Analiza strukture sredstava ukazala je na to i da se ne ulažu dovoljni iznosi u Inovativne umjetničke i kulturne prakse, područje na koje se prijavljuje najmanji broj projekata, a koje bi trebalo dodatno poticati.

Kao jednu od iznimno važnih kategorija Programa javnih potreba u kulturi, a koja je dodana realizacijom ciljeva prošle Strategije razvoja kulture, treba istaknuti kategoriju Višegodišnji programi i projekti. Ta je kategorija shvaćena kao doprinos stabilizaciji nezavisne scene (Grad Pula-Pola, 2022), a Pula je prvi i jedini grad koji je uveo takav model financiranja. Cilj je te potpore pružiti institucionalnu podršku kako bi se postigla bolja održivost u radu udruga te podržalo obavljanje njihova osnovnog kulturno-umjetničkog programskog djelovanja (Tablica 11.).

Tablica 11. Struktura sredstava iz Programa javnih potreba u kulturi grada Pula-Pola 2018. – 2022. (Ostali programi u kulturi)

Ostali programi u	2018.	2019.	2020. ¹³	2021.	2022.
-------------------	-------	-------	---------------------	-------	-------

¹² Radi se o ustanovama čiji osnivač nije Grad Pula (Povijesni i pomorski muzej Istre, Sveučilišna knjižnica u Puli, Muzej suvremene umjetnosti Istre, Sveučilište J. Dobrile u Puli, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, Škola primijenjenih umjetnosti i dizajna Pula, Hrvatsko narodno kazalište Ivana pl. Zajca, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli - Muzička akademija).

¹³ Uneseni su iznosi rebalansiranog proračuna.

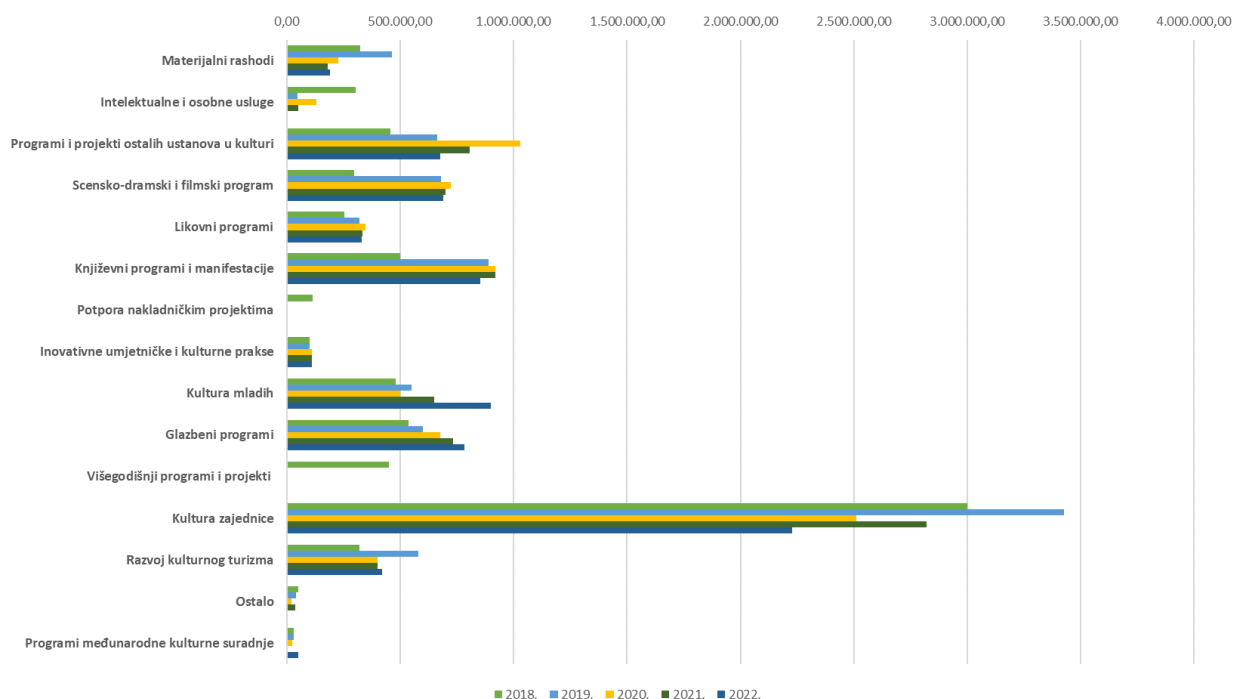
kulturi					
Materijalni rashodi	325.000,00	465.000,00	228.000,00	180.000,00	240.000,00
Intelektualne i osobne usluge	305.500,00	48.750,00	131.250,00	50.000,00	50.000,00
Programi i projekti ostalih ustanova u kulturi	457.000,00	663.000,00	1.030.090,00	805.090,00	675.800,00
Scensko-dramski i filmski program	296.000,00	680.000,00	724.000,00	700.000,00	690.000,00
Likovni programi	253.200,00	320.000,00	348.000,00	335.000,00	280.000,00
Književni programi i manifestacije	500.000,00	890.000,00	920.000,00	920.000,00	851.717,00
Potpore nakladničkim projektima ¹⁴	115.000,00				
Inovativne umjetničke i kulturne prakse	100.000,00	100.000,00	110.000,00	110.000,00	105.000,00
Kultura mladih	480.000,00	550.000,00	498.667,00	650.000,00	757.000,00
Glazbeni programi	538.000,00	600.000,00	677.330,00	734.000,00	784.500,00
Višegodišnji programi i projekti - institucionalna i trogodišnja podrška	2.370.000,00	2.579.000,00	0,00	0,00	2.412.000,00
Kultura zajednice	3.000.100,00	3.425.293,00	2.510.000,00	2.820.000,00	1.899.560,00
Razvoj kulturnog turizma	320.000,00	580.000,00	400.000,00	400.000,00	420.000,00
Ostalo	50.000,00	40.000,00	20.000,00	38.000,00	0,00
Programi međunarodne kulturne suradnje	30.000,00	30.000,00	25.000,00	0,00	0,00

* U toj godini nisu dodjeljivana sredstava za navedene kategorije
Izvor podataka: Grad Pula-Pola, 2022.

Kroz ovu se kategoriju tako financiraju: 1) trogodišnje podrške programima, projektima, manifestacijama i aktivnostima i 2) trogodišnje podrške institucionalnom i organizacijskom razvoju udruga. Grad sa svakom udrugom kojoj se odobrava podrška zaključuje ugovor o financiranju svake godine nakon vrednovanja prethodnog razdoblja. Nastavak financiranja i iznos potpore u sljedećoj godini ovisi o rezultatima praćenja i vrednovanja aktivnosti realiziranih u sklopu tog programa u tekućoj godini. Za razdoblje 2016. – 2018. bilo je osigurano 2.370.000 kn. Za razdoblje 2019. – 2021. ukupan iznos sredstava iznosio je 2.579.000 kn, a bio je podijeljen na 11 potpora. Nakon što su istekle trogodišnje potpore za razdoblje 2019. – 2021., raspisan je novi javni poziv za iduće programsko razdoblje 2022. –

¹⁴ Sredstva su se 2018. godine odvojeno dodjeljivala za Književne programe i manifestacije i Potporu nakladničkim projektima, nakon čega se kategorije spajaju.

2024. za koje je osigurano 2.412.000 kn. Za daljnji razvoj nezavisne scene bilo bi svakako važno povećati broj ovakvih potpora.

Slika 7. Struktura sredstava iz Programa javnih potreba u kulturi grada Pula-Pola 2018. – 2022. (Ostali programi u kulturi)

Izvor: Grad Pula-Pola, 2022.

Struktura sredstava iz Programa javnih potreba u kulturi (udruge građana i neprofitnih organizacija) u razdoblju 2018. – 2022. ukazuje na smanjenje ukupnih sredstava od 62,2%, pri čemu je najveće smanjenje sredstava od 91,1% evidentirano u kategoriji Dječji kreativni centar, što se može objasniti zahvatima na samoj zgradi, odnosno energetskej obnovi koja je umanjila troškove održavanja (smanjen je iznos za Investicije, opremu i održavanje). Smanjenje je zabilježeno i u kategorijama Udruge građana i neprofitne organizacije te Društvenom centru Rojc (10,6%). Na pad u potkategoriji Društveni centar Rojc u promatranom razdoblju utjecala je i kapitalna investicija obnove krova zgrade iz 2020., zbog čega je iznos za financiranje te godine bio znatno povećan. Osim financiranja održavanja prostora Društvenog centra Rojc i Dječjeg kreativnog centra u promatranom razdoblju kroz Udruge građana i neprofitne organizacije financirane su nacionalne zajednice i manjine, udruge građana i političke stranke, udruge proizašle iz rata, sindikalne organizacije, potpore MV-a, Savjet mladih, projekt za mlade S.O.S. i projekt *Easy Towns* te ostalo.

Tablica 12. Struktura sredstava iz Programa javnih potreba u kulturi grada Pula-Pola 2018. – 2022. (Udruge građana i neprofitnih organizacija)

Udruge građana i neprofitne organizacije	2018.	2019.	2020. ¹⁵	2021.	2022.
Rashodi za usluge (Društveni centar Rojc)	1.846.000,00	1.831.000,00	4.470.000,00	1.700.000,00	1.650.000,00
Dječji kreativni centar	3.609.000,00	4.642.000,00	4.974.700,00	483.000,00	141.000,00
Udruge građana i neprofitne organizacije	1.756.719,00	2.127.671,00	1.768.146,00	1.825.001,00	938.000,00
UKUPNO	7.211.719,00	8.600.671,00	11.212.846,00	4.008.001,00	2.729.000,00

Izvor podataka: Grad Pula-Pola, 2022.

Kako bi se omogućila analiza ukupnih sredstava koja se kroz *Program javnih potreba u kulturi grada Pulea-Pola* izdvajaju za institucionalni i izvaninstitucionalni sektor, pristupilo se usporedbi kategorija Ostali programi u kulturi (izuzev potkategorija Materijalni rashodi, Intelektualne i osobne usluge, Programi i projekti ostalih ustanova u kulturi) i Udruge građana i neprofitnih organizacija s kategorijama Javna uprava i administracija, Ustanove u kulturi - proračunski korisnici, Pula Film Festival, uz potkategorije izuzete iz prve skupine (Materijalni rashodi i Programi i projekti ostalih ustanova u kulturi). Na razvidno smanjenje u izvaninstitucionalnom sektoru utjecali su i već spomenuti faktori: završetak uređenja Dječjeg centra, kapitalne investicije za Društveni centar Rojc iz 2020. godine te smanjenje sredstava za Udruge građana i neprofitne organizacije, što je potkategorija unutar koje se ne financiraju udruge u kulturi. Pad dodijeljenih sredstava smanjen je 2020. godine zbog pandemije bolesti COVID-19, što je dovelo do rebalansa proračuna (Slika 8.). Zbog toga bi svakako bilo važno povećati proračunska izdvajanja za rad neprofitnih organizacija u kulturi kao bitnih nositelja kulturnog života u Puli.

Slika 8. Financiranje institucionalnog i izvaninstitucionalnog sektora u razdoblju iz Programa javnih potreba u kulturi grada Pula-Pola 2018. - 2022.

Izvor podataka: Grad Pula-Pola, 2022.

¹⁵ Uneseni su iznosi rebalansiranog proračuna.

4.3. Upravni odjel za kulturu

Upravni odjel za kulturu ponovno je osnovan u prosincu 2013. godine, što predstavlja ispunjenje prve od strateških aktivnosti navedenih u prošloj kulturnoj strategiji (KSGP, 2013). Taj je odjel 2021. pretvoren u Upravni odjel za kulturu i civilno društvo, da bi od 2023. iz odjela bilo izdvojeno civilno društvo te se vraća ime Upravni odjel za kulturu.

U svom djelokrugu rada Upravni odjel za kulturu obavlja poslove praćenja i proučavanja stanja te poticanja razvoja u području kulture: rada udruga, umjetničkih organizacija, fizičkih i pravnih osoba koje djeluju u području kulture; poslove predlaganja i praćenja javnih potreba u kulturi Grada Pule koji se odnose na podršku svim umjetničkim djelatnostima, rad kulturnih vijeća, izradu kriterija za financiranje programa i projekata javnih potreba u kulturi Grada Pule, raspodjelu sredstava proračuna Grada odobrenih za pojedine programe i projekte, praćenje namjenskog korištenja sredstava proračuna; osiguravanje financijskih i materijalnih uvjeta za redovnu i programsku djelatnost ustanova u kulturi kojima je Grad Pula osnivač, odnosno drugih institucija koje obavljaju djelatnosti od interesa za Grad; poslove izrade analiza i izvješća o ostvarivanju programa javnih potreba u kulturnim djelatnostima, davanje inicijativa i prijedloga za unaprjeđenje i razvoj stanja u pojedinim kulturnim područjima; poslove istraživanja, organizacije i koordinacije razvoja novih projekata iz područja kulture; davanje stručne pomoći i podrške pri rješavanju problema u provedbi projekata gradskim ustanovama, udrugama i drugim organizacijama iz područja kulture; stručne poslove povezane s kulturnim manifestacijama, programima od interesa za Grad i programima unutar spomenika kulturne baštine; poslove upravljanja i razvoja Gradske zbirke umjetnina i Gradske galerije Pula; poslove predlaganja i sudjelovanja u organizaciji događanja i manifestacija važnih za promociju Grada Pule kao kulturne destinacije i ostalo (Grad Pula-Pola, 2023).

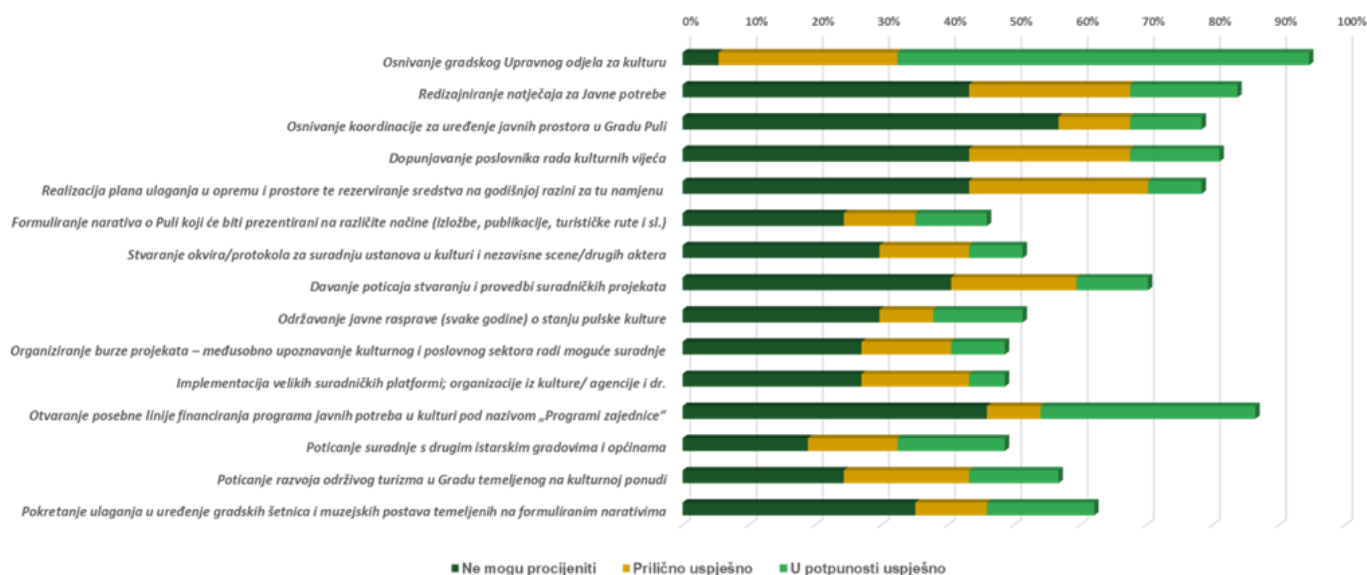
U tijeku je procedura izrade novih pravilnika kojom će nastupiti nova sistematizacija radnih mjesta u odjelu za sedam zaposlenih.

Većina ispitanika u participativnom procesu ocijenila je upravo osnivanje ovog odjela najuspješnijim dijelom provedbe prošle strategije (Slika 10.) i neupitno je da su radom ovog odjela stvoreni bolji uvjeti za razvoj kulture u gradu Puli. Međutim, provedba velikog dijela ostalih aktivnosti zadanih strategijom ocijenjena je manje uspješnom, što može govoriti u prilog potkapacitiranosti ovog odjela da se više posveti aktivnostima koje nisu većinski administrativne prirode poput umrežavanja, uspostave i koordinacije raznih tijela i radnih skupina pridruženih upravnom odijelu, razvoja većih EU projekata i međusektorskih projekata, pokretanju većih međunarodnih projekata koji bi umrežili cijeli sektor, a što se sve pretpostavljalo kao dio rada ovog odjela u prošloj strategiji.

U participativnom procesu kao glavni izazov u radu ovog odjela nameće se uspostava bolje i kontinuirane komunikacije s kulturnim sektorom i cijelom stručnom javnošću održavanjem godišnjih javnih rasprava i uvođenjem participativnog planiranja kod većih projekata za kulturu. Potrebno je osigurati i veću transparentnost dodjele sredstava iz programa javnih potreba u kulturi te općenito poticati komunikaciju i međusobno povezivanje svih aktera u kulturnom sektoru kako bi se uspostavio sustav vrijednosti koji ponajprije mora poticati razvoj umjetničkog i kulturnog stvaralaštva namijenjenog lokalnoj zajednici.

Svakako je pohvalno ponovno formiranje Odjela za kulturu te izdvajanje civilnog društva.

Slika 10. Rezultati upitnika o provođenju aktivnosti zadanih prošlom kulturnom strategijom Grada Pule

Izvor podataka: Upitnici dostavljeni ustanovama u kulturi, kulturnim vijećima i nezavisnoj sceni

4.4. Uloga kulturnih vijeća

Javni poziv glavni je mehanizam kojim lokalne samouprave podržavaju kulturu pa je iznimno važno da sustav odlučivanja o raspodjeli javnih sredstava funkcionira kvalitetno i transparentno te da su kulturni dionici zadovoljni njegovim funkcioniranjem.

U tom sustavu najvažnija uloga dodijeljena je kulturnim vijećima, nezavisnim stručnjacima koji evaluiraju projekte pristigle na javne pozive za predlaganje programa javnih potreba u kulturi, a čije su odgovornosti i djelokrug rada definirani Zakonom o kulturnim vijećima i financiranju javnih potreba u kulturi (NN 83/22).

Važnost njihove uloge prepoznata je i u prethodnoj strategiji pa je po njenim prijedlozima izvršena dopuna Poslovnika rada kulturnih vijeća, kojom je povećan djelokrug njihova rada, a koja uključuje izradu i dostavu izvješća o stanju u području kulturnog stvaralaštva u nadležnosti pojedinog vijeća, održavanje jednogodišnjih zajedničkih sastanaka kao i sudjelovanje u godišnjim javnim raspravama u organizaciji grada, a na temu stanja kulture u Gradu Puli te provedbi strategije. U Strategiji je bilo predloženo i da članovi vijeća prate programe kojima su odobrena proračunska sredstva.

Ove izmjene imale su za cilj unaprjeđenje procesa odlučivanja poboljšanjem komunikacije između kulturnih vijeća te otvaranjem snažnijeg komunikacijskog kanala prema kulturnoj javnosti i proračunskim korisnicima. No, usprkos nekim pomacima, implementacija nije u potpunosti zaživjela. U razgovoru s kulturnim vijećima zaključeno je da su dosadašnje promjene u provođenju javnih poziva pozitivne, što se prvenstveno odnosi na njihovo

redovno objavljivanje i provođenje u istom razdoblju te detaljno razrađene kriterije vrednovanja po područjima. Također je istaknuta bolja komunikacija s Gradom, ali da ima još prostora za poboljšanje poput redovitijih sastanaka te boljeg vremenskog planiranja njihova rada.

Svi smatraju da je kontinuirano unaprjeđenje javnog poziva od ključne važnosti za upravljanje kulturom grada Pule te da je nužan zajednički rad UO-a za kulturu i razvoj civilnog društva te kulturnih vijeća s korisnicima kako bi se uspostavio sustav koji bi bio još efikasniji i transparentniji. To uključuje doradu kriterija po kojima se odlučuje o financiranju, kao i unaprjeđenje prijavnice kako bi bila u skladu s tim kriterijima, čime bi proces odlučivanja i evaluacije postao transparentniji.

Nadalje, potrebno je ojačati ulogu rada kulturnih vijeća njihovim većim angažmanom, ali i većom financijskom naknadom. To uključuje pisanje evaluacija za prijavljene programe, praćenje programa kojima je odobrena potpora, sudjelovanje u dva godišnja zajednička sastanka svih kulturnih vijeća, sudjelovanje u evaluaciji provedbe ovog plana te javnoj raspravi s kulturnom javnošću, a vezano uz evaluaciju strategije koju bi svake godine trebao organizirati Grad.

Važno je napomenuti da njihovo odlučivanje mora biti stručno, nezavisno i transparentno, u čemu moraju imati potpunu autonomiju, a time i veću odgovornost.

U razgovorima s članovima kulturnih vijeća naglašavano je kako je iznimno važno raditi na kvaliteti programa koji se prijavljuju, kako umjetničkoj tako i sadržajnoj, umjesto fokusiranja na kvantitetu. U tom kontekstu bitne su evaluacije prijavljenih projekata, ali i praćenje programa kojima je odobreno financiranje.

Jedan od ključnih zadataka kulturnih vijeća trebao bi biti izrada godišnjeg izvješća o stanju u području kulturnog stvaralaštva u nadležnosti pojedinog vijeća, koja bi trebala biti javna. Tako bi se svake godine napravila kraća sektorska analiza koja može služiti kao temelj za poboljšanje javnog poziva, određivanje godišnjih prioriteta ulaganja te usmjeravanje provedbe samog plana razvoja kulture. Bilo bi poželjno da ova izvješća budu objavljena krajem godine kao jedna od podloga za javnu raspravu kao sastavni dio godišnje evaluacije ovog plana.

Izazovi i potrebe	<ul style="list-style-type: none"> - Smanjenje sredstava iz proračuna Grada Pule za financiranje Programa javnih potreba u kulturi grada Pule - Oporavak kulturnog sektora nakon pandemije bolesti COVID-19 - Potkapacitiranost Gradskog odjela za kulturu za bolje upravljanje razvojem kulturnog sektora - Nedostatak komunikacije između Grada i kulturnih vijeća i Grada i kulturnih dionika
Potencijali	<ul style="list-style-type: none"> - Povećanje gradskog proračuna za kulturu - Daljnje unaprjeđenje Javnog poziva u kulturi - Jačanje uloge i unaprjeđenje rada kulturnih vijeća - Dodatni ljudski resursi u upravljanju razvojem kulture

5. SURADNJA I UMREŽAVANJE

5.1. Suradnja unutar sektora

Neosporno je da u organizacijskom smislu umrežavanje dionika u kulturi pridonosi racionalizaciji resursa, konkretno omogućuje bolju uspostavu organizacijskih, ljudskih, financijskih i materijalnih resursa i kapaciteta te povećava njihovu dostupnost. Osim toga, da bi se stvorio ekosustav koji potiče inovacije i bolje odgovara na potrebe publike, potrebni su suradnja, umrežavanje, razmjena ideja i znanja.

Suradnja institucija i nezavisne scene prepoznata je kao temelj za stvaranje kohezije unutar cijelog kulturnog sektora u prošloj strategiji. Ta se suradnja odnosila na dijeljenje javnih resursa (prostora, opreme, tehnike) koje posjeduju institucije te na poticanje razvoja suradničkih projekata i koprodukcija. Tijekom 2014. – 2022. gradske ustanove u kulturi povećale su broj suradnji (s nezavisnom scenom, drugim ustanovama u kulturi i dr.) koje su pridonijele umrežavanju svih dionika kulturnog sektora, jačanju njihovih sposobnosti i vještina, ali i unaprjeđenju interakcije s lokalnom zajednicom. Zbog navedenih doprinosa potrebno je poticati nastavak osmišljavanja takvih programa s ciljem jačanja i izgradnje kapaciteta dionika u kulturi. Jačanje kapaciteta dionika preduvjet je za nastavak suradnje, poticaj razvijanju novih modela upravljanja u kulturi te razvoju novih programa. Sukladno tome, preporučuje se redovita organizacija edukativnih i ostalih aktivnosti za sve dionike kulturnog sektora, održavanje zajedničkih radionica usmjerenih prema dijeljenju znanja i iskustava kako bi se ojačao njihov kapacitet, ali i kroz umrežavanje i interdisciplinarni pristup unaprijedilo funkcioniranje cjelokupnog sektora.

Vezano uz konkretne suradnje i programe, javna ustanova PFF pruža logističku potporu gradskim programima i manifestacijama, a ostvarila je i brojne suradnje s udrugama, umjetničkim organizacijama, samostalnim umjetnicima, ali i s ostalim udrugama izvan kulture. Kao što je spomenuto, PFF organizira nekoliko gradskih manifestacija, među kojima se ističe Dan grada, višednevna manifestacija na 30 različitih lokacija koja umrežuje ustanove, udruge i samostalne umjetnike, odnosno uključuje više od 40 suorganizatora, te Advent u Puli koji je također dobar primjer suradnje uključivanjem različitih aktera, odnosno rezultat je dugogodišnje suradnje ustanova, umjetničkih organizacija, udruga i pojedinaca, a rezultira bogatim raznolikim programom za sve uzraste. Suradnja se ističe i u radu Gradskog kazališta Pula koje, osim vlastite produkcije, koristi instrument razmjene programa s regionalnim kazalištima, umrežavanja i koprodukcije predstava na nacionalnoj i međunarodnoj razini (SNG Maribor, Nova Gorica, Gledališće Kopar, Hrvatsko narodno kazalište u Rijeci, HNK u Varaždinu, HNK u Splitu, HNK u Osijeku, Katalpa produkcija iz Zagreba i dr.). U suradnji s Hrvatskim narodnim kazalištem Ivana pl. Zajca iz Rijeke nastao je uspješan zajednički projekt *Zajc u INK*, dok u suradnji s Katalpa produkcijom svake godine realizira ciklus jazz koncerata (Grad Pula-Pola, 2022). Osim toga, kazalište pruža i tehničku i organizacijsku podršku programima drugih korisnika: civilnom sektoru u kulturi, samostalnim umjetnicima i umjetničkim organizacijama koje se djelomično financiraju iz gradskog proračuna.

Gradska knjižnica i čitaonica Pula također surađuje s drugim ustanovama u kulturi, obrazovnim ustanovama (predškolske, osnovne, srednje i visokoškolske ustanove), drugim knjižnicama, udrugama te s pojedincima kroz organizaciju i održavanje stručnih skupova, radionica i edukacija za djecu i odrasle, književnih susreta, promocije knjiga, seminara i dr. Knjižnica se svake godine svojim programima uključuje u nacionalne i gradske manifestacije i akcije, poput Noći knjiga, Festivala znanosti, Mjeseca hrvatske knjige, Tete i barbe pričalice u Općoj bolnici Pula i brojne druge, ali i sudjeluje u programima za osobe treće i četvrte životne dobi koji se odvijaju u Čitaonici Kluba umirovljenika Pula. Rad knjižnice očituje se i u međunarodnoj suradnji organizacijom programa Festival talijanske književnosti koji predstavlja autore suvremene talijanske književne scene uz potporu talijanske regije Furlanija-Julijska krajina i Università Popolare di Trieste (Grad Pula-Pola, 2022).

Unatoč opisanim suradnjama, one bi u sljedećem razdoblju trebale biti povećane i unaprijeđene. Ta se potreba posebno odnosi na unaprijeđenje povezivanja institucionalnih i izvaninstitucionalnih aktera zajedničkim koprodukcijama i razvojem suradničkih projekata za EU fondove kako bi kroz suradnju jačali kapacitete kad je riječ o razvoju publike. S obzirom na velike izazove koje pad brojeva posjećenosti kulturnih programa nameće sektoru, potrebni su sustavno umrežavanje i koprodukcije. Neosporno je da upravo suradničke prakse pridonose razvoju i jačanju javnih institucija i civilnog društva u kulturi, kao i boljem razumijevanju unutar sektora te jačanju komunikacije koja je u participativnom procesu ocijenjena nedostatnom na svim nivoima.

Prvi korak u jačanju suradnje unutar sektora trebala bi biti uspostava protokola suradnje, predloženog još u prošloj strategiji, kojim bi se formaliziralo ustupanje prostornih i tehničkih resursa javnih institucija ostalim akterima u kulturi.

5.2. Međusektorska suradnja

5.2.1. Kultura i obrazovanje

Dostupnost kulture i veća participacija građana u kulturi morale bi biti glavna misija onih koji stvaraju kulturnu ponudu te onih koji upravljaju kulturom. Današnji negativni trendovi ubrzanog smanjenja korisnika kulturnih i umjetničkih sadržaja glavni su izazov kulturnog sektora te pokazuju da sama nastojanja kulturnih profesionalaca da zadrže i razviju publiku nisu dovoljna te da oblikovanje „kulturnog građanina“ i „kvalitetnog gledatelja“ zahtijeva strateški pristup javnih politika prvenstveno u domeni kulturnog obrazovanja. U današnjim uvjetima u kojima je došlo do velike otuđenosti između novih generacija¹⁶ i kulturnih sadržaja nemoguće je stvaranje i razvoj publike prepustiti samo kulturnim profesionalcima, a bez snažnije ugradnje sudjelovanja u kulturi u formalno obrazovanje, u vrtiće i škole. Javne politike moraju sustavno poticati formalne i neformalne oblike kulturnog i umjetničkog obrazovanja jer je to jedini način da se osigura veće sudjelovanje građana u kulturi te ojača učinak kulture na društveni razvoj lokalne zajednice. Zato je nužno upravo djecu i mlade postaviti u centar kulturne politike, a kulturno i umjetničko obrazovanje snažnije integrirati u javne politike za opće obrazovanje.

¹⁶ Rezultati istraživanja provedenog u sklopu međunarodnog istraživačkog projekta INVENT – European Inventory of Societal Values of Culture as Basis for Inclusive Cultural Policies upućuju na to da u Hrvatskoj generacija rođena 2000. pokazuje „izrazitu nesposobnost diskurzivnog razmatranja kulture“; ukratko, da o kulturi jednostavno – ne znaju što da misle i kažu. (Mirko Petrić, intervju Kulturpunkt)

U participativnom procesu s udrugama i ustanovama koje rade s djecom i mladima ustanovljeno je da je suradnja s vrtićima i školama od presudne važnosti kako bi se djecu i mlade potaknulo da sudjeluju u kulturi i pohađaju kulturne institucije i organizacije. Pokazalo se da jedino akteri koji su već uspostavili ovakvu suradnju imaju dobre kvantitativne rezultate posjećenosti svojih programa i aktivnosti tih dobnih skupina. Istaknuto je da u suradnji sa školama sve ovisi o ravnateljima i profesorima te privatnim inicijativama pa je nužna sustavna potpora Grada i Županije koja bi olakšala ovakvu suradnju. Istaknuto je da postoji niz neformalnih programa iz kulturnog i umjetničkog obrazovanja za mlade koje provode prvenstveno organizacije civilnog društva, ali da je potrebno potaknuti sustavnu suradnju kulturnog i obrazovnog sektora kako bi se osiguralo veće sudjelovanje djece i mladih u ovakvim programima, ali i potaknuo razvoj većeg broja ovakvih programa.

Kao glavni društveni problem prepoznat je nedostatak likovnog i glazbenog obrazovanja u osnovnim i srednjim školama jer upravo su to temelji za razvoj kulturne publike. U općem obrazovanju, osim kulturne, potpuno je zanemarena i medijska pismenost bez koje je nemoguće zaštititi djecu od štetnih internetskih sadržaja stoga kritičko medijsko opismenjivanje mora postati edukacijski imperativ. Ovakve programe u formi izvankurikularnih radionica provode organizacije civilnog društva pa je i u tom području potrebna veća podrška Grada, kao i sustavna suradnja s obrazovnim sektorom.

Ne smije se zanemariti ni važna uloga Sveučilišta koje bi moralo provoditi više istraživanja vezano uz sudjelovanje u kulturi lokalne zajednice jer je kulturni sektor potkapacitiran za takvu vrstu istraživanja, a danas je gotovo nemoguće razvijati programe u kulturi bez kontinuiranog provođenja istraživanja interesa i potreba publike. Također se mora pronaći model kako ugraditi sudjelovanje u kulturi i u visoko obrazovanje jer su upravo studente pulskog sveučilišta svi akteri kulturnog sektora istaknuli kao populaciju do koje uopće ne uspijevaju doprijeti.

Nužnost povezivanja kulturne i obrazovne politike nameće se kao temelj ne samo razvoja kulturnog sektora, nego cijele lokalne zajednice pa je sukladno tome potrebna intenzivna suradnja gradskog ureda za kulturu i onoga za obrazovanje na izradi plana većeg uključivanja kulture u formalno obrazovanje te u razvoju programa neformalnog obrazovanja u kulturi.

5.2.2. Kultura i turizam

Pula je turistička destinacija koja se nalazi u turistički najrazvijenijoj hrvatskoj regiji Istri, no na osnovi dostupnih podataka teško je egzaktno utvrditi koliko je Pula prepoznata kao destinacija kulturnog turizma na turističkom tržištu te koliko su turisti zadovoljni kulturnom ponudom u destinaciji. Naime, TZ Pula ne provodi posebna istraživanja o ovom segmentu turizma, a plan razvoja kulturnog turizma grada Pule ne postoji. Stoga bi kao podlogu strateškom planiranju bilo potrebno shvatiti prirodu potražnje za kulturnim turizmom¹⁷ u Puli.

Od razvoja kulturnih turističkih proizvoda i inicijativa višestruke koristi trebaju imati kako turistički, tako i kulturni sektor, kao i cjelokupna društvena zajednica. Turistički sektor

¹⁷ Kulturni turizam smatra se turizmom specijalnih interesa te se definira kao posjeti osoba izvan njihova stalnog mjesta boravka motivirane u cijelosti ili djelomično interesom za povijest, umjetnost, naslijeđe ili stil života lokaliteta, regije, grupe ili institucije. Tom definicijom kultura obuhvaća i tzv. opipljivu kulturu – muzeje, galerije, koncerte, kazališta, spomenike i povijesne lokalitete, ali i neopipljivu kulturu poput običaja i tradicije.

Hrvatske razvojem kulturnog turizma može podići kvalitetu cjelokupnog turističkog proizvoda pa time privući turiste bolje platežne moći, produljiti sezonu, geografski proširiti potražnju te stimulirati potrošnju, ali i unaprijediti imidž destinacija. Istodobno, aktivnijim uključenjem u turistički sustav kulturni sektor može polučiti direktne i indirektne koristi – nove izvore prihoda te veći broj posjetitelja. Konačno, razvoj kulturnog turizma za stanovnike može značiti i kulturno vibrantnije mjesto za život.

Evidentno je da velik broj turista koji stigne u Pulu posjeti i kulturnu infrastrukturu grada, a najposjećenije atrakcije su Arena i Kaštel. U posljednjih deset godina Pula je na internacionalnom turističkom tržištu vjerojatno najpoznatija po nizu elektroničkih i ostalih glazbenih festivala koji se održavaju u ljetnim mjesecima i koji su vrlo vjerojatno jedina kulturna atrakcija zbog koje internacionalni turisti ciljano dolaze u Pulu. Važno je napomenuti da većina tih festivala nije lokalni proizvod, nego su nastali u organizaciji raznih inozemnih privatnih ulagača koji su uložili velika sredstva u marketing i prodaju.

Od bogate kulturne baštine u gradu najposjećenija je Arena, koja je ujedno i drugi najposjećeniji spomenik u Hrvatskoj, a zahvaljujući kojoj ispada da je Arheološki muzej Istre uz kombiniranu ulaznicu najposjećeniji muzej u Hrvatskoj (Tablica 13.). Treba pritom uzeti u obzir da je AMI već niz godina zatvoren pa se posjećenost 2018. – 2021. odnosi isključivo na posjet Areni.

Prema brojevima posjetitelja razvidno je da velik broj turista posjećuje i Pomorski i povijesni muzej Istre koji upravlja Kaštelom. Broj posjećenosti Muzeja suvremene umjetnosti Istre u padu je u posljednje dvije godine, što se dovodi u vezu s posljedicama i negativnim utjecajima pandemije. Razlog tomu su i složeni infrastrukturni radovi na adaptaciji zgrade tijekom kojih je Muzej imao limitirane prostore i sadržaje dostupne javnosti odnosno domaćim i stranim posjetiteljima u fizičkom prostoru. Muzej suvremene umjetnosti Istre ne upravlja lokalnim znamenitostima i kao takav ne može se uspoređivati s muzejskim ustanovama kojima je dana na upravljanje kapitalna kulturna baština grada. Svakako je potrebno povećati vidljivost Muzeja i stranim posjetiteljima, čemu će sigurno pridonijeti izrada digitalne platforme događanja Pula – Pula events.

Tablica 13. Posjećenost muzeja u promatranom razdoblju 2018. – 2022. godine

Godina	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.
<i>Arheološki muzej Istre</i>	575.856	575.294	163.657	313.180	509.778
<i>Pomorski i povijesni muzej Istre</i>	132.747	135.198	40.127	86.331	179.722
<i>Muzej suvremene umjetnosti Istre</i>	6.787	7.333	3.241	2.445	2.387

Izvori podataka: Muzejski dokumentacijski centar, 2019. – 2022.

Neovisno o vrsti kulturne ponude, da bi ona bila privlačna turistima, potrebno ju je prvo učiniti dostupnom, a onda i zanimljivom ovoj ciljanoj skupini, što podrazumijeva kontinuiranu suradnju kulturnog s turističkim sektorom i razvoj tzv. kulturno-turističkih proizvoda. Glavni razlog koji usporava razvoj kulturnog turizma u Hrvatskoj je upravo slabo međusobno razumijevanje i nedostatak suradnje tih dvaju sektora.

U fokus grupi na temu kulturnog turizma kao pozitivan primjer suradnje istaknuta je manifestacija *Dani antike* koju su zajedno osmislili Arheološki muzej Istre i TZ te u sklopu koje je održano više od 113 događanja s iznimno dobrim komercijalnim uspjehom. Obnove Arheološkog muzeja i Malog rimskog kazališta predstavljaju u kontekstu razvoja turizma velik potencijal te, uz Arenu i novoobnovljeni Kaštel, tvore glavnu kulturnu atrakciju u gradu koja će sigurno privući još veći broj turista, što se može pozitivno odraziti i na ostalu kulturnu ponudu.

Međutim, ključno je pitanje tko razvija takvu ponudu za turiste. Većina kulturnog sektora raspolaže nedovoljnim brojem djelatnika koji bi se uz svoj redovan rad, mogli posvetiti razvoju novih kulturno-turističkih proizvoda, a TZ smatra da to, kao ni marketing, nije njihov posao. Turističke agencije i hotelijeri mogu izvršiti prodaju, ali samo ako postoji tzv. kulturno-turistički proizvodni portfelj, što znači da je prvo kulturna ponuda valorizirana s turističkog stajališta, a zatim dio koji ima turistički potencijal marketinški nadograđen da bude zanimljiv turistima. Uspješnost ustanove Tvrđave kulture Šibenik, koja se često isticala u participativnom procesu kao dobar primjer razvoja i upravljanja kulturnim turizmom u gradu Šibeniku, upravo je u posebnom odjelu i posebnom timu koji se bave isključivo stvaranjem kulturno-turističkih proizvoda.

Kao jedan od glavnih izazova u ovoj međusektorskoj suradnji ističe se i vremensko planiranje većih kulturnih programa kojih je premalo izvan sezone, kada bi turistička industrija htjela razvijati ponudu kulturnog turizma. Nadalje, ako kulturna ponuda postaje sastavni dio turističke ponude kojom se destinacija promovira na turističkim tržištima, potrebnu ju je planirati minimalno godinu dana do dvije unaprijed, što je većini kulturnog sektora, s obzirom na uvjete financiranja programa, gotovo nemoguće.

Uz baštinu i muzeje ključni resurs za razvoj turizma su kulturne manifestacije koje predstavljaju većinu kulturne ponude za koju TZ izdvaja sredstva, dok Grad Pula ima proračunsku liniju kulturni turizam kroz koju se također izdvaja većinom za manifestacije. Upravo je na prevelik broj i kvalitetu manifestacija koje se održavaju u sezoni bilo najviše primjedbi iz redova kulturnog sektora u participativnom procesu te se može utvrditi kako je baš u tom području najvidljivije nepostojanje zajedničke vizije razvoja kulturnog turizma između ta dva sektora. Ako se uspoređi financiranje TZ-a i Grada (proračunsku liniju kulturni turizam), na osnovi zajedničkog ulaganja može se zaključiti da postoje neke manifestacije za koje vlada konsenzus da doprinose razvoju kulturnog turizma u gradu kao što su Dani antike, Visualia festival, Pula pleše, Mladi na usponu De Ville, Pulsko ljeto ili Pulski karneval. Međutim, na osnovi velikog broja potpora te njihovih različitih i varirajućih iznosa jasno je da se dodjeljivanje potpora ne provodi na osnovi strategije ili razvojnog plana kulturnog turizma.

Na fokus grupi predstavnici oba sektora složili su se da je za razvoj prepoznatljivog kulturnog turizma bolje razvijati i ulagati u dvije, tri velike manifestacije od međunarodnog značaja koje mogu biti razlog dolaska u Pulu, nego u niz manifestacija i događanja upitne kvalitete koje ne ostavljaju dojam grada kulture. Kao što je u gradskom proračunu nužno odvojiti komercijalne manifestacije od onih neprofitnih te one koje su od posebnog značaja za lokalnu zajednicu od onih koje imaju i turistički potencijal te tome prilagoditi izdvajanja iz gradskog proračuna, tako je i kod manifestacija koje pridonose razvoju turizma ključno odvojeno promatrati i planirati one koje imaju potencijal privlačenja turista u destinaciju od onih koje se organiziraju kao kulturna ponuda u gradu za turiste koji su već stigli u destinaciju zbog nekih drugih motiva. Ove bi druge svakako trebalo kvalitetnije osmisliti u suradnji s kulturnim sektorom, ali većim ih dijelom treba prepustiti financiranju TZ-a i ulaganjima turističkog sektora, dok bi Grad,

turistički i kulturni sektor trebali zajedno moći planirati razvoj međunarodnih manifestacija ili godišnjih kulturnih događanja (npr. Opera u Areni, blockbuster izložbe) koji mogu biti razlog dolaska posjetitelja i međunarodne stručne javnosti u Pulu. Važno je napomenuti da se većina spomenutih manifestacija održava u ljetnim mjesecima, a prema svim istraživanjima kulturni turisti uglavnom putuju izvan sezone pa se još jednom nameće potreba sustavnog pristupa razvoju manifestacija koje mogu pridonijeti razvoj kulturnog turizma.

Kao izazov je u participativnom procesu istaknuto da turisti ne znaju što sve postoji i što se sve događa u kulturi grada Pule. Da bi postojeća kulturna ponuda mogla biti uključena u turističku, prvi je korak njezino predstavljanje kroz komunikacijske kanale i mjesta putem kojih turisti dolaze do informacija (specijalizirani turistički portali, TZ, hoteli, privatni smještaj). Zbog toga će spomenuti dvojezični digitalni portal Događanja Pula – Pola Events, koji bi služio kao mjesečni kalendar kulturnih događanja svakako pridonijeti pristupačnosti kulturne ponude i turistima. Većoj turističkoj posjećenosti gradske kulturne ponude svakako bi pridonijelo i osmišljavanje aplikacije *Pula culture card* po uzoru na mnoge europske gradove. Kupnjom takve kartice turistu se može omogućiti ulaz u nekoliko spomenika, muzeja, galerija te popust na određene ulaznice, restorane i slično.

Posjećenost kulturnih objekata uvelike ovisi i o njihovoj pristupačnosti pa u ovom kontekstu valja spomenuti i slabu uočljivost MSUI, odnosno činjenicu da unutar gabarita Stare tiskare on nije lako vidljiv. Moguće je, primjerice, postaviti u obližnji park i arheološko nalazište razne interaktivne umjetničke instalacije koje bi nastale kao rezultat suradnje sa suvremenim umjetnicima te bi istodobno imale funkciju svojevrsne signalizacije za MSUI. Zbog svega navedenog nužno je o ovakvim urbanističkim izazovima razmišljati pri izradi Plana razvoja i upravljanja povijesnom jezgrom grada Pule te svakako potaknuti intenzivniji dijalog između Grada i Županije, koja je osnivač institucija poput MSUI-ja i Pomorskog muzeja Istre.

Zapuštenost centra grada istaknuta je kao problem na svim fokus grupama, a u kontekstu razvoja kulturnog turizma upravo je gradska jezgra u kojoj su smještene sve veće kulturne atrakcije glavni resurs za njegov razvoj. Zbog toga je prihode od turizma potrebno više usmjeriti u obnovu centra grada.

Razvoj kulturnog turizma nije moguće planirati bez uske suradnje sektora turizma i kulture, što podrazumijeva uvažavanje zakonitosti obiju struka, a s ciljem razvoja na obostranu korist. Turizam je u Istri najznačajnija gospodarska grana kojoj je kultura jedan od glavnih resursa pa je nužno naći način da prihod koji generiraju turistički posjeti pozitivno utječe i na razvoj kulturnog sektora.

5.2.3. Kultura i ostali sektori

Participativni proces je pokazao da je vrlo malo suradnji s IT zajednicom i ostalim gospodarskim sektorima te ako postoje, onda se uglavnom realiziraju kroz sponzorstva i donacije, a gotovo uopće ne kroz zajedničke projekte. Pritom su kao najpoželjnijeg partnera za suradnju svi sudionici istaknuli IT sektor zbog novih medija i tehnologija čija upotreba može dovesti do novih načina kulturne proizvodnje i distribucije pa povećana interakcija kulturnog sektora s IT zajednicom može rezultirati novim oblicima umjetničkog izražavanja ili čak novih žanrova umjetnosti, ali i novim kanalima i oblicima komunikacije s publikom.

Uspostava partnerskih i sponzorskih ugovora s poslovnom zajednicom sve je teža kako kultura i umjetnost gube svoju vidljivost i značaj u društvu u kojem je postalo važno sve ono što ne bi trebalo biti važno. To je pokazala i provedena kratka anketa među poslovnom zajednicom o sponzorstvima u kulturi, koja je pokazala da su sredstva za kulturu i umjetnost znatno smanjena te su sve manje prioritet kada je o filantropiji riječ. Kod većine anketiranih tri najvažnija područja za koja se izdvaja su zdravlje, sport i okoliš. Ako se sponzorira područje kulture, onda u njega često spadaju i zabavni sadržaji, obrazovanje te djeca i mladi. Na pitanje planiraju li u sljedećem razdoblju povećati sponzorstva u kulturi, nitko od anketiranih nije odgovorio potvrdno.

Zbog toga je i ovdje nužna jača potpora Grada koji svojim djelovanjem mora pokazati da su upravo kultura i umjetnost temelji razvoja lokalne zajednice, ali i razvoja kvalitete života u gradu, što ga čini privlačnim za posjetitelje, doseljavanje, ali i za investicije.

Stoga je potrebno jače poticati sve vrste suradnji i umrežavanja kako bi dionici u kulturi stekli nova znanja, vještine te tako povećali kvalitetu, raznolikost i dostupnost umjetničkih i kulturnih sadržaja.

Izazovi i potrebe	<ul style="list-style-type: none"> - Nedovoljno razrađen sustav ustupanja prostornih i tehničkih resursa javnih institucija ostalim akterima u kulturi - Nedovoljan broj koprodukcija i suradničkih projekata unutar kulturnog sektora - Nepostojanje sustavne suradnje između obrazovnog sektora i kulturnih aktera u većem uključivanju djece i mladih u kulturni život grada - Nedostatak istraživanja o sudjelovanju u kulturi lokalne zajednice - Nepostojanje zajedničke vizije turističkog i kulturnog sektora za razvoj kulturnog turizma - Nedovoljna uključenost suvremene kulture u turističku ponudu - Prevelik broj manifestacija nedovoljno visoke kvalitete u ljetnim mjesecima - Nedovoljan broj suradnji s ostalim gospodarskim sektorima
Potencijali	<ul style="list-style-type: none"> - Uspostava protokola korištenja prostornih i tehničkih resursa javnih institucija ostalim akterima u kulturi - Uspostava suradnje između Grada, Sveučilišta i škola na razvoju plana većeg uključivanja kulture i umjetnosti u školske kurikulume, kao i razvoja neformalnog obrazovanja u kulturi - Uvođenje građanskog odgoja i medijske pismenosti u škole u suradnji s civilnim sektorom u kulturi - Izrada plana razvoja kulturnog turizma - Međusektorske suradnje

6. SUDJELOVANJE U KULTURI

6.1. Sudjelovanje u kulturi i razvoj publike

Jedna od ključnih odlika kulturnih politika po kojoj se može mjeriti razina demokracije javnih politika koje se bave kulturom jest sudjelovanje u kulturi. Pojam sudjelovanja nije novina u kulturnoj politici, a danas je u potpunosti integriran i u europske kulturne politike, što je vidljivo i iz recentnog *Radnog plana za kulturu 2023. – 2026.* Taj prioritet zasigurno proizlazi i iz činjenice da, prema posljednjim Eurostatovim¹⁸ podacima o sudjelovanju u kulturi iz 2015., trećina europskih građana starijih od 16 godina nije posjetila neki kulturni objekt niti sudjelovala na nekom kulturnom događanju. Sudjelovanje u kulturi danas obuhvaća pasivne oblike njezina praćenja, ali i aktivnog uključivanja, od stvaranja i organiziranja do sudjelovanja u odlučivanju o pitanjima povezanim s kulturom. U posljednjem desetljeću jedan od najzastupljenijih termina kad je riječ o sudjelovanju jest razvoj publike. On ima niz praktičnih i konceptualnih funkcija, ali i neuspjeha zbog sve većih problema s kojima se kulturni sektor suočava kada je riječ o publici i načinima komuniciranja s građanima, njihovu pristupu kulturi i dostupnosti kulturnih sadržaja. Ti su izazovi dodatno usložnjeni digitalizacijom koja je tijekom pandemije ubrzano zahvatila većinu kulturnog sektora u nastojanjima sektora da ostane o kontaktu sa svojom publikom.

Koliko je sudjelovanje u kulturi važno u suvremenom kulturnom životu, potvrđuju i sve brojnija istraživanja o sudjelovanju u kulturi kojima nije primarni cilj prikupiti kvantitativne podatke, nego upoznati potrebe i interese publike. Unatoč tome, u Hrvatskoj se u pravilu ne provode takva istraživanja, a među rijetkima je ono koje donosi podatke o posjećenosti kulturnih i zabavnih sadržaja u Istri, koji su prikupljeni istraživanjem kulturnih potreba i kulturnog kapitala mladih i šire populacije u Istri (Krolo i Tonković, 2022). Anketni upitnik ispunilo je 644 ispitanika od 13 do 66 godina. Istraživanje je ustanovilo da ispitanici najčešće posjećuju gradske ili mjesne knjižnice, kino Cinestar, nezavisne filmske projekcije i kazališne predstave. Najveći udio ispitanika činili su srednjoškolci (> 60%) te je kod polaznika škola strukovnog usmjerenja prepoznat najmanji interes za sadržaje u kulturi. Prema spolu, najveći interes za sadržaje u kulturi prepoznat je kod ženskog spola. Na području Pule i okolice najveći interes bio je za tzv. elitno-pasivne sadržaje koji se odnose na posjećivanje izložbi, kreativnih večeri, javnih predavanja i tribina te radionica kreativnog pisanja. Interes za ovakav tip sadržaja veći je kod osoba s više društvenog kapitala. Ispitanici iz Pule i okolice pokazali su više zadovoljstva kulturnom ponudom i sadržajima u odnosu na ispitanike u unutrašnjosti Istre. Utvrđena je i određena sklonost dijela ispitanika za rokersko-alternativne sadržaje te je primijećena određena naklonost programima i aktivnostima izvaninstitucionalne kulture (većinom je riječ o ispitanicima s višom razinom obrazovanja i kulturnog kapitala). Dio ispitanika koji naginju hedonističkim i zabavnim sadržajima (koncerti, partyji, sportske utakmice i sl.) pokazao je znatno manji interes za posjećivanje različitih kulturnih sadržaja u organizaciji izvaninstitucionalne kulture.

¹⁸ https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Culture_statistics_-_cultural_participation

Razvoj publike uglavnom se analizira prema posjećenosti, pri čemu treba napomenuti da udruge nisu zakonski obvezne bilježiti statistiku, kao što je slučaj s ustanovama. Također, na razini sektora uglavnom se ne izrađuju detaljnije analize, što je povezano i s ljudskim resursima organizacija civilnog društva, iako pojedini sudionici ističu kako se provode analize ciljanih skupina i potreba publike, kao i dobne strukture posjetitelja. Kako bi se dobio uvid u programe u organizaciji civilnog društva, tijekom analize provodila se fokus grupa te su podaci prikupljeni anketnim upitnikom. Može se zaključiti kako se programi za razvoj publike uglavnom financiraju kroz javne pozive Ministarstva kulture i medija RH, Grada Pule, Istarske županije te Zakladu Kultura nova. Većina sudionika navedene programe smatra iznimno važnima. Programi se promoviraju putem društvenih mreža i ostalih promidžbenih kanala kako bi se potaknula interakcija publike i povećala vidljivost programa, što sveukupno utječe na širenje publike. Također, naglasak se stavlja na dostupnost programa (što se odnosi na besplatne programe i dostupnost prostora za različite aktivnosti) te poticanje komunikacije umrežavanjem, organizacijom druženja s umjetnicima, programa volontiranja i slično.

Prema podacima o posjećenosti kulturnih ustanova na području Pule od 2018. do 2021., koji su prikazani u Tablici 14., vidljivo je da je posjećenost u padu za sve ustanove (kod AMI se ovaj podatak odnosi na posjećenost Arene jer je muzej zatvoren), pri čemu je najveći pad zabilježen u 2020. godini. Taj je pad direktno povezan s posljedicama pandemije bolesti COVID-19 - zatvaranjem kulturnih ustanova, smanjivanjem opsega programa, mjerama fizičkog distanciranja, smanjenoga kapaciteta gledališta i slično. Najveći pad zabilježen je u Kinu Valli, što se može objasniti restrikcijama tijekom 2020. i 2021. godine, ali i otvaranjem konkurentskog komercijalnog kina 2018. godine.

Tablica 14. Posjećenost institucija u kulturi (broj posjetitelja/broj korisnika) od 2018. do 2021. godine

Godina	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.
Arheološki muzej Istre (i pulska Arena)	575.856	575.294	163.657	313.180	509.778
Pomorski i povijesni muzej Istre	132.747	135.198	40.127	86.331	179.722
Muzej suvremene umjetnosti Istre	6.787	7.333	3.241	2.445	2.387
Istarsko narodno kazalište	55.440	54.041	10.648	13.992	35.757
Gradska knjižnica i čitaonica Pula	237.044	223.805	123.534	130.602	156.530
Kino Valli (PFF)	76.436	49.955	17.280	18.380	23.200

Izvori podataka: MDC 2018 – 2021, INK 2022, Gradska knjižnica i čitaonica Pula 2022, PFF 2022

Kulturnom strategijom Grada Pule 2014. – 2020. prepoznata je potreba za razvojem publike, i to misijom koja je definirana kao kontinuirano unaprjeđivanje kulturnog standarda građana te jednom od tri glavne strategije djelovanja. Razvoj publike nije uključivao samo povećanje broja publike, nego i produbljivanje odnosa s njom različitim metodama i pristupima, poput razgovora s umjetnicima, stručnih vođenja, organizacije okruglih stolova i slično (KSGP, 2013). Međutim, prema prikazanim podacima, usprkos pandemiji, smanjen je ukupan broj posjetitelja i korisnika programa ustanova u kulturi, a podaci za druge aktere kulturnog sektora ne postoje. Za bilo kakav uvid u kvalitativne aspekte produbljivanja odnosa s publikom bilo bi potrebno provesti zasebno istraživanje koje bi moglo biti korisno za daljnja planiranja kulturnog razvoja publike, njezinih interesa i potreba. Primjer dobre prakse takvih istraživanja

predstavlja Kino Valli koje je 2019. provelo anketu o percepciji kina kod posjetitelja, čiji je cilj bio dobivanje uvida u navike, mišljenja i stavove ciljane publike te uvid u preferencije i informiranost o ponudi Kina Valli (PFF, 2022).

Nadalje, tijekom participativnog procesa svi su akteri istaknuli da na području grada ima sve manje publike unatoč bogatoj kulturnoj ponudi. Jednako tako je primjetan problem nedostatka profesionalnog kadra za uspostavljanje i razvijanje različitih metoda sudjelovanja u kulturi.

Primjerice, u Gradskoj knjižnici i čitaonici Pula potrebno je povećati broj knjižničara koji bi se fokusirali na razvoj knjižničnih usluga te povećanje broja korisnika i posjetitelja. Kao jedan način uključivanja publike planiran je prvi program volontiranja u suradnji s Volonterskim centrom Istra, pokrenut u srpnju 2022. (*Ljetna knjižnica na Fratarskom otoku*). Nakon požara u lipnju 2022., organiziran je i volonterski program čišćenja knjiga od čađe, na koji se odazvao velik broj volontera, što ukazuje na interes za očuvanjem knjižnice i važnost njezina djelovanja. Istarsko narodno kazalište privlači publiku redovnim aktivnostima dramskog i plesnog studija koje su usmjerene obrazovanju polaznika te njihovih roditelja i prijatelja, kao i programima koji su namijenjeni djeci, mladima i ostalim građanima. Suraduje se sa sindikatima i tvrtkama kako bi se omogućile povlaštene cijene ulaznica za članove i zaposlene, dok se samo kazalište promovira ustaljenim kanalima medijske promidžbe te putem društvenih mreža s ciljem razvoja publike. Program volontiranja razvijen je tijekom Puskog filmskog festivala i u Kinu Valli. Na razini izvaninstitucionalnog sektora također se ističu problemi opadanja publike pa su mnogi akteri tijekom participativnog procesa istaknuli kao potencijal daljnjem unaprjeđenju kulturnog sektora edukaciju djelatnika u kulturi te suradnju, aktivno uključivanje mladih u kulturu, kao i ulaganje u mlade autore te veća financijska izdvajanja i potpore za razvoj publike.

Osim toga, i dalje treba ulagati u razvoj kulturne infrastrukture tako da postane prostorno dostupna osobama s invaliditetom te nastaviti dobru praksu razvoja inkluzivnih programa za osjetljive skupine kojima je pristup kulturi otežan. Postoji već zamjetan niz ovakvih programa i manifestacija koje provode razni dionici u kulturnom sektoru u suradnji s Udrugom za osobe s invaliditetom, Udrugom djece s poteškoćama u razvoju, Udrugom osoba s cerebralnom paralizom te Odjelom za psihijatriju Opće bolnice Pula. Pri tome treba istaknuti da je Grad Pula prilagodio pristup osobama s invaliditetom i smanjenom pokretljivošću u institucijama kojima je osnivač, ali treba nastaviti takva ulaganja u druge gradske prostore u kojima je smješten kulturni sektor.

S ciljem jačanja lokalne zajednice i stvaranja društvene kohezije kroz kulturni sektor provode se i programi za nacionalne manjine kako bi se ukazalo na jednakost te važnost valorizacije drugačijih kultura uz stvaranje zajedničkih veza i uvažavanje različitosti. Gradska knjižnica i čitaonica Pula provodi programe za pripadnike talijanske nacionalne manjine u sklopu rada središnje knjižnice Talijana u Republici Hrvatskoj tijekom cijele godine. Istarsko narodno kazalište suradnju s nacionalnim manjinama ostvaruje kroz Dane srpske, bosanske i slovenske kulture, kao i suradnjom s talijanskom dramom HNK u Rijeci te Zajednicom Talijana. Na razini institucije Pula Film Festival organiziraju se i revije filmskih projekcija namijenjene raznim manjinskim skupinama.

Specijalizirane je programe u skladu s interesima i potrebama potrebno razvijati i za starije osobe s ciljem njihove integracije, poticanja kreativnog stvaralaštva, upoznavanja te promicanja proaktivnog razmišljanja i općenito unaprjeđenja kvalitete života u trećoj životnoj

dobi. Gradska knjižnica i čitaonica u tu je svrhu 2006. uspostavila ogranak Čitaonica Kluba umirovljenika Pula kako bi se osobama treće životne dobi pružio novi oblik provođenja slobodnog vremena. U prostoru Čitaonice umirovljenicima je omogućeno čitanje tiskovina, pohađanje kreativnih radionica, sudjelovanje u pripremi i realizaciji kulturno-zabavnih programa, informatičko opismenjivanje i stjecanje drugih vještina, informiranje o socijalnim i pravima iz mirovinskog osiguranja, edukacije o zdravom i kvalitetnom starenju, samoorganiziranje za pružanje potpore drugim članovima zajednice te drugi sadržaji u skladu s interesima članova Čitaonice. Istarsko narodno kazalište organizira plesnu grupu za starije u sklopu plesnog studija te Forum, kazalište za starije, dok Pula Film Festival organizira besplatne matinee za umirovljenike. Na izvaninstitucionalnoj sceni ističe se program ARTOn za +55 koji provodi Savez udruga Rojc. Također veću pažnju treba posvetiti razvoju međugeneracijskih programa kojima je cilj interakcija različitih dobnih skupina te koji mogu donijeti benefite svim uključenim skupinama.

6.2. Mladi i kultura

Pad broja posjetitelja kulturnih institucija te programa cjelokupnog kulturnog sektora često se dovodi u vezu s mladima te se ističe kako oni nemaju dovoljno razvijen afinitet¹⁹ za kulturu pa su načini kako povećati njihovo sudjelovanje u kulturi u središtu rasprava na temu razvoja publike. Uključivanje djece i mladih u aktivnosti kulturnog sektora podrazumijeva suradnju s odgojno-obrazovnim institucijama, osmišljavanje specijaliziranih programa, kao i neformalnog obrazovanja u kulturi, razvoj programa volontiranja ili poticanje sukreiranja sadržaja s mladima u kulturnim institucijama i organizacijama.

Tako su svi sudionici participativnog procesa istaknuli kako je upravo nedostatak mladih ljudi u posjećivanju kulturnih sadržaja, ali i pri zapošljavanju u kulturi jedan od glavnih izazova suvremenog kulturnog sektora. Stoga je kao posebno važan prioritet istaknut razvoj publike, ulaganje u obrazovanje novih kadrova u kulturi te općenito pomlađivanje kulturne scene. Akteri smatraju da je kod djece i mladih od najranije dobi potrebno stvarati potrebe za kulturnim i umjetničkim sadržajima kako bi se stvarala kulturna publika, ali i kako bi dio mladih postao zainteresiran za rad u kulturi. Smatraju kako bi dodatne napore trebalo uložiti u edukaciju mladih da bi u ključnim godinama postali senzibilizirani za umjetnost. Kako bi se mlade zadržalo u kulturi, nužno je ulagati u lokalnu produkciju i razvoj mladih autora. Potrebno pomlađivanje kulturnih organizacija trebalo bi poticati upravo kroz programe razvoja publike.

Gradske ustanove organiziraju različite programe koji se često ostvaruju u suradnji sa srednjim školama te drugim ustanovama i udrugama. Tako Gradska knjižnica organizira programe poput Mjesec hrvatske knjige, Noć knjige, Bloomsday, Tjedan za mlade, kao i čitateljske klubove za mlade. Nakon otvorenja Odjela za mlade u Središnjoj knjižnici u planu je organiziranje novih programa namijenjenih upravo toj dobnoj skupini. Istarsko narodno kazalište mladima se približava kroz Forum kazališta te prilagođavanjem cijena ulaznica. Što se tiče Pula Film Festivala, još 2008. pokrenut je program Pulica koji je posebno namijenjen djeci nižeg predškolskog i osnovnoškolskog uzrasta, a 2016. pokrenut je program Dizalica namijenjen mladima. Tijekom festivala održavaju se i filmski programi za djecu i mlade,

¹⁹ U "Istraživanje kulturnih potreba i kulturnog kapitala mladih i šire populacije u Istri" (Krolo i Tonković, 2022) navodi se da „prema podacima dobivenim u ovom istraživanju, mlađi ispitanici u uzorku se sve više zatvaraju prema suvremenoj i globalnoj kulturi, dok im istovremeno raste interes za narodno- zabavne i hedonističke sadržaje“.

organiziraju se brojne radionice, program Film u školi u suradnji s vrtićima, osnovnim i srednjim školama. Osim toga, razvija se projekt *Studio 15+* u sklopu kojeg će mladi za mlade jednom do dva puta mjesečno organizirati događanja u kinu.

Na izvaninstitucionalnoj sceni zanimljiv je primjer Društvenog centra Rojc koji provodi EU projekt iz programa Europske snage solidarnosti u sklopu kojeg dovodi mlade volontere iz cijele Europe i regije koji zajedno s mladima iz Pule i volonterima iz Hrvatske provode projekte i aktivnosti za mlade, uspostavljaju nove odnose, umrežavanja, dijele iskustva i doprinose lokalnoj zajednici. Hrvatska udruga interdisciplinarnih umjetnika pokrenula je digitalnu platformu In Dis Plodovi koja na jednome mjestu povezuje korisnike edukativnih aktivnosti (učenike i školsko osoblje srednjih škola), edukatore (članove HUiU-a i ostale kulturno-umjetničke djelatnike) te donatore (pravne i fizičke osobe). Mladima se nude razne besplatne radionice od primijenjenog videa i animacije do tekstilnih radionica, modnog snimanja i produkcije multimedijskog događaja. Na ovoj je sceni zamjetan i niz programa za mlade u području novih medija i medijske pismenosti. Pa tako udruga Metamedij organizira niz dugogodišnjih programa za mlade poput U istom filmu ili Novomedijски kultivator. I mnoge druge udruge organiziraju razne programe i aktivnosti u različitim područjima i umjetničkim disciplinama koji su namijenjeni mladima i djeci.

Akteri koji djeluju u civilnom sektoru i razvijaju programe za mlade smatraju da bi trebalo više surađivati sa srednjim školama kako bi se mlade potaknulo na sudjelovanje u kulturi i češće pohađanje kulturnih sadržaja. Drže i da bi trebalo bolje valorizirati činjenicu da u Puli djeluje Sveučilište, što omogućuje da se kroz međusektorsku suradnju u projekte uključe studenti putem STEAM projekata. U tom kontekstu posebno važnu ulogu ima izvaninstitucionalni kulturni sektor s obzirom na to da su upravo organizacije civilnog društva najvećim dijelom organizatori neformalnih obrazovnih programa za djecu i mlade u području kulture i umjetnosti, što je pokazalo i anketno istraživanje na uzorku učenika završnih razreda srednjih škola u šest najvećih gradova na Jadranu (Tonković, Krolo i Marčelić, 2020).

Što se tiče uzrasta, svi su naglasili da su srednjoškolci najzahtjevnija skupina, a najboljim rješenjem za sustavno razvijanje publike smatra se definiranje mjesečne obveze posjećivanja kulturnih programa kroz školske kurikulume osnovnih i srednjih škola, kao što je već uobičajeno u brojnim zapadnim zemljama, no ovakva bi inicijativa morala doći s nacionalnog nivoa. Potrebna je i kontinuirana suradnja svih aktera u kulturi s ciljem razmjene znanja i iskustava u razvoju publike jer razvoj novih metodologija prezentacije i interpretacije koje su više u skladu s novim sposobnostima i sasvim drugačijim odnosom prema učenju djece rođene u informatičkom dobu zahtijeva sve više vremena i sve veće napore kulturnih profesionalaca. Osim toga, predlaže se i da Grad Pula potiče razvoj neformalnog obrazovanja u kulturi.

Kako bi se potaknulo veće sudjelovanje mladih u kulturi, s njima treba razvijati kontinuiranu komunikaciju te stalno osluškivati njihove potrebe i interese, čime bi se pružio detaljniji uvid u trendove opadanja publike pa bi bilo lakše i kreiranje programa za određene ciljane skupine. Međutim, kako bi se mogla oblikovati sveobuhvatna kulturna politika usmjerena na mlade, potrebno je poticati opsežnija istraživanja na razini grada Pule.

Kao jedan od modela dobre prakse uključivanja mladih ističe se sukreiranje sadržaja, odnosno uključivanje mladih u planiranje programa u kulturnim institucijama i organizacijama uspostavom Vijeća mladih, što je već uobičajena praksa u svim većim muzejima EU-a. Za mlade je važno razviti digitalne kanale komunikacije putem kojih se mogu dijeliti informacije i

mišljenja pa je i jedan od načina da ih se više uključi upravo angažiranje mladih da upravljaju takvim kanalom za određenu instituciju ili organizaciju čija su oni ciljana skupina. Uključivanje mladih od „malih nogu“ može imati pozitivan utjecaj na dugoročni razvoj vjerne publike, pri čemu je iznimno važno osigurati kontinuitet takvih programa i aktivnosti, što često nije slučaj, kako je istaknuto u participativnom procesu. S jedne strane, ustanove smatraju da je razlog diskontinuiteta potkapacitiranost osoblja, dok udruge kao glavnu prepreku vide projektno financiranje kao način funkcioniranja njihovih programa. Kao velik izazov ističe se razina integracije Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli u kulturni sektor. Sudionici smatraju da je studentska populacija velik potencijal te kako bi trebalo iznaći model da se kultura uklopi unutar nekih kolegija, što je moguće potaknuti i na razini Grada. Jedan od prijedloga je i uključiti studente kroz programe pripravnništva. Veliki je problem za studentsku populaciju i nedostatak mjesta za susrete te nepostojanje koncertne scene. Najavljeno osnivanje Centra za mlade koje je navedeno kao strateški projekt u Planu razvoja grada svakako će doprinjeti odgovaranju na njihove potrebe.

Izazovi i potrebe	<ul style="list-style-type: none"> - Nedostatak umjetničkog i kulturnog obrazovanja u školama - Smanjenje posjećenosti programa kulturnog sektora (posebno mladih) - Nedovoljno provedenih istraživanja o interesima i potrebama publike - Potkapacitiranost kulturnog sektora za razvoj većeg broja inkluzivnih programa i aktivnosti razvoja publike - Nedovoljna uključenost mladih u aktivno sudjelovanje u kulturnom životu - Nedostatak prostora za druženje mladih
Potencijali	<ul style="list-style-type: none"> - Poticanje razvoja specijaliziranih programa prema ciljanim skupinama na razini institucionalnog i izvaninstitucionalnog sektora; model umrežavanja i suradnje s ciljem razvoja zajedničke publike - Aktivnije uključivanje mladih u razvoj programa za mlade u kulturi; sukreiranje programa („mladi za mlade“) - Poticanje i podržavanje inovativnih metoda i modela razvoja publike te neformalnog obrazovanja u kulturi - Poticanje volonterskih programa (mladi, stariji) - Financiranje programa i projekata za razvoj publike kroz EU fondove (ESF, Erasmus) - Uspostava Vijeća mladih unutar svih institucija - Osnivanje Centra za mlade

STRATEŠKE SMJERNICE RAZVOJA KULTURE

7. STRATEŠKE SMJERNICE PLANA RAZVOJA KULTURE

Strateškim se smjernicama Plana razvoja kulture grada Pula-Pola definira srednjoročna vizija razvoja kulture kojom je ona postavljena u središte razvojne politike Grada do 2030. godine. Sam strateški okvir podijeljen je na **četiri prioriteta područja**, od kojih je svako razrađeno u nekoliko specifičnih ciljeva te ključnih aktivnosti i projekata. Ti su ciljevi i projekti u skladu s drugim strateškim dokumentima Grada Pule, spomenutima u poglavlju 3.2. Osim toga, u strateški okvir plana uvršteni su svi projekti koji su već bili zadani Planom razvoja grada Pula-Pola 2020. - 2030. godine (Tablica 1.). Sinergijskim djelovanjem svih aktera, Grada Pule, predstavnika kulturnog i kreativnog sektora - nezavisne scene, javnih kulturnih ustanova, uz povećano uključivanje privatnog sektora kao i bolju suradnju s obrazovnim i turističkim sektorom, može se postići učinkovitija razmjena resursa s ciljem razvoja Pule kao grada kulture i kreativnog življenja.

7.1. Vizija razvoja kulture

Vizija razvoja predstavlja nit vodilju strateškog okvira te služi kao temeljna ideja razvoja kulture grada Pula. Vizija općeg razvoja grada glasi: „Pula-Pola je zelen grad po mjeri stanovnika, unaprijeđen principima održivog, otpornog i kružnog razvoja koji svojim inovativnim okruženjem potiče razvoj zajednice.“ Važan cilj unutar Plana razvoja je Grad kulture, zbog čega se, sukladno provedenoj analizi i rezultatima participativnog procesa, utvrđuje vizija razvoja kulture grada Pula za razdoblje do 2030. godine:

PULA:

GRAD koji je regionalno kulturno središte izgrađeno na kvaliteti svog prirodnog i kulturnog okoliša i vitalnosti njegove umjetnosti, baštine i kulturnih aktivnosti.

Navedena vizija traži stvaranje upravo takvog strateškog pristupa koji podrazumijeva jačanje javne uloge ustanova u kulturi, razvoj svih kapaciteta izvaninstitucionalnog sektora, veće sudjelovanje u kulturi svih građana, posebno djece i mladih, jačanje unutarsektorske i međusektorske suradnje te razvoj baštine kao ključnog resursa za razvoj zajednice.

7.2. Strateški okvir

Sukladno glavnim načelima strateškog promišljanja i planiranja kao što su participativnost, inkluzija i otvorenost, ovom se strategijom predlaže uspostava efikasnijeg kulturnog ekosustava koji bi omogućio bolje uvjete stvaranja za umjetnike i kulturne profesionalce s ciljem postizanja vidljivosti te bolje prepoznatljivosti kulturno-umjetničke i društvene vrijednosti kulture prvenstveno među građanima Pule, a potom i posjetiteljima. Osnovni postulat procesa bio je kroz dijalog s ključnim dionicima u javnom, civilnom i privatnom sektoru utvrditi zajedničke izazove, ciljeve i pristup, ali i izraditi operativan dokument koji će osigurati provedbu zajedničke vizije.

Strateški okvir sastoji se od prioriteta područja i pripadajućih ciljeva koji pridonose realizaciji vizije te od ključnih aktivnosti i projekata kojima se nastoji osigurati provedba navedenih ciljeva. Prioritetna područja predstavljaju glavne smjernice razvoja kojima se može osigurati rast, održivost i kohezija kulturnog sektora.

Sažeti prikaz svih ciljeva, aktivnosti i projekata s rezultatima i pokazateljima prikazan je u tablici Akcijskog plana, a opis njihove provedbe prikazan je za svako definirano prioriteta područje.

Kako bi se ispunila vizija, predlaže se usredotočiti na **ČETIRI PRIORITETNA PODRUČJA KULTURNOG** razvoja grada Pule:

- 1. Aktivno okruženje za kulturno i umjetničko stvaralaštvo**
- 2. Jačanje suradnje**
- 3. Sudjelovanje u kulturi**
- 4. Baština kao resurs razvoja zajednice.**

Svako od prioriteta područja predstavlja smjernicu razvoja tijekom sljedećeg razdoblja te pridonosi ostvarenju više ciljeva kulturne politike.

PRIORITETNO PODRUČJE - P1. Aktivno okruženje za kulturno i umjetničko stvaralaštvo podrazumijeva stvaranje vibrantnog, visoko profesionalnog i poticajnog okruženja gdje se produciraju umjetnički i kulturni programi vrhunske kvalitete te je preduvjet za daljnji razvoj Pule kao grada kulture. Kako bi se zadržalo i privuklo umjetničke talente i kulturne profesionalce, uvjeti rada i stvaranja u kulturnom sektoru moraju biti znatno poboljšani, što znači da Grad Pula mora osigurati adekvatnu prostornu, infrastrukturnu, kadrovsku i financijsku podršku razvoju kulture. Fokus mora biti usmjeren na jačanje i razvoj postojećih dionika u kulturnom sektoru, ali i na razvoj novih inicijativa. Prostori u kojima se kultura i umjetnost stvaraju i prezentiraju moraju omogućiti susretanje različitih žanrova i umjetničkih disciplina te biti otvoreni i dostupni cijeloj lokalnoj zajednici.

PRIORITETNO PODRUČJE - P2. Jačanje suradnje potaknut će nova partnerstva, mreže, razvoj novih profesionalnih kompetencija i metoda rada te uspostavu novih suradničkih odnosa među različitim dionicima kulturnog sektora, ali i s drugim sektorima poput obrazovanja i turizma. Suradnja mora postati glavni modus operandi u kulturnom sektoru kako bi se povećale kvaliteta i dostupnost kulturnih i umjetničkih sadržaja te ispunila vizija razvoja kulture Pule. Strateška partnerstva s drugim sektorima osnažuju društvenu i gospodarsku vrijednost kulture. Međunarodno umrežavanje i suradnja pridonijet će vidljivosti grada Pule te većoj kvaliteti kulturne ponude njenim građanima.

PRIORITETNO PODRUČJE - P3. Sudjelovanje u kulturi podrazumijeva neprestani rad na njejoj vidljivosti, prepoznatljivosti i dostupnosti prvenstveno lokalnoj zajednici, a onda i svima ostalima. Iskustvo kulture i umjetnosti jača lokalni osjećaj identiteta i individualne dobrobiti te je zato važno doprijeti do svih kako bi imali priliku biti gledatelji, sudionici ili izvođači. Zato je nužno ojačati profesionalne kapacitete kulturnih profesionalaca u ovom području te uspostaviti snažna partnerstva s obrazovnim i socijalnim partnerima kako bi kultura i umjetnost zaista postale pokretač promjena u lokalnoj zajednici.

PRIORITETNO PODRUČJE - P4. Baština kao resurs za razvoj zajednice pretpostavlja upravljanje baštinom na način integrirane održivosti unutar kulturnog sektora, a jačajući njenu društvenu vrijednost za razvoj lokalne zajednice. Uspostavom kooperacije između institucija koje upravljaju baštinom s ostalim dionicima kulturnog sektora te snažnijim uključivanjem lokalne zajednice u njeno očuvanje i razvoj pridonijet će se društvenoj, okolišnoj i ekonomskoj održivosti baštine te će se generirati pozitivni učinci na razvoj cijeloga grada.

P1. Aktivno okruženje za kulturno i umjetničko stvaralaštvo

CILJ 1.1. Ojačati kapacitete kulturnih profesionalaca i potaknuti sinergijsko djelovanje kulturnog sektora

Ovaj cilj podrazumijeva osnaživanje uloge institucija u razvoju kulture te poticanje razvoja i stabilizacije izvaninstitucionalnih aktera, kao i njihove međusobne suradnje.

U analizi stanja i kapaciteta institucionalnog sektora kao glavni izazov nameće se potkapacitiranost u smislu nedostatka profesionalnih vještina (razvoj publike, EU fondovi i međunarodna suradnja, razvoj programa uz korištenje digitalnih tehnologija), kao i manjak specifičnog stručnog osoblja u gradskim ustanovama (Istarsko narodno kazalište - Gradsko kazalište Pula - nepostojanje glumačkog ansambla, nedovoljan broj tehničkog osoblja; Gradska knjižnica - nedostatak knjižničara koji bi razvijali programe za korisnike). Potrebno je povećati suradnje svih institucija i ostalih dionika u kulturnom sektoru dijeljenjem prostornih i tehničkih resursa te većim brojem koprodukcija i EU suradnji. Dionike institucionalnog sektora treba osnažiti kako bi institucije zauzele aktivniju ulogu u suvremenom društvu, koja podrazumijeva da promoviraju umjetničku kvalitetu, razvoj talenata i kulturnu raznolikost, ali i da su mjesta izgradnje raznolikih suradničkih mreža gdje se okupljaju različiti kulturni dionici i različiti sektori te da mogu biti platforma za sve 'neispričane priče' svoje zajednice. Stoga institucije trebaju jasnije artikulirati svoje misije i vrijednosti koje prvenstveno donose svojim lokalnim zajednicama.

U analizi stanja i kapaciteta izvaninstitucionalnog sektora kao glavni izazovi istaknuti su nedostatno financiranje te prostorni uvjeti, posebno nepostojanje adekvatno opremljene i uređene dvorane za izvedbene umjetnosti, što onemogućuje akterima izvaninstitucionalne kulture veću proizvodnju kulturnih sadržaja, ali i predstavljanje gostujućih produkcija, posebno izvan sezone. Profesionalna potkapacitiranost u kontekstu znanja i vještina odnosi se na razvoj publike, digitalne tehnologije, unutarsektorsku i međusektorsku suradnju, kao i korištenje EU fondova. Velik je problem i nedostatak mladih kadrova kulturnih profesionalaca, ali i nepostojanje adekvatnih uvjeta za rad mladih umjetnika koji najčešće nakon završenih studija izvan Pule ne biraju opciju povratka u grad.

Ova se scena sastoji od velikog broja udruga pa su i kapaciteti među njima različiti - veće udruge imaju dostatnu razinu projektno-tehničkog znanja za upravljanje projektima financiranim iz EU i drugih fondova, a neke mreže i platforme u kulturi imaju dostatnu razinu znanja o participativnom upravljanju kulturnom infrastrukturom te inovacijama. Neke od udruga specijalizirale su se za rad s djecom i mladima te neformalno obrazovanje u kulturi, dok druge imaju znanja za razvijanje programa medijske pismenosti. Stoga bi bilo bitno u kontekstu jačanja suradnje unutar kulturnog sektora osigurati međusobnu razmjenu znanja između ovih dionika te ustanova i institucija (edukativne radionice, online paneli, okrugli stolovi, razvoj suradničkih projekata i dr.)

Jedan od ključnih izazova cijelog sektora je profesionalna potkapacitiranost kako u institucijama tako i među pripadnicima nezavisne scene, ali i na sceni kreativnih industrija (obrtnici, samostalni umjetnici) koja posljedično utječe na kvalitetu i dostupnost programa u kulturi. S obzirom na nedostatna izdvajanja za kulturu iz javnih proračuna na svim nivoima, danas se kao jedna od temeljnih potreba nameće vještina osiguravanja sredstava iz ostalih izvora financiranja kao što su EU fondovi, što je možda i jedini način da se barem projektno

zaposle novi kadrovi u kulturi te svakako najbrži način poticanja međunarodnih umrežavanja i suradnji.

Digitalno doba nameće svim sektorima potrebu kontinuiranog profesionalnog usavršavanja, posebice u području onih digitalnih znanja i vještina koje mogu pridonijeti razvoju boljeg odnosa s građanima. U kulturnom sektoru manjak kapaciteta uočava se u raznim područjima, od kreiranja inkluzivnijih kulturnih programa i sadržaja za publiku do specijaliziranih kompetencija (priprema i provedba EU projekata, kulturno poduzetništvo, digitalna i druga interpretacija kulturne baštine, marketing/digitalni marketing). Osim toga, nedostaje stručnog kadra koji bi kontinuirano pratio potrebe i interese publike, ostvario bolju suradnju s obrazovnim sektorom, IT sektorom ili kreirao nove kulturno-turističke sadržaje u suradnji s drugim dionicima. Suradnja unutar sektora, ali i s drugim sektorima te razvoj zajedničkih projekata i koprodukcija i dalje je jedan od temeljnih izazova koji usporava razvoj cijele kulturne scene.

S obzirom na sve opisane potrebe jačanja i razvoja profesionalnih kapaciteta, predlaže se uspostava pilot-projekta tzv. inkubatora za razvoj kulture koji bi bio tehnička i programska podrška u obliku edukacija, razvoja velikih gradskih EU projekata, umrežavanja te bi tako potaknuo brži razvoj sektora i stvorio bolje uvjete za sinergiju između njegovih aktera.

Aktivnosti:

1.1.1. Razvoj kadrova gradskih ustanova u kulturi: Istarsko narodno kazalište - Gradsko kazalište Pula (formiranje glumačkog ansambla), Gradska knjižnica i čitaonica Pula (knjižničari), Pula Film Festival (tehničari)

1.1.2. Izrada protokola suradnje o ustupanju prostornih i tehničkih resursa institucija ostalim akterima u kulturi

1.1.3. Kontinuirana podrška nezavisnoj sceni povećanjem proračuna i institucionalne potpore

1.1.4. Uspostava proračunske linije za potporu novih produkcija mladih umjetnika

1.1.5. Uspostava pilot-inkubatora za kulturu - jačanje i razvoj profesionalnih kapaciteta kroz edukacije te razvoj suradničkih i međusektorskih projekata

1.1.6. Poticanje razvoja kulturnih usluga i kulturnih i kreativnih industrija

Ključni pokazatelji ishoda

Naziv pokazatelja	Definicija pokazatelja	Mjerilo	Ciljana vrijednost (2030.)
Udio zaposlenih u kulturnim djelatnostima u ukupnom broju zaposlenih u gradu	Povećanje udjela zaposlenih u kulturi	%	5%
Institucionalna potpora	Povećanje broja institucionalnih potpora	broj	30
Nova proračunska linija	Potpore mladih umjetnika	broj	1
Pilot-inkubator za kulturu	Broj održanih edukativnih i umreživačkih aktivnosti, pripremljenih EU projekata	broj	15 - 20 godišnje

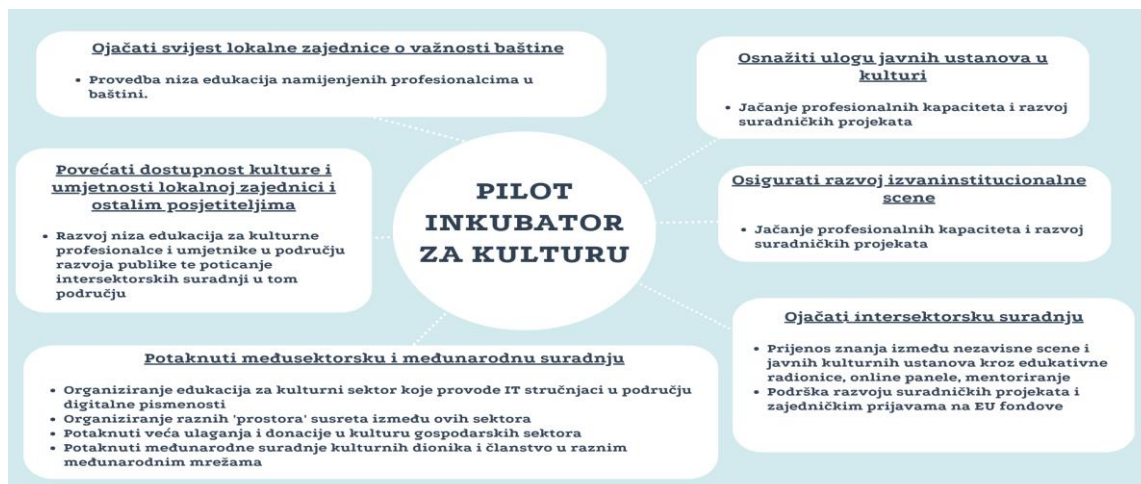
Razrada aktivnosti uspostave pilot-inkubatora

Ovaj bi inkubator pružao tehničku i programsku potporu cijeloj kulturnoj sceni organizacijom edukacija, informiranjem o različitim izvorima financiranja, umrežavanjem i organizacijom raznih događanja koja potiču unutarsektorsku i međusektorsku suradnju. Drugim riječima, bilo bi u početku potrebno otvoriti jedno do dva radna mjesta koja bi se bavila razvojem ljudskih potencijala kulturnih profesionalaca, pronalaženjem dodatnih izvora financiranja i stvaranjem boljih uvjeta za efikasniju sinergiju kulturnog sektora, što bi osiguralo veću i kvalitetniju kulturnu i umjetničku produkciju.

Razvoju modela inkubatora može se pristupiti fazno.

U prvoj fazi Grad bi angažirao do dvije stručne osobe koje bi u suradnji s predstavnicima kulturnog i kreativnog sektora intenzivno radile na organizaciji edukativnih i ostalih aktivnosti koje odgovaraju na potrebe za jačanjem ljudskih potencijala te boljom suradnjom unutar sektora i međusektorskom suradnjom. Ključna je i uspostava bolje suradnje s drugim akterima koji su također uključeni u razvoj kulture kao što su IKA, HGK, Zaklada za poticanje partnerstva i razvoja civilnog društva. Za provedbu godišnjeg prijedloga programa edukacije potrebno je izdvojiti proračunsku stavku koja će biti namijenjena jačanju kapaciteta dionika u kulturnom i kreativnom sektoru. Iako bi kadar ovog pilot-inkubatora bili zaposlenici Grada, bilo bi poželjno da ta osoba/e ima radni prostor u jednoj od gradskih ustanova ili u Društvenom centru Rojcu kako bi bila što bliža svim akterima u kulturi. U današnjim uvjetima mobilnog rada bilo bi moguće razmišljati i o mijenjanju prostora rada ovog tima tijekom godine pa da se izmjenjuju sve institucije u gradu, kao i DC Rojc, čime bi se pojačala inkluzivnost i transparentnost rada samog inkubatora.

U drugoj bi se fazi započeo proces definiranja adekvatnog pravnog modela i prostora za ovaj inkubator razvoja kulture koji može postati Kulturna agencija grada Pule (KAP). Ova Agencija bila bi ključna ustanova za poticanje, podršku i promociju kulturnog sektora u gradu Puli, s posebnim fokusom na razvoj međunarodnih projekata, jačanje kapaciteta kulturnih djelatnika, poticanje suradnje među akterima, razvoj publike čak i organizaciju događanja i koncerata u kulturnim objektima te pružanje logističke podrške kulturnim manifestacijama u gradu.

CILJ 1.2. Unaprijediti upravljanje i financiranje kulture

Rast ulaganja u kulturu važan je pokazatelj uloge i važnosti kulture u razvoju društva. Glavni izazov upravljanja u kulturi jest mali proračun koji ne može odgovoriti na sve potrebe kulturnog sektora pa je ključno da se ovim skromnim sredstvima upravlja racionalno i nadasve transparentno uz kontinuirano nastojanje da se izdvajanja za kulturu iz gradskog proračuna znatnije povećaju.

Javni poziv glavni je mehanizam kojim lokalne samouprave podržavaju kulturu pa je iznimno važno da cijeli sustav dodjeljivanja i raspodjele javnih sredstava funkcionira kvalitetno i transparentno. Sukladno tome, nužno je nastaviti rad na unaprjeđivanju Javnog natječaja te rada kulturnih vijeća.

Upravni ured za kulturu (i razvoj civilnog društva) Grada Pule mora njegovati načela transparentnosti i inkluzivnosti koja podrazumijevaju objavu svih dokumenata te nastojanje da svi postupci budu transparentni uz njegovanje kontinuiranog dijaloga s cijelom kulturnom javnošću, ali i s građanima. Također, potrebni su kontinuirana godišnja evaluacija i monitoring provedbe Plana razvoja kulture kako bi se osigurala realizacija Plana.

Aktivnosti:

- 1.2.1 Kontinuirano povećanje proračuna za kulturu
- 1.2.2. Godišnja evaluacija provedbe strategije u suradnji s kulturnim vijećima
- 1.2.3. Kontinuirano unaprjeđenje javnog natječaja i rada kulturnih vijeća
- 1.2.4. Razvoj kadrova UO-a za kulturu

Naziv pokazatelja	Definicija pokazatelja	Mjerilo	Ciljana vrijednost (2030.)
Rashodi za kulturu JLP(R)S, po stanovniku (OI.02.8.48)	Povećanje rashoda za kulturu po stanovniku	EUR	100
Evaluacija strategije	Provedena evaluacija	godišnje	8
Broj kadrova u UO-u za kulturu i razvoj civilnog društva	Novozaposlene osobe	broj	12

CILJ 1.3. Unaprijediti prostorne resurse

Kao jedan od najvećih problema u razvoju kulturnog sektora ističe se dotrajalost zgrada u kojima se nalaze kulturne institucije i Društveni centar Rojc te nedostatak izvedbenih, prezentacijskih i produkcijskih prostora. Velik dio udruga nalazi se u gradskim prostorima kojima su također potrebna ulaganja.

Stoga je ovdje važno naglasiti kako se ulaganjem u obnovu i razvoj nove kulturne infrastrukture aktivno djeluje i na unaprjeđenje samog kulturnog sektora te potiče razvoj nove umjetničke produkcije. Osim za razvoj kulture, ulaganje u gradske prostore pruža dodatne prednosti za unaprjeđenje života lokalne zajednice. Kako su sveobuhvatni radovi na svim zgradama u sektoru kulture financijski dosta zahtjevniji, potrebno je prioritizirati radove te

početi od onih koji su izdvojeni kao najvažniji. Važnost energetske učinkovitosti i adekvatnog stanja prostora i zgrada prepoznata je na europskoj, ali i na nacionalnoj razini kroz Nacionalni program oporavka i otpornosti te Dugoročnu strategiju obnove nacionalnog fonda zgrada do 2050. godine. Osim toga, kroz Program kružnoga gospodarjenja prostorom i zgradama 2021. – 2030. naglasak je na korištenju praznih ili nedovoljno korištenih prostora. Zahvaljujući navedenome strateškom i financijskom okviru otvaraju se različite mogućnosti financiranja obnove i racionalnijeg korištenja prostora te treba iskoristiti financijske prilike koje se nude, posebice za očuvanje zgrada sa statusom kulturnog dobra.

Osim obnove prostora u kojima se već odvijaju kulturne aktivnosti, nužno je ulaganje u razvoj novih prostora za izvedbene umjetnosti (posebno koncertna dvorana/polivalentna dvorana) i za umjetničku produkciju koji su detektirani kao iznimno važni za kulturnu scenu grada. Potrebe se očituju i u važnosti uspostave produkcijskog centra koji bi predstavljao dugoročnu investiciju za jačanje suvremene kulturno-umjetničke proizvodnje te daljnjeg ulaganja u produkciju i stvaranje kulturno-umjetničkih djela kao važne protuteže velikim izdvajanjima za festivalsku ponudu koju svi smatraju problematičnom. Tako se osigurava podrška nezavisnim kulturnim projektima i inovativnoj umjetničkoj praksi. Uz prostor za izvedbene umjetnosti i umjetničku produkciju potreban je i prezentacijski prostor u koji se mogu smjestiti razne gradske manifestacije, ali i veće gostujuće izložbe. Sve muzejske kulturne institucije, uz knjižnicu, istaknule su problem nedostatka depoa.

Proces odlučivanja o uspostavi i razvoju novih prostora mora biti participativan organiziranim javnim raspravama.

Aktivnosti/projekti

- 1.3.1. Koncertna dvorana / polivalentna dvorana
- 1.3.2. Prostor za arhiv i skladište za institucije/ustanove i ostale dionike u kulturi
- 1.3.3. Prostorno proširenje Gradske knjižnice i čitaonice Pula-Središnje knjižnice

Projekti iz Plana razvoja grada Pule 2020. – 2030.

- 1.3.4. Unaprjeđenje infrastrukture i sadržaja Društvenog centra Rojc: osnivanje mješovite javne ustanove DC Rojc; podrška razvoju Radione DC Rojc u re-use centar; energetska i statička obnova DC-a Rojc i parka Rojc; Sunčana elektrana Rojc
- 1.3.5. Palača kulture (Prenamjena Doma hrvatskih branitelja)
- 1.3.6. Obnova velike dvorane Istarskog narodnog kazališta – Gradskog kazališta Pula
- 1.3.7. Muzej grada Pule
- 1.3.8. Muzej Antonija Smareglie
- 1.3.9. Centar za kulturnu inovaciju Pula – PICK (produkcijsko-prezentacijski centar za inovativne umjetničke prakse kao i tehnološke inovacije)
- 1.3.10. Povećanje dostupnosti kulturne infrastrukture osobama s invaliditetom i osobama teže pokretljivosti
- 1.3.11. Kuća filma / Movie Hub
- 1.3.12. Program razvoja i obnove kulturne infrastrukture i sadržaja
- 1.3.13. Program obnove kulturne infrastrukture i zgrada sa statusom kulturne baštine

Napomena: Popis projekata je indikativne naravi te može varirati tijekom provedbe Plana razvoja kulture ovisno o vanjskim izvorima financiranja, mogućnostima proračuna, kapacitetima za provedbu itd.

Naziv pokazatelja	Definicija pokazatelja	Mjerilo	Ciljana vrijednost (2030.)
Priprema studijsko-projektno-tehničke dokumentacije za prioritetne projekte	Provedena javna nabava i izrađena dokumentacija	broj	5
Provedena obnova kulturne infrastrukture	Broj obnovljene infrastrukture/objekata	broj	3

P2. Jačanje suradnje

CILJ 2.1. Ojačati suradnju unutar kulturnog sektora

Umrežavanje dionika u kulturi pridonosi racionalizaciji resursa, konkretno omogućuje bolju uspostavu organizacijskih, ljudskih, financijskih i materijalnih elemenata za povećanje dostupnosti kulture, ali stvara i platforme za razvoj inovativnih projekata. U prošlom razdoblju značajno je povećan broj suradnji te je i dalje potrebno razvijati razne mehanizme kontinuirane suradnje i komunikacije, i to prvenstveno između ustanova i nezavisnih aktera u kontekstu dijeljenja gradskih prostornih i tehničkih resursa uz poticanje koprodukcija i zajedničkih projekata.

Unutar kulturnog sektora potrebno je poticati i suradnju javnog i neprofitnog dijela sektora s kreativnim industrijama koje se u svom razvoju više naslanjaju na nove tehnologije, medije i marketinški pristup, što su sve znanja i vještine koje mogu pridonijeti razvoju novih projekata u kulturi te povećanju sudjelovanja u kulturi za lokalnu zajednicu.

Aktivnosti:

- 2.1.1. Razmjena znanja između nezavisne scene, kulturnih ustanova i kreativnih industrija edukativnim radionicama, okruglim stolovima, mentoriranjem i dr.
- 2.1.2. Podrška razvoju većih suradničkih projekata i zajedničkim prijavama za EU fondove

Naziv pokazatelja	Definicija pokazatelja	Mjerilo	Ciljana vrijednost (2030.)
Edukacije	Provedene edukacije	broj	Min 5 - 6 edukacija godišnje
Zajedničke prijave na EU projekte	Prijavljeni EU projekti	broj	1 godišnje
Pilot-inkubator za kulturu	Broj sudionika (ustanove, udruge, umjetničke organizacije, tvrtke, samostalni umjetnici)	broj	55

CILJ 2.2. Poticati suradnju kulturnog sektora i obrazovnih institucija

Najveći potencijalni problem za funkcioniranje i opstanak kulturnog sektora u budućnosti predstavlja opadanje interesa za kulturnim sadržajima školske i studentske populacije jer su upravo oni „buduća“ publika za kulturu. Upravo zato potrebno je promicati umjetnost, kulturu i kreativno razmišljanje na svim razinama obrazovanja, poticati suradnju kulturnog sektora s različitim obrazovnim partnerima (vrtići, ustanove za djecu i mlade, škole, sveučilišta), što utječe na povećanje razumijevanja kulture kao izvora obrazovanja. Važno je i poticati intenzivnu suradnju sa znanstvenim i tehnološkim sektorom kako bi se generirala nova znanja i vještine u segmentu digitalne i zelene tranzicije u kulturi.

Ovaj cilj podrazumijeva promicanje aktivnosti i projekata kojima se promiču umjetnost, kultura i kreativno razmišljanje u formalnom i neformalnom obrazovanju i osposobljavanju na svim razinama te u cjeloživotnom učenju (uz korištenje EU fondova, Erasmus, Horizon, ESF i dr.), razvoju i provedbu programa neformalnog obrazovanja u kulturi za sve uzraste, poticanjem javnih ustanova u kulturi u provođenju takvih programa te podrškom nezavisnoj sceni u provedbi takvih programa, kao i transformacijom prostora u kulturi u prostore znanja (knjižnica).

Aktivnosti:

- 2.2.1. Podrška i poticanje programa i projekata neformalnog obrazovanja u kulturi za djecu i mlade – povećanje financiranja, jačanje kapaciteta za pripremu i provedbu projekata
- 2.2.2. Poticanje uvođenja programa medijske pismenosti u škole

Naziv pokazatelja	Definicija pokazatelja	Mjerilo	Ciljana vrijednost (2030.)
Programi i projekti neformalnog obrazovanja u kulturi za djecu i mlade	Povećanje broja programa i projekata prijavljenih na Javni poziv	%	20
Edukacije za izradu projekata neformalnog obrazovanja u kulturi za djecu i mlade	Broj edukacija	broj	1 - 2 godišnje
Uvođenje pilot-programa medijske pismenosti u škole	Povećan broj pilot-programa	broj	3

CILJ 2.3. Poticati razvoj kulturnog turizma

Problemi razvoja kulturnog turizma identificirani tijekom analize stanja i participativnog procesa odnose se prvenstveno na nepostojanje zajedničke vizije kulturnog i turističkog sektora povezanih s razvojem kulturnog turizma pa posljedično njegov razvoj nije sustavan ni prepoznatljiv te ne uključuje velik dio postojeće kulturne ponude. U takvim uvjetima kulturni turizam temelji se gotovo isključivo na resursima materijalne kulturne baštine, onih spomenika koji su obnovljeni te na velikom broju događanja i manifestacija širokog raspona

kvalitete, od kojih većina funkcionira kao dodatna ponuda gostu kada već stigne u destinaciju. Nadalje, iako grad ima velik broj kulturnih događanja i sadržaja, ne postoji jedinstvena digitalna platforma koja pruža njihov pregledan prikaz kojim informira kako lokalno stanovništvo tako i posjetitelje.

Stoga je u ovom strateškom cilju naglasak stavljen prvenstveno na jačanje suradnje Turističke zajednice grada Pule s Gradom i kulturnim sektorom u kontekstu stvaranja zajedničke strategije i *brendiranja* grada Pule kao destinacije kulturnog i kreativnog turizma koja se razvija i promišlja kroz djelovanje svih aktera. Izradom Plana razvoja kulturnog turizma ojačat će međusektorska suradnja kulturnih i turističkih aktera te pridonijeti cjelogodišnjoj kvalitetnoj ponudi kulturnog turizma. Razvoj raznovrsnijeg i kvalitetnijeg turizma u gradu može osigurati nova radna mjesta u kulturnom i kreativnom sektoru, produljiti sezonu te potaknuti održivi turizam koji valorizira kulturnu baštinu, ali i lokalnu suvremenu kulturnu produkciju.

Aktivnosti:

2.3.1. Izrada Plana razvoja kulturnog turizma s TZ-om

Naziv pokazatelja	Definicija pokazatelja	Mjerilo	Ciljana vrijednost (2030.)
Plan razvoja kulturnog turizma s TZ-om	Provedeni projekti iz Plana razvoja	broj	3

CILJ 2.4. Potaknuti međusektorsku i međunarodnu suradnju

Analiza je pokazala da je vrlo malo suradnji s IT zajednicom i ostalim gospodarskim sektorima te ako postoje, uglavnom se realiziraju sponzorstvima i donacijama, a gotovo uopće ne zajedničkim projektima. Međunarodne suradnje uglavnom su vezane uz partnerske EU projekte ili članstva u raznim internacionalnim mrežama pa u tome prednjači nezavisna scena, konkretnije veće udruge okupljene oko Društvenog centra Rojc te pojedini samostalni umjetnici koji imaju internacionalne karijere. U institucionalnom sektoru ovakvih suradnji je manje.

Stoga je potrebno jače poticati sve vrste suradnji i umrežavanja kako bi dionici u kulturi stekli nova znanja, vještine te tako povećali kvalitetu umjetničkih i kulturnih sadržaja, njihovu dostupnost, ali i Pulu učinili vidljivijom u međunarodnoj kulturnoj zajednici.

Uspostava partnerskih i sponzorskih ugovora s poslovnom zajednicom sve je teža kako kultura i umjetnost gube svoju vidljivost i značaj u društvu u kojem je postalo važno sve ono što ne bi trebalo biti važno. Zbog toga je i ovdje nužna jača potpora Grada koji mora svojim djelovanjem pokazati da su upravo kultura i umjetnost temelji razvoja lokalne zajednice, ali i razvoja kvalitete života u nekom gradu, što ga čini privlačnim za posjetitelje, doseljavanje, ali i investicije.

Aktivnosti:

2.4.1. Organiziranje raznih prostora susreta između kulturnog sektora i ostalih sektora poput radionica i seminara

2.4.2. Potaknuti veća ulaganja i donacije gospodarskih sektora u kulturu

2.4.3. Potaknuti međunarodne suradnje kulturnih dionika i suradnju s pobratimskim gradovima grada Pule

Prijedlog projekata:

- Manifestacija Dan/i pulske kulture - gradonačelnik i UO za kulturu (ili pilot-inkubator) u sklopu manifestacije organiziraju razgledavanje i predstavljanje kulturne ponude u gradu vodećim tvrtkama i gospodarstvenicima kako bi ih osvijestili o važnosti kulture za razvoj lokalne zajednice i turizma te za pozitivnu sliku grada pa i potaknuli na veća ulaganja/sponzorstva u kulturu
- Razmjena kulturnih i umjetničkih programa s gradovima pobratimima Pule (svake godine jedan)

Ključni pokazatelji

Naziv pokazatelja	Definicija pokazatelja	Mjerilo	Ciljana vrijednost (2030.)
Organiziranje seminara, edukacija, radionica...	Broj evenata	broj	1 - 3 godišnje
Organiziranje medijskih kampanja, evenata	Broj kampanja i evenata	broj	5
Zajednički projekti s pobratimskim gradovima	Broj suradnji	broj	1 godišnje

P3. Sudjelovanje u kulturi

CILJ 3.1. Povećati dostupnost kulture i umjetnosti lokalnoj zajednici i ostalim posjetiteljima

Ključni problem cijelog kulturnog sektora, ne samo u Puli nego i u ostatku Europe, jest opadanje interesa javnosti za kulturu i umjetnost. Zato povećanje broja posjetitelja i korisnika mora postati glavna misija cijelog kulturnog sektora, što podrazumijeva razvoj niza aktivnosti koje moraju ojačati odnos između dionika kulturnog sektora i posjetitelja kako bi se potaknuo njihov interes te unaprijedilo njihove razumijevanje kulture i umjetnosti.

Kako bi se to postiglo, ključno je educirati kulturne profesionalce kako bi mogli prilagoditi i razviti nove programe i aktivnosti za razvoj publike. Potrebno je potaknuti izradu kontinuiranih i komparativnih istraživanja (propitivanje potreba i interesa publike) na razini institucija i organizacija koje bi im pomogle u strateškom usmjeravanju programa ciljanim skupinama. Radi razvoja programa koji odgovara interesima publike te daljnjeg razvoja publike, naročito mlađe populacije, treba uspostaviti mehanizam evaluacije i analize potreba publike putem digitalnih mehanizama (*online* upitnici, društveni mediji). Jedan od načina je i razvoj programa i aktivnosti u suradnji s publikom.

Osim toga, nužno je u ovom području poticati suradnju institucionalnog i izvaninstitucionalnog sektora te ostvarivati partnerstva s akterima iz drugih sektora. Ni institucije ni nezavisna scena (osim nekoliko iznimaka) ne prate niti analiziraju potrebe vezane uz interes i angažman svoje publike kako zbog nedostatnih ljudskih resursa i stručnog kadra, tako i zbog nedostatka znanja za provedbu ovakvih aktivnosti.

Aktivnosti/projekti:

- 3.1.1. Povećati izdvajanja za programe i projekte koji uključuju inovativne aktivnosti razvoja odnosa s publikom
- 3.1.2. Izrada godišnjih planova razvoja publike na nivou svih javnih ustanova u kulturi
- 3.1.3. Razvoj programa volontiranja za treću životnu dob (ustanove u kulturi)

Projekti iz Plana razvoja grada Pule 2020. – 2030.

- 3.1.4. Digitalna platforma Događanja Pula - Pola Events
- 3.1.5. Prilagodba kulturnih sadržaja i programa za osobe s invaliditetom
- 3.1.6. E čitaj - razvoj digitalnih sadržaja u knjižnici
- 3.1.7. Novi sadržaji u knjižnicama i čitaonici umirovljenika
- 3.1.8. Knjiga u kvartu

Prijedlog projekta:

- Manifestacija Dan/i pulske kulture – jednom godišnje besplatan ulaz u sve muzeje i institucije svim građanima Pule, organiziran posjet svih odgojno-obrazovnih ustanova, prezentacija različitih kulturnih i umjetničkih programa nastalih u suradnji s lokalnom zajednicom

Gljučni pokazatelji

Naziv pokazatelja	Definicija pokazatelja	Mjerilo	Ciljana vrijednost (2030.)
Godišnji plan razvoja publike u ustanovama	Planovi u provedbi	broj	1 po ustanovi
Projekti volontiranja za treću životnu dob	Broj uključenih volontera	broj	5 po ustanovi
Prilagodba kulturnih sadržaja i programa za osobe s invaliditetom	Broj novih kulturnih sadržaja i programa za osobe s invaliditetom	broj	Min 1 novi po ustanovi godišnje
Razvoj novih e-usluga u knjižnici	Broj novih e-usluga	broj	3
Novi sadržaji u knjižnici i čitaonici umirovljenika	Broj novih sadržaja	broj	5
Uspostava projekta <i>Knjiga u kvartu</i>	Broj održanih projekata	broj	7

CILJ 3.2. Ojačati ulogu djece i mladih u kulturnom životu Pule

Djeca i mladi su skupina kojoj je u sklopu ovog prioritarnog područja potrebno posvetiti više i najviše pažnje. Njihovo intenzivno uključivanje u kulturni život grada jedini je način dugoročnog stvaranja publike. Posebno je važno podržati otkrivanje i razvoj mladih kreativnih talenata kroz veću podršku programima onih dionika u kulturi koji se bave kreativnim i

umjetničkim obrazovanjem (umjetničke škole, ustanove, udruge, umjetnici), kao i poticanjem na njihovo međusobno umrežavanje.

Svi dionici u kulturnom sektoru navode upravo mlade kao dobnu skupinu s kojom je najteže uspostaviti odnos te ih potaknuti na sudjelovanje u kulturi i umjetnosti. Provedena (rijetka) istraživanja²⁰ ukazuju na smanjenje ili izostanak predmeta umjetničkog obrazovanja u formalnom obrazovanju kao glavni razlog opadanju interesa mladih za posjećivanje kulturnih i umjetničkih sadržaja. Sklonost različitim sadržajima visoke i suvremene kulture u skladu je s većom razinom obrazovanja pa je nužno s jedne strane razviti bolji model suradnje s obrazovnim sektorom, a s druge poticati kulturni sektor da učini što dostupnijom kulturu i umjetnost učenicima strukovnih škola, mladima nižeg socioekonomskog statusa i pripadnicima osjetljivih društvenih skupina.

Kako bi se osmislili sadržaji zanimljivi mladima u skladu s njihovim potrebama i interesima, potrebno je provoditi kontinuirana istraživanja, ali važno ih je uključiti i u kreiranje programa institucija i ostalih dionika te uvesti model stvaranja sadržaja „od mladih za mlade“ kako bi se osnažili njihovi kulturni kapaciteti i potaknulo njihovo veće sudjelovanje.

Aktivnosti:

- 3.2.1. Potaknuti uključivanje mladih u kreiranje programa za mlade u svim ustanovama
- 3.2.2. Razvoj volonterskih programa za mlade
- 3.2.3. Podrška kulturnim programima koji pridonose jačanju suradnje s obrazovnim ustanovama

Primjer projekta:

- **Klub mladih Muzeja suvremene umjetnosti u Zagrebu (KMMSU)²¹** - koji povezuje mlade čije interese usmjeravaju mentori, kustosi Muzeja kroz aktivno sudjelovanje i osmišljavanje pojedinih programa, čime se pridonosi pozicioniraju muzeja unutar suvremenog društva. Na europskoj se razini slične prakse provode u British Museumu (*British Museum Young People's Programme*), Nacionalnom centru umjetnosti i kulture Georges Pompidou (*Youth programme*), Tate Modernu (*Young People's Programmes*) i drugdje.

Ključni pokazatelji

Naziv pokazatelja	Definicija pokazatelja	Mjerilo	Ciljana vrijednost (2030.)
Uključenost mladih u razvoj programa ustanova	Broj programa za mlade koje su kreirali mladi	broj	1 - 2 po ustanovi godišnje
Projekti volontiranja za mlade	Broj uključenih volontera	broj	Min 5 volontera po ustanovi godišnje
Povećanje broja kulturnih programa u suradnji s obrazovnim institucijama	Broj novih suradnji	broj	Povećanje od 1 - 2 godišnje

²⁰ K. Krolo, Ž. Tonković: *Kulturne potrebe i kulturni kapital mladih šire populacije u Istri*, Udruga za razvoj audiovizualne umjetnosti Metamedij

²¹ <http://www.msu.hr/dogadanja/postani-clan-kluba-mladih-msu-k-k-m-s-u/214.html>

P4. Baština kao resurs razvoja zajednice

CILJ 4.1. Ojačati svijest lokalne zajednice o važnosti baštine

Očuvanje kulturne baštine predstavlja okosnicu izgradnje identiteta lokalnih zajednica pa upravo njena društvena važnost i održivost moraju biti jedan od glavnih resursa u razvoju kulture te imati istaknuto mjesto u lokalnoj kulturnoj politici. Zbog iznimno velikih financijskih ulaganja koja su potrebna za obnovu i konzervaciju te općenito očuvanje materijalne kulturne baštine, njena gospodarska vrijednost u kontekstu razvoja turizma i nastojanje da se postigne ekonomska održivost postali su središnje pitanje u upravljanju njome često nauštrb upravo društvene dimenzije i ulaganja u razvoj odnosa s lokalnom zajednicom.

Analizom je prepoznato da je u budućem razdoblju nužno posvetiti više pažnje participaciji lokalne zajednice u upravljanju baštinom, tj. njenoj društvenoj i urbanoj regeneraciji. Potrebno je unaprijediti upravljanje kulturnom baštinom tako da se razvije više programa i projekata za lokalnu zajednicu te da institucije koje upravljaju baštinom u suradnji sa sektorom civilnog društva razvijaju suradničke projekte koji potiču veće sudjelovanje lokalne zajednice u njenom razvoju.

Projekt *Storytelling Pula*, koji je u planu, revitalizirat će, uz materijalnu, i nematerijalnu baštinu izborom tema koje će na jednostavan način građanima približiti najvažnije događaje grada Pule. Tako bi se mogla prezentirati i ona materijalna baština koja još nije obnovljena, ali bi ovako postala vidljivija ne samo građanima, nego i turistima. Formulirani narativi tako trebaju postati vidljivi i u fizičkom prostoru (dio vizure grada) kako bi se građani svakodnevno s njima susretali, što bi pospješilo interakciju između građana i grada putem priče o gradu.

Aktivnosti:

- 4.1.1. Podrška suradničkim programima interpretacije i prezentacije baštine za lokalnu zajednicu kroz javni poziv
- 4.1.2. Poticanje razvoja neformalnih programa obrazovanja o lokalnoj baštini u suradnji s vrtićima i školama kroz javni poziv

Projekti iz Plana razvoja grada Pule 2020. – 2030.

- 4.1.3. Storytelling Pula-Pola
- 4.1.4. Razvoj inovativnih digitalnih alata interpretacije kulturne baštine

Prijedlog projekata:

- Stariji sugrađani upoznaju djecu i mlade s pričama o gradu i kulturnoj baštini (Gradska knjižnica, vodstva po gradu u suradnji s TZ-om)
- Prijatelji baštine, Mali prijatelji baštine (u školama)

Naziv pokazatelja	Definicija pokazatelja	Mjerilo	Ciljana vrijednost (2030.)
Suradnički programi interpretacije i prezentacije baštine za lokalnu zajednicu	Broj prijavljenih suradničkih programa na Javni poziv	broj	1 - 2 godišnje

Neformalni programi obrazovanja o lokalnoj baštini u suradnji s vrtićima i školama	Broj prijavljenih programa na Javni poziv	broj	1 - 2 godišnje
Poticanje Storytellinga Pula-Pola	Broj novih projekata i programa	broj	5
Inovativni digitalni alati za interpretaciju kulturne baštine	Broj novih digitalnih alata	broj	10

CILJ 4.2. Revitalizacija gradske jezgre i sustava fortifikacija

Prvi je korak u očuvanju i revitalizaciji povijesne jezgre grada Pule izraditi Plan upravljanja povijesnom jezgrom grada kao doprinos povezivanju svih vrijednosti povijesne jezgre i mogućnosti stvaranja okvira za održivo upravljanje područjem. Time će se omogućiti i ulaganja u povijesnu jezgru. Osim infrastrukturne obnove, kroz programe valorizacije baštine kontinuirano će se pridonositi edukaciji lokalnog stanovništva o bogatstvu pulske povijesti i baštine te raditi na jasnom narativu grada kao kulturno-turističke destinacije. Također, prazne gradske prostore u jezgri moguće je ustupiti po povlaštenim najamninama dionicima kreativnih industrija te tako potaknuti bolji razvoj i ovog sektora. Ulaganje u obnovu i valorizaciju gradske jezgre predstavlja ulaganje u cjelokupni kulturni sektor i razvoj cijelog grada.

Rezultati participativnog procesa upućuju na problematiku nedovoljne valorizacije i ulaganja u austrougarsku baštinu, odnosno ostataka iz razdoblja kada je grad bio glavna ratna luka Habsburške Monarhije. Stoga bi u budućem razvoju fokus trebao biti stavljen na poticanje obnove austrougarskih elemenata materijalne kulturne baštine i njihove valorizacije. Za tu je svrhu potrebno osigurati sredstva neovisno o gradskom proračunu za kulturu, primjerice korištenjem EU fondova. Velik problem povezan sa sustavom fortifikacija su vlasnički odnosi jer je Grad vlasnik vrlo malog broja tvrđava. Stoga ovaj cilj predviđa kontinuirani rad na rješavanju vlasništva te planiranja dugoročne obnove.

Projekt koji je planiran uspostava je Interpretacijskog centra grada Pule koji pretpostavlja obnovu tvrđave Fort Bourguignon.

Aktivnosti:

Projekti iz Plana razvoja grada Pule 2020. – 2030.

- 4.2.1. Izrada Plana razvoja i upravljanja povijesnom jezgrom grada Pule
- 4.2.2. Provedba aktivnosti koje pridonose urbanoj i funkcionalnoj revitalizaciji povijesne jezgre (Kandlerova ulica, Ulica Sergijevaca...)
- 4.2.3. Podrška realizaciji inicijative razvoja Kazališnog trga
- 4.2.4. Program povezivanja kulturne infrastrukture i elemenata kulturne baštine u povezanu tematsku interpretacijsku cjelinu
- 4.2.5. Interpretacijski centar grada Pula-Pola – obnova Fort Bourguignona
- 4.2.6. Digitalna ruta fortifikacija
- 4.2.7. Integrirana obnova gradskih utvrda (Kaštel - vanjska vodosprema, Zvezdarnica Monte Zaro, Utvrda na otoku Sv. Andrija)

Naziv pokazatelja	Definicija pokazatelja	Mjerilo	Ciljana vrijednost (2030.)
Provedeni projekti iz Plana	Broj provedenih projekata	broj	1 - 5
Provedba aktivnosti koje pridonose urbanoj revitalizaciji povijesne jezgre	Broj provedenih aktivnosti	broj	3
Obnova Fort Bourguignona	Otvoren interpretacijski centar	broj	1
Digitalna ruta fortifikacija	Aktivna ruta	broj	1

Horizontalni prioritet - kultura u digitalnom dobu

CILJ: Digitalizacija

Provedena analiza i rezultati participativnog procesa ukazuju na potrebu nastavka digitalizacije usluga cijelog kulturnog sektora, uključujući digitalizaciju sadržaja knjižnica (npr. daljnja automatizacija poslovanja knjižnica, daljnja digitalizacija građe i dr.), kulturnih ustanova te drugih aktera i dionika u kulturi. Digitalnoj transformaciji može se pristupiti i razvojem digitalnih alata interpretacije kulturne baštine te digitalizacijom usluga kulturnih ustanova, posebice u kontekstu povećanja vidljivosti i dostupnosti kulturnih sadržaja publici. Postojeće stanje ukazuje na to da institucionalni i izvaninstitucionalni dionici u kulturi nisu dovoljno prepoznatljivi u javnosti. Temeljni zahtjevi za provedbu digitalizacije su ulaganja u tehničku opremu, licence softvera (programa i alata digitalne komunikacije i upravljanja) te razvoj niza digitalnih vještina (kontinuirano jačanje digitalnih i medijskih kapaciteta) kulturnih profesionalaca i umjetnika.

Analizom stanja i participativnim procesom, kao i uvidom u potencijalne mogućnosti financiranja digitalizacije u kulturi utvrđene su aktivnosti podrške horizontalnoj digitalizaciji kulturnog sektora kroz IKT opremanje, ulaganje u opremu i razvoj digitalnih vještina, što svakako treba biti potaknuto razvojem programa digitalne pismenosti i razvoja IT vještina zaposlenika u kulturi, uključujući jačanje vještina povezanih s digitalnim marketingom, društvenim mrežama i ostalim digitalnim načinima komunikacije s korisnicima.

Grad Pula je tijekom procesa strateškog promišljanja o budućem razvoju grada do 2030. utvrdio niz digitalnih projekata, od kojih svakako treba izdvojiti projekt razvoja digitalne platforme *Događanja Pula - Pola Events* kojim se odgovara na potrebe posebno mlade populacije kojoj nedostaje više informacija o događanjima u kulturi na povezanom online sustavu, a ovakav će portal zasigurno pridonijeti i većoj vidljivosti kulturne ponude grada cijeloj lokalnoj zajednici, kao i turistima. Takva digitalna platforma osigurala bi objedinjavanje svih događanja na području Pule na jednome mjestu i pravodobnu objavu svih informacija vezanih uz događanja, ali i kreiranje središnjeg informacijskog alata za organizatore događanja i korisnike. Time je moguće osigurati i dugoročno stabilnu platformu za planiranje prostorne i vremenske distribucije događaja i programa u kulturi (rješavanje problema preklapanja programa, racionalizacija resursa, povećanje učinkovitosti ulaganja i dr.). Od ostalih projekata

koje Grad Pula planira provoditi zajedno s dionicima u kulturi ističu se *E čitaj*, *Digitalna ruta fortifikacija* te *Razvoj inovativnih digitalnih alata interpretacije kulturne baštine Pule*. Projekt *E čitaj* odnosi se na razvoj digitalnih sadržaja u knjižnici (mobilna aplikacija za korištenje knjižničnih usluga, posudba e-knjiga, portal za čitanje e-novina i e-časopisa, virtualne referentne usluge i sl.).

Aktivnosti:

- Razvoj programa digitalne pismenosti i razvoja IT vještina za zaposlenike u kulturi Projekti iz Plana razvoja grada Pule 2020. – 2030.
- Digitalna platforma Događanja Pula - Pola Events
- Razvoj inovativnih digitalnih alata interpretacije kulturne baštine Pula
- Digitalna ruta fortifikacija
- E čitaj
- Program digitalizacije sektora kulture, razvoja novih sadržaja i pružanje podrške medijima zajednice/lokalnih udruga

Primjeri projekata:

- Dubrovnik pass²²
- Rijeka city card²³
- Virtual city pass, Genova²⁴

²² <https://www.dubrovnikpass.com/>

²³ <https://www.rijeka.hr/en/themes-for-citizens/traffic/rijeka-city-card-rcc/>

²⁴ <https://www.visitgenoa.it/en/genova-city-pass-new-virtual-tourist-card-discover-genoa>

8. POPIS LITERATURE I IZVORA

- Ekonomski institut Zagreb [EIZ], 2021: Mapiranje kreativnih i kulturnih industrija u Istarskoj županiji, Zagreb
- Europska komisija, *A New European Agenda for Culture*, 2018.
- Europska komisija, *Culture and Health Report - Scoping review of culture, well-being and health interventions and their evidence, impacts, challenges and policy recommendations for Europe*, 2022.
- Eurostat, General government expenditure by function (COFOG), https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/GOV_10A_EXP_custom_4015709/default/table?lang=en (2. 12. 2022.)
- Grad Pula, 2021, Proračun Grada Pule za 2022. godinu i projekcije za 2022. i 2023. godinu
- Grad Pula, 2022, Bespovratna sredstva ITU mehanizma, <https://www.pula.hr/hr/novosti/detail/21631/urbano-podrucje-pula-ugovorilo-150-milijuna-kuna-bespovratnih-sredstava-kroz-itu-mehanizam/> (28. 11. 2022.)
- Grad Pula, 2022, Društveni centar Rojc, <https://www.pula.hr/hr/vodici/za-gradanstvo/drustveni-centar-rojc/> (1. 9. 2022.)
- Grad Pula, 2022, Istarsko narodno kazalište – Gradsko kazalište Pula, <https://www.pula.hr/hr/uprava/javne-ustanove/istarsko-narodno-kazaliste-gradsko-kazaliste-pula/> (1. 9. 2022.)
- Grad Pula, 2022, Pulski fortifikacijski sustav, <https://www.pula.hr/hr/novosti/detail/24298/uspjesno-okoncan-eu-projekt-pulski-fortifikacijski-sustav-kao-novi-kulturno-turisticki-proizvod/> (28. 11. 2022.)
- Grad Pula, Godišnji izvještaj o izvršenju Proračuna za 2018. godinu, <https://www.pula.hr/hr/rad-gradske-uprave/proracun/proracun-za-2018-godinu/>
- Grad Pula, Godišnji izvještaj o izvršenju Proračuna za 2019. godinu, <https://www.pula.hr/hr/rad-gradske-uprave/proracun/proracun-za-2019-godinu/> (2. 12. 2022.)
- Grad Pula, Godišnji izvještaj o izvršenju Proračuna za 2020. godinu, <https://www.pula.hr/hr/rad-gradske-uprave/proracun/proracun-za-2020/> (2. 12. 2022.)
- Grad Pula, Godišnji izvještaj o izvršenju Proračuna za 2021. godinu, <https://www.pula.hr/hr/rad-gradske-uprave/proracun/proracun-za-2021/> (2. 12. 2022.)
- Grad Pula, Proračun Grada Pule za 2022. godinu i projekcija Proračuna za 2023. i 2024. godinu, <https://www.pula.hr/hr/rad-gradske-uprave/proracun/prijedlog-proracuna-grad-pule-za-2022/> (2. 12. 2022.)
- Grad Pula, Sve gradske ustanove u kulturi Grada Pule pristupačne su osobama s invaliditetom i smanjenom pokretljivošću, <https://www.pula.hr/hr/novosti/detail/14399/sve-gradske-ustanove-u-kulturi-grad-pule-pristupacne-su-osobama-s-invaliditetom-i-smanjenom-pokret/> (2. 12. 2022.)
- Grad Rijeka, Godišnji izvještaj o izvršenju Proračuna za 2018. godinu, <https://www.rijeka.hr/gradska-uprava/proracun/proracun-kroz-godine/proracun-grad-rijeke-za-2018-godinu/> (2. 12. 2022.)
- Grad Rijeka, Godišnji izvještaj o izvršenju Proračuna za 2019. godinu, <https://www.rijeka.hr/gradska-uprava/proracun/proracun-kroz-godine/proracun-grad-rijeke-za-2019-godinu/> (2. 12. 2022.)

- Grad Rijeka, Godišnji izvještaj o izvršenju Proračuna za 2020. godinu, <https://www.rijeka.hr/gradska-uprava/proracun/proracun-kroz-godine/proracun-grad-rijeka-za-2020-godinu/> (2. 12. 2022.)
- Grad Rijeka, Godišnji izvještaj o izvršenju Proračuna za 2021. godinu, <https://www.rijeka.hr/gradska-uprava/proracun/proracun-kroz-godine/proracun-grad-rijeka-za-2021-godinu/> (2. 12. 2022.)
- Grad Rijeka, Proračun Grada Rijeke za 2022. godinu i projekcije za 2023. i 2024. godinu, <https://www.rijeka.hr/gradska-uprava/proracun/proracun-grad-rijeka-za-2022-godinu/> (2. 12. 2022.)
- Hotel & Destination Consulting, 2021, Strategija i operativni program rada TZ-a Južne Istre do 2027. godine
- Hrvatska gospodarska komora [HGK], 2021, Registar poslovnih subjekata (30. 9. 2022.)
- Humski, V. (2021), ANALIZA Podaci konsolidiranih proračuna od 2017. do 2019., <https://gradonacelnik.hr/10-najboljih/povecavaju-se-izdvajanja-za-kulturu-najvise-ulazu-srednji-i-mali-gradovi-a-medu-deset-najboljih-nasla-se-cak-cetiri-otocna-grad/> (2. 12. 2022.)
- Institut za turizam [IZT], 2015, Akcijski plan razvoja kulturnog turizma, Zagreb
- Izrada Nacionalnog plana razvoja kulture i medija za razdoblje od 2022. do 2027. godine, Ministarstvo kulture i medija [MKM], 2022, <https://min-kulture.gov.hr/o-ministarstvu-15/kulturne-politike-52/stratesko-planiranje/izrada-nacionalnog-plana-razvoja-kulture-i-medija-za-razdoblje-od-2022-do-2027-godine/22285>
- K. Krolo, Ž. Tonković: Kulturne potrebe i kulturni kapital mladih šire populacije u Istri, Udruga za razvoj audiovizualne umjetnosti Metamedij
- Kulturna strategija Grada Pule, 2014. – 2020. godine, Grad Pula, 2013.
- Mestna občina Maribor, Proračun 2022, <https://maribor.si/mestna-obcina/proracun-mestne-obcine-maribor/proracun-2022/> (2. 12. 2022.)
- Mestna občina Maribor, Zaključni račun proračuna za leto 2018 – Zvezak I, <https://maribor.si/mestna-obcina/proracun-mestne-obcine-maribor/proracun-2018/> (2. 12. 2022.)
- Mestna občina Maribor, Zaključni račun proračuna za leto 2019 – Zvezak I, <https://maribor.si/mestna-obcina/proracun-mestne-obcine-maribor/proracun-2019/> (2. 12. 2022.)
- Mestna občina Maribor, Zaključni račun proračuna za leto 2020 – Zvezak I, <https://maribor.si/mestna-obcina/proracun-mestne-obcine-maribor/proracun-2020/> (2. 12. 2022.)
- Mestna občina Maribor, Zaključni račun proračuna za leto 2021 – Zvezak I, <https://maribor.si/mestna-obcina/proracun-mestne-obcine-maribor/proracun-2021/> (2. 12. 2022.)
- Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja [MGOR], 2022, Registar obrtnika, <https://pretrazivac-obrta.gov.hr/pretraga> (30. 9. 2022.)
- Ministarstvo kulture i medija (2019), Analiza financiranja javnih potreba u kulturi u 2019. godini, <https://min-kulture.gov.hr/print.aspx?id=20807&url=print> (2. 12. 2022.)
- Ministarstvo kulture i medija (2022), *Pregled kulturnog razvoja i kulturnih politika RH*
- Ministarstvo pravosuđa [MP], 2022: <https://sudreg.pravosudje.hr/registar/f?p=150:1> (30. 9. 2022.)

Ministarstvo prostornog uređenja, graditeljstva i državne imovine [MPGI], 2020: Dugoročna strategija obnove nacionalnog fonda zgrada do 2050. godine

Ministarstvo prostornog uređenja, graditeljstva i državne imovine [MPGI], 2020: Program razvoja kružnog gospodarenja prostorom i zgradama

Monitoring prve godine provedbe kulturne strategije Grada Pule 2014. – 2020., Savez udruga Rojc, 2015.

Muzejsko dokumentacijski centar [MDC], 2019: Posjećenost hrvatskih muzeja u 2018. godini

Muzejsko dokumentacijski centar [MDC], 2020: Posjećenost hrvatskih muzeja u 2019. godini

Muzejsko dokumentacijski centar [MDC], 2021: Posjećenost hrvatskih muzeja u 2020. godini

Muzejsko dokumentacijski centar [MDC], 2022: Posjećenost hrvatskih muzeja u 2021. godini

Nacionalna razvoja strategija Republike Hrvatske 2030. (NN 13/21)

Nacrt plana upravljanja društvenim centrom Rojc, Institut za političku ekologiju, Zagreb, 2021.

Odluka o davanju na upravljanje kulturno povijesnih spomenika Grada Pule (7/09, 16/09, 12/11 i 1/13)

Odluka o dodjeljivanju poslovnih prostora na uporabu udrugama i zaključivanju ugovora o uporabi poslovnih prostora (7/16, 1/17 i 17/19)

Odluka o izmjenama i dopunama Odluke o osnivanju kulturnih vijeća Grada Pule (Službene novine Grada Pule br. 07/09, 16/09, 12/11,1/13)

Odluka o Nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti 2007. - NKD 2007., NN 58/2007

Odluka o osnivanju kulturnih vijeća Grada Pule (Službene novine Grad Pule 11/04, 01/07, 04/11)

Plan razvoja Grada Pula-Pola za razdoblje od 2020. do 2030. godine, Grad Pula, 2022 (nacrt)

Provedbeni program Istarske županije za razdoblje 2022. – 2025. godine, Istarska županija, 2021.

Pula Fort Center, 2022, <https://www.pulafortcenter.com/hr> (28. 11. 2022.)

Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske [RKDRH], <https://registar.kulturnadobra.hr/#/> (1. 9. 2022.)

Registar udruga Republike Hrvatske [RUPH], <https://registri.uprava.hr/#!udruga> (1. 9. 2022.).

Registar zaklada Republike Hrvatske [RZRH], <https://registri.uprava.hr/#!stranke> (1. 9. 2022.).

Strategija razvoja turizma Grada Pule 2016. – 2020. godine, Grad Pula, Pula, 2015.

Strategija razvoja Urbanog područja Pula za razdoblje od 2021. do 2027. godine, Grad Pula, 2022. (nacrt)

Turistička zajednica Pula [TZ], 2019: Izvješće o izvršenju programa rada za 2018. godinu, Grad Pula

Turistička zajednica Pula [TZ], 2020: Izvješće o izvršenju programa rada za 2019. godinu, Grad Pula

Turistička zajednica Pula [TZ], 2020: Statut Turističke zajednice Grada Pula (NN 52/19)

Turistička zajednica Pula [TZ], 2021: Izvješće o izvršenju programa rada za 2020. godinu, Grad Pula

Turistička zajednica Pula [TZ], 2022: Izvješće o izvršenju programa rada za 2021. godinu, Grad Pula

Udruga za razvoj audio vizualne umjetnosti Metamedij (2020), *Kulturne potrebe i kulturni kapital mladih i šire populacije u Istri* (autori: doc. dr. sc. Krešimir Krolo, doc. dr. sc. Željka Tonković)

UNESCO, Institute for statistics, *Measuring cultural participation*, 2012.

UNESCO (2022.) Re|shaping policies for creativity: addressing culture as a global public good. Pariz: UNESCO; UNESCO (2022) Culture: global public good. Pariz: UNESCO.

Vijeće Europe, *Cultural participation and inclusive societies*, A thematic report based on the Indicator Framework on Culture and Democracy, 2016.

Virtualna i zavičajna čitaonica Pula [ViZZ], 2022: Projekt virtualne i zavičajne čitaonice, <http://vizz.gkc-pula.hr/hr/> (2. 12. 2022.)

Zakon o kulturnim vijećima i financiranju javnih potreba u kulturi NN 83/22

Zakon o sustavu strateškog planiranja i upravljanja razvojem Republike Hrvatske (NN 123/17)

Nepublicirani izvori:

Grad Pula, Dostava podataka izrađivaču Plan razvoja kulture Grada Pule 2023. – 2030. - Dostavljeni podaci UO-u za kulturu i razvoj civilnog društva Grada Pule (rujan 2022.), 2022.

Hrvatska zajednica samostalnih umjetnika [HZSU], 2022: broj i djelatnost samostalnih umjetnika na području grada Pule u 2022. godini

Izvadak iz obrtnog registra o broju obrta u Puli od 2018. do 2022. godine

Poslovnik o radu kulturnog vijeća za glazbu i glazbeno-scenske umjetnosti (Službene novine Grada Pule br. 11/04, 1/07 i 14/15)

Poslovnik o radu kulturnog vijeća za glazbu i glazbeno-scenske umjetnosti (Službene novine Grada Pule br. 11/04, 1/07 i 4/11)

Poslovnik o radu kulturnog vijeća za inovativne umjetničke i kulturne prakse (Službene novine Grada Pule br. 11/04,1/07, 04/11 i 14/15)

Poslovnik o radu kulturnog vijeća za inovativne umjetničke i kulturne prakse (Službene novine Grada Pule br. 11/04, 1/07 i 4/11)

Poslovnik o radu kulturnog vijeća za knjigu i nakladništvo (Službene novine Grada Pule br. 11/04,1/07 i 04/11)

Poslovnik o radu kulturnog vijeća za knjigu i nakladništvo (Službene novine Grada Pule br. 11/04,1/07, 04/11 i 14/15)

Poslovnik o radu kulturnog vijeća za likovnu umjetnost (Službene novine Grada Pule br. 11/04,1/07, 04/11 i 14/15)

Poslovnik o radu kulturnog vijeća za likovnu umjetnost (Službene novine Grada Pule br. 11/04,1/07 i 04/11)

Poslovnik o radu kulturnog vijeća za scensku, dramsku i filmsku umjetnost (Službene novine Grada Pule br. 11/04,1/07 i 04/11)

Poslovnik o radu kulturnog vijeća za scensku, dramsku i filmsku umjetnost (Službene novine Grada Pule br. 11/04,1/07, 04/11 i 14/15)

Poslovnik o radu kulturnog vijeća za zaštitu i očuvanje kulturnih dobara (Službene novine Grada Pule br. 11/04,4/11 i 14/15)

Poslovnik o radu kulturnog vijeća za zaštitu i očuvanje kulturnih dobara (Službene novine Grada Pule br. 11/04, 1/07 i 4/11)

Upitnici upućeni privatnom sektoru na području grada Pule, prosinac 2022.

Upitnici upućeni udrugama u kulturi na području grada Pule, kolovoz-studenj 2022.

Upitnici upućeni ustanovama u kulturi koje je osnovao Grad Pula, srpanj-rujan 2022.

Zaključak o imenovanju članova kulturnih vijeća Grada Pule (Službene novine Grada Pule br. 11/04, 1/07 i 04/11) članak 61. Statuta Grada Pula-Pola (Službene novine Grada Pule br. 07/09, 16/09, 12/11, 1/13)

